

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SAKARYA'DA YAŞAYAN
MAKEDONYA GÖÇMENLERİNDE GELENEK VE
İNANÇLARIN İNCELENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Dilek YÜSKÜP**

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Halk Bilimi**

Tez Danışmanı : Yard. Doç. Dr. Türker EROĞLU

MAYIS - 2007

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SAKARYA'DA YAŞAYAN
MAKEDONYA GÖÇMENLERİNDE GELENEK VE
İNANÇLARIN İNCELENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Dilek YÜSKÜP**

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Halk Bilimi**

Bu tez 15/06/2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

BEYAN

Tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulmuştur. Başkalarının eserlerinden yararlanılırken bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulmuş, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede, başka bir üniversite çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Dilek YÜSKÜP

15.06.2007

ÖNSÖZ

Göç olgusu tarihin başlangıcından itibaren toplumlar için kaçınılmaz bir gerekliliği ifade etmektedir. Göç, Türk tarihinde de çeşitli zaman dilimlerinde kaçınılmaz olmuştur. Türk tarihinin bilindik manada başlangıcını teşkil eden Orta Asya Türk Tarihi'nin hemen başlarında görülen göçler günümüze kadar süren bir göçler periyodisinin başlangıcını teşkil etmiştir.

Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren bu göç hareketinden payını almış ve hatta zaman zaman kendi eli ile ahalisinin bir kısmını sürgüne bağlı göçe tabi kılmıştır. Ancak gücünü kaybetmeye başlayarak dengelerin değiştiği süreçte sınırların daralması ile o zamana kadar dışa gerçekleşen göçler XX. Yüzyıl başlarında içe doğru gerçekleşmeye başlamıştır. Bu göç dalgasının en önemli kısmını Balkan göçleri oluşturmuştur.

Makedonya göçmenlerinin, gelenek ve göreneklerin toplumsal hayatın en minimize edilmiş kısmında dahi sahip olduğu tesir, bugün varlığını sürdürme gayretleri ile daha iyi anlaşılmaktadır. Ev hayatı, akrabalık ilişkileri, özel günler, mahrem sayılan uygulamalar ve diğer tüm hareketler Balkanlardan gelirken getirilen alışkanlıklar çerçevesinde şekillendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın bahsi geçen boyutta bir ihtiyaca cevap vermesinde büyük pay sahibi olan hocam, Yard. Doç. Dr. Türker EROĞLU'na; çalışma süresince yardımlarını esirgemeyen hocalarım Galip ÇAĞ, Selçuk Kürşat KOCA, Hülya GÜLŞEN'e; Adapazarı Büyük Şehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanı Fahri TUNA'ya; desteğiyle her an yanımda olan hemşehrim Abdülmecit NUREDİN'e; araştırma boyunca sağ kolum olan kardeşim Gülçin YILMAZ'a; bilgi ve birikimlerini benimle paylaşan ve böylelikle bu çalışmanın meydana gelmesini sağlayan ve aynı zamanda hemşehrilerim olan kaynak kişilerime teşekkürlerimi sunuyorum.

Ve AİLEM, iyi ki varsınız...

Dilek YÜSKÜP

15.06.2007

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
FOTOĞRAF LİSTESİ	v
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ULUSLAR ARASI GÖÇ BAĞLAMINDA BALKAN GÖÇLERİ	7
1.1. Uluslararası Göç (Göçün Tanımı ve Türleri).....	7
1.2. Balkanlardan Türkiye'ye Göçler.....	12
BÖLÜM 2: SAKARYA'DA YAŞAYAN MAKEDONYA GÖÇMENLERİ	16
2.1. Makedonya ve Makedonya'da yaşayanlar	16
2.2. Sakarya.....	22
BÖLÜM3: SAKARYA'DA YAŞAYAN MAKEDONYA GÖÇMENLERİNDE GELENEK VE İNANÇLARININ İNCELENMESİ	26
3.1. Aile Tipleri	26
3.2. Dayanışma yardımlaşma	28
3.2.1. İmece	28
3.2.2. Komşuluk, Misafirperverlik.....	29
3.2.3. Vakıflar, Dernekler	31
3.3. Hayatın Dönüm Noktalarıyla İlgili Gelenek ve Görenekler	32
3.3.1. Doğum.....	32
3.3.2. Sünnet.....	46
3.3.3. Evlenme.....	48
3.3.4. Ölüm.....	71

3.4. Halk Bilgisi	74
3.4.1. Halk Hekimliği	74
3.4.2. Halk Meteorolojisi	76
3.5. Bayramlar Törenler	78
3.5.1. Dini Bayramlar	79
3.5.2. Kutsal Aylar Günler	80
3.5.3. Hıdırellez	81
3.6. İnanışlar	83
3.6.1. Nazar Nazarlık	83
3.7. Oyun, Eğlence, Spor	85
3.7.1. Büyüklerin Oyunları Eğlenceleri	85
3.8. Halk Oyunları	87
3.9. Giyim Kuşam, Süslenme	87
3.9.1. Günlük Giyim	87
3.9.2. Törenlerle İlgili Giyim	89
3.9.3. Süslenme	90
3.10.1. Yiyecek Türleri Ve Yapılışları	92
3.10.2. Yiyecek Ve İçeceklerin Korunması	95
SONUÇ	96
FOTOĞRAFLAR	99
KAYNAKLAR	130
EKLER	136
ÖZGEÇMİŞ	147

KISALTMALAR

TC	: Türkiye Cumhuriyeti
MC	: Makedonya Cumhuriyeti
MGG	: Makedonya Göçmenlerinin Geneli
LG	: Labuništa Göçmeni
KM	: Kınalı Macırı (Muhaciri)
PG	: Pirlepe Göçmeni
KG	: Kırçova Göçmeni
KCG	: Kocacık Göçmeni
İMG	: İskanlı Makedonya Göçmeni
NG	: Novak Göçmeni

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 1904 Yılında Makedonya'da Yaşayan Milletlere Göre Yapılan Nüfus Sayım Sonucu

Tablo 2: Makedonya'daki Şehirlere Göre Türk Nüfusunun Dağılımı

Tablo 3: 1953-1994 Yılları Arası Makedonya'nın Nüfus Sayım Sonuçları

FOTOĞRAF LİSTESİ

- Fotoğraf 1:** Kız evinde serilen çeyiz (KM)
- Fotoğraf 2:** Çeyiz (KM)
- Fotoğraf 3:** Çeyiz (KM)
- Fotoğraf 4:** Çeyiz (KM)
- Fotoğraf 5:** Çeyiz (KM)
- Fotoğraf 6:** Çeyiz (KM)
- Fotoğraf 7:** Çeyiz (KM)
- Fotoğraf 8:** Çeyiz (KM)
- Fotoğraf 9:** Çeyiz (KM)
- Fotoğraf 10:** El dokuma kırlent (KM)
- Fotoğraf 11:** El dokuma seccade (KM)
- Fotoğraf 12:** Takıne (KM)
- Fotoğraf 13:** Zıbın giyen genç kız (KM)
- Fotoğraf 14:** Zıbın giyen genç kız
- Fotoğraf 15:** Fes, purçek, peçe (KM)
- Fotoğraf 16:** Peçe (KM)
- Fotoğraf 17:** Yanlık (KM)
- Fotoğraf 18:** Fes ve fesin üstünde şame (KM)
- Fotoğraf 19:** Gerdanlık (KM)
- Fotoğraf 20:** Yelek (KM)
- Fotoğraf 21:** İpek kenarlı gömlek (KM)
- Fotoğraf 22:** Zıbın (KM)
- Fotoğraf 23:** Önlük (KM)
- Fotoğraf 24:** Mağrama (KM)
- Fotoğraf 25:** Don (KM)
- Fotoğraf 26:** Yılan başlı gümüş kemer (KM)
- Fotoğraf 27:** Güğüm başlı gümüş kemer (KM)
- Fotoğraf 28:** Zıbın giymiş kızlar düğün evi önünde (KM)
- Fotoğraf 29:** Düğün yerinde zıbınlı oynayan kızlar (KM)
- Fotoğraf 30:** Duvak gününde duvak açılırken (KM)

- Fotoğraf 31:** Duvak günü “ Gelin doyurulurken” (KM)
- Fotoğraf 32:** Duvak günü duvağıyla oturan gelin (KM)
- Fotoğraf 33:** Duvak günü duvak sofrası (KM)
- Fotoğraf 34:** Duvak günü yemeğin sonunda gelin sofraya bozuk para atarken (KM)
- Fotoğraf 35:** Duvak günü duvağın sarılarak açılması (KM)
- Fotoğraf 36:** Gelinin elinde mendili ile oturuşu (KM)
- Fotoğraf 37:** “Top Atma” merasiminde gelinin fesine altın takılması (KM)
- Fotoğraf 38:** Zeynep ve Yaşar SİLO çiftinin kına gecesi (KM)
- Fotoğraf 39:** Kına gecesinde damat gelin ve damadın oyunu (KM)
- Fotoğraf 40:** Gelin ve damat yöresel oyun oynarken (KM)
- Fotoğraf 41:** Düğün günü erkek evinde yöresel oyun oynanırken (KM)
- Fotoğraf 42:** Düğün günü erkek evinde yöresel oyun oynanırken (KM)
- Fotoğraf 43:** Damadın arkadaşı gelinin ayakkabısını damada verirken (KM)
- Fotoğraf 44:** Gelin, baba evinden ayrılırken (KM)
- Fotoğraf 45:** Gelin damat evine gelirken (KM)
- Fotoğraf 46:** Çalgı aleti “daire” (KM)
- Fotoğraf 47:** Yöresel kıyafet (NG)
- Fotoğraf 48:** Yöresel kıyafet (NG)**Fotoğraf 49:** Yöresel kıyafet (NG)
- Fotoğraf 50:** Yöresel kıyafet “Yelek ön” (NG)
- Fotoğraf 51:** Yöresel kıyafet “Yelek arka” (NG)
- Fotoğraf 52:** Yöresel kıyafet (NG)
- Fotoğraf 53:** Kuşak (KG)
- Fotoğraf 54:** Kuşak (KG)
- Fotoğraf 55:** Şalvar (KG)
- Fotoğraf 56:** Gömlek (KG)
- Fotoğraf 57:** Yelek (KG)
- Fotoğraf 58:** Yöresel kıyafetlerde kullanılan süsleme malzemeleri (KG)
- Fotoğraf 59:** Yöresel kıyafet
- Fotoğraf 60:** Yöresel kıyafet
- Fotoğraf 61:** Yöresel kıyafet “Bindallı”
- Fotoğraf 62:** Yöresel kıyafet “Bindallı”
- Fotoğraf 63:** Gelinin eline kına yakılırken kayınvalide altın koyuyor (KGG)

Fotoğraf 64: Kına gecesinde gelin etrafında oynanan oyun (KGG)

Fotoğraf 65: Kına tepsisi (KGG)

Tezin Başlığı: Sakarya'da Yaşayan Makedonya Göçmenlerinde Gelenek ve İnançların İncelenmesi	
Tezin Yazarı: Dilek YÜSKÜP	Danışman: Yar. Doç. Dr. Türker EROĞLU
Kabul Tarihi: 15.06.2007	Sayfa sayısı: 147
Anabilim dalı: Halkbilimi	
<p>Çalışmamızın konusu Makedonya'dan Sakarya'ya gelen göçmenlerin halk kültürlerinin incelenmesidir. Bu çerçevede göçmenlerde geçiş dönemleri (doğum, sünnet, düğün, ölüm) etrafında şekillenen maddi manevi halk kültürü unsurları, inançlar; bayram, tören, özel gün ve gecelere yönelik yapılan eğlenceler, ritüeller tespit edilmiştir.</p> <p>Çalışmamızın konusunu meydana getiren Makedonya göçmenleri, Balkanlar'da Osmanlı'nın çekilmesiyle birlikte sosyal, dinsel, ekonomik ve kültürel anlamda baskı sonucu Türkiye'ye göçmüşlerdir. Makedonya göçmenleri, karşılaştıkları her türlü baskıya rağmen yaşatmaya çalıştıkları geleneklerini, göreneklerini, adetlerini yeni yurtlarına beraberlerinde getirmişlerdir. Bunun sonucunda kültür mozağine sahip olan Sakarya'daki yerlerini almışlardır.</p> <p>Bu çalışmanın araştırma problemi, Makedonya göçmenlerinin halk kültürlerinin kuşaklar arası değişimi ve bu değişimi ne tür faktörlerin etkilediğini tespit etmektir. Bu bağlamda çalışmanın amaçlarını şu şekilde belirtebiliriz:</p> <ol style="list-style-type: none"> Makedonya göçmenlerinin, , kuşaklar arası halk kültürünün değişimini tespit etmek, Makedonya göçmenlerinin Sakarya'da varlık gösteren diğer kültür gruplarıyla kültürleşme sürecini incelemek, Değişime etki eden diğer bir faktör olan Makedonya göçmenlerinin geldikleri bölgelere göre gösterdikleri kültürel farklılıkları tespit etmek, Makedonya göçmenleri halk kültürünün Anadolu halk kültürü ve Türk dünyası halk kültürü örnekleriyle benzer ve de farklı yönlerini sunmaktır. <p>Çalışmada literatür taramasının yanı sıra alan araştırmasına bağlı olarak gözlem ve mülakat tekniği kullanılmıştır. Sonuç olarak, Makedonya göçmenlerinin halk kültürünün kendi aralarında geldikleri bölgelere göre farklılıklarının olduğu, göçmenlerin kültürlerinin üç kuşak arası değişime uğradığı, mahalli kültür özelliği taşıyan Makedonya göçmenleri halk kültürünün Türk kültürünün bir parçası olduğu, sonuçlarına ulaşılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: göç,halk kültürü, gelenek, görenek, kültürel değişim	

Title of Thesis: The review custom and beliefs in Macedonian emigrants which live in Sakarya	
Author: Dilek YÜSKÜP	Supervisor: Assoc Prof. Dr. Türker EROĞLU
Date: 15.06.2007	Nu. of pages: 147
Department: Folklor	
<p>In this thesis searched answer is, emigrants in Macedonia to Sakarya and searched here people culture traditional fest, folk, and cultural instructs it's very important for national cognition. In transition periods searched manifest, population day, traditional host, meteorology, and every think it's depend on emigration population.</p> <p>Study theme is Macedonian emigrants, than with the retiring in Ottomans in Balkans have produce new states and nations. Like result of national state nationally socio, economics and political tendency many nations had been exposed in injustice by the dominant power. Result of this injustices finally with emigration Turkish people in Macedonia to Turkey.</p> <p>Macedonian emigrant, encounter every tendency hereof, lived study here culture in new place-county. The finally, have culture mosaic Sakarya lived in this place. Searched problems it Macedonian emigrants, change in culture with yang and old persons and changes, passed in degeneration process and in which dimension are arrived the effects in conclusion of these attitudes, also is constituting the base this thesis:</p> <ol style="list-style-type: none"> Macedonian emigrants: 17-35 between I generation, 35-55 between II generation, old 55 III. Generation, the here midst of generation change to national culture. The effect to change its one Macedonian emigrant to have other culture in Sakarya, here factor to change was culture and cultured affect. The affect others factor is: Macedonian emigrant, coming in here place and searched cultural differentiate. Macedonian emigrants, traditional culture analogous and various presents in culture to Anatolian culture and Turkish Words traditional culture. <p>This aim caudation: searched literature materials, observation and make interview. The finally, searched result finding obtains its categorized and Macedonian emigrants coming place and stay play have dissimilarly, and he culture change in the culture with stay. Finally result, small culture of Macedonian emigrants traditional culture, was fraction on national culture.</p>	
Keywords: emigration, national culture, custom, usage, cultural change.	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Araştırmamızın konusu, Makedonya'dan Türkiye'ye yapılan göçler ve Sakarya'ya yerleşen göçmenlerin halk kültüründe gelenek, görenek ve inançların tespit edilmesi ve kuşaklar arası değişiminin incelenmesidir.

“Toplumlar, kültür ve geleneklerini, inanç sistemlerini bir miras olarak geçmiş değerlerinden, tarihi oluşumlarından devralır” (Altun, 2004: 21).

Halk kültürü halkın yaşayış biçimi, bir bölgedeki kültür ürünlerinin tümüdür. Halk kültürü dinamik bir yapıya sahiptir.

Türkler tarih boyunca dünya üzerinde birçok defa yer değiştirmişlerdir. Bu nedenle birçok dinin ve kültürün etkisinde kalmışlar, farklı uygarlıklar yaşamışlardır. Bunun sonucunda değişen, gelişen, geleneğe bağlı halk kültürü, Orta Asya'dan günümüze ulaşmıştır (Artun, 2006: 1).

Türkler Orta Asya'dan Balkanlara kadar çeşitli devletler kurmuşlardır. Bu nedenle farklı kültürden halklarla bir arada yaşamış, onlardan etkilenmiş ve kendi kültürleriyle gittikleri yerlerde izler bırakmışlardır.

Osmanlı'nın beş yüzyıllık Balkan hâkimiyeti süresince Anadolu'dan taşınan Türk halk kültürü ürünleri bu topraklarda yaşatılmıştır. Makedonya'daki Türkler günümüze kadar, her türlü baskıya rağmen evlerinde, düğünlerinde şarkılarını, türkülerini söylemiş, masallarını anlatmış, oyunlarını oynamış; geleneklerini, göreneklerini, adetlerini korumaya çalışmıştır (Kaya, 2002).

Çalışma konumuzun esasını oluşturan Sakarya'daki Makedonya göçmenlerinin kültür yapıları, tarihin süzgecinden geçerken farklı coğrafyaların kültürleri karşısında direnmiş zenginliğini ve çeşitliliğini günümüze taşıyabilmiştir.

Bu çalışmada, araştırma alanımız olan Sakarya'da yaşayan Makedonya göçmenlerinin göç sebepleri, yaşam biçimleri, kuşaklar arası kültür değişimi; Anadolu halk kültürü ve Türk dünyası halk kültürü ile benzerlikleri, farklılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Amacı

Çalışmamızın amacı, Sakarya’da yaşayan Makedonya göçmenlerinin bir mecburiyet karşısında gerçekleştirdikleri göçlerin sebeplerini, geldikten sonra hiç bilmedikleri toprakları yurt edinme mücadelelerini tespit etmek; aynı zamanda Makedonya’dan beraberlerinde getirdikleri kültür unsurlarının üç kuşak arası nasıl bir değişime uğradığını ortaya koymaktır.

Halk kültürü malzemesinin her biri folklor ürünüdür. Yapılan çalışmanın bilimsel yapıya dâhil olabilmesi için alan araştırması ile derlenen folklorik malzemenin sınıflandırılmasının yanısıra çözümlenmesi, değerlendirilmesi gerekmektedir (Tan, 2000: 5).

Halk kültürleri ürünleri bir milletin milli kimliğini belirler, oluştukları toplumun ortak kabullerini alarak kendilerine özgü gelenek yaratırlar.(Artun, 2004:59) Milli kimliği yansıtan halk kültürü unsurları, bir milleti diğer milletten ayırmaktadır (Altun, 2004: 23).

Beş yüz yıllık hâkimiyeti boyunca Osmanlı, Makedonya’da Türk halk kültürünün maddi manevi unsurlarını yaşatmıştır. Türk halk kültürünün Makedonya’daki mirasçıları olan Sakarya’daki Makedonya göçmenleri günümüze kadar geleneksel yaşamlarını muhafaza etmeye çalışmışlardır. Bu nedenle daha önce üzerinde çalışma yapılmamış, Sakarya’da yaşayan Makedonya göçmenlerinin halk kültürlerini konu edinip, maddi manevi kültür unsurlarını derleyip, sınıflandırmak, çözümlmek, yorumlamak ve bir senteze vardırmak çalışmamızın amacını oluşturmaktadır. Yaptığımız bu çalışmada Anadolu ve Türk dünyası halkbilimi örneklerini karşılaştırma yoluna gidilmiştir.

Geçmişte üretilmiş kültür unsurlarının geleceğe olduğu gibi aktarılması mümkün değildir. Bu nedenle değişim kaçınılmaz bir süreçtir. Kültürel değişim, iç etkenlerle, toplumdaki kişi ya da grupların yeniliklerinin; dış etkenlerle, uluslararası etkileşime bağlı olarak ortaya çıkan sebeplerden kaynaklanabilir (Arslan, 2004: 49–55).

Sakarya’da yaşayan Makedonya göçmenlerinin farklı geleneklere sahip gruplarla bir arada yaşamaları kendi kültürlerine yeni bir boyut kazandırmış, kuşaklar arası değişimi de ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple Sakarya’da yaşayan Makedonya göçmenlerinin halk

kültürlerinin kuşaklar arası değişimini tespit etmek ve meydana gelen değişimin dünden bugüne milli kültürümüze nasıl etki ettiğini ortaya koymak amaçlarımız arasındadır.

Çalışmanın Kapsamı

Araştırma alanımızın kapsamı Sakarya ili merkezi olan Adapazarı'dır. Makedonya'dan gelen göçmenlerin grup halinde gelip yerleştikleri Altınova, Devoğlu, Kuyudibi, Serdivan, Otuzikievler çeşitlilikleri açısından öncelikli çalışma alanları olarak tercih edilmiştir. Bu sayede farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamız alan araştırmasına (derlemeye) dayalıdır. "Tespit edilen araştırma konusuyla ilgili halk kültürü unsurları hakkında bilgi almak için söz konusu unsurların yaşadığı topluluğa giderek çalışmalarda bulunulmasına 'alan araştırması' denir." (Çobanoğlu, 2002: 63). Çalışmamızda gözlem ve görüşme tekniği kullanılmıştır.

Çalışmamızın ilk basamağını, çalışma konumuzun tespiti oluşturmaktadır. Konunun tespitinden sonra kısa süreli bir ön araştırma sonucunda çalışmamızın amacı ve ortaya konulacak hipotezin belirlenmesi ikinci basamak olmuştur.

Saha çalışması için gerekli hazırlıklar belli bir plan dâhilinde ve sırayla yapılmıştır:

Öncelikle çalışmanın yürütüleceği alan belirlenmiş ve bu alanda yaşayan insanlarla ilgili yayınlanmış eserler elde edilmiş, bibliyografya çalışması ile bir taraftan okuma işlemi yürütülürken diğer taraftan tespit edilen yeni eserler bibliyografyaya ilave edilmiştir. Okuma işlemi ile birlikte çalışmanın sonraki aşamalarında zaman kaybını engellemek, konuların düzenli olarak görülmesini sağlamak için fişleme uygulaması yapılmıştır.

Araştırma alanında çalışmanın aksamaması ve daha çok kaynak kişiye ulaşabilmenin sağlanabilmesi için çeşitli kurum, kuruluş (dernek, vakıf, muhtarlık, köy hizmetleri müdürlüğü, valilik, belediye, il kültür müdürlüğü) ve şahıslarla görüşmeler yapılmıştır. Çalışmamızda bilgilerinden yararlandığımız kaynak kişilerle çalışma sonrasında da devam edecek münasebetler kurulmuştur.

"Halkbilgisi ürünlerini ilk defa yaratan, yeniden yaratıp nakleden, gerekli durumlarda bunların bütünü veya ana özelliklerini aktarabilen veya icra edebilen

ve de bunların derlemeciler tarafından yazılı, sözlü ve görsel olarak kaydedilmesi için sunumunu yapabilen kişilere “**Kaynak Kişi**” adı verilir.”(Ekici, 2004: 29).

Alan araştırması süresince gözlem tekniği, hem katılımlı hem katılımsız gözlem olarak gerçekleştirilmiştir. Örneğin Kınalı Muhacirlerinin duvak gününde, duvak sofrasında yer almak, gelinleri selamlamak gibi davranışlarla katılımlı gözlem gerçekleştirilmiştir. Araştırma konumuz olan Makedonya’dan gelen göçmenlerin düğünlerinde, kına gecelerinde video çekimi yapılarak katılımsız gözlem gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişilerle diyaloglarda kimi zaman, “folklor olay ve olgularına veya kültürüne o topluluğun dışından ve o kültürü incelemeye gelmiş bir bilim adamı olarak bakma, dıştan bakış açısı “etik yaklaşım” kullanılmıştır (Çobanoğlu, 2002: 74). Bazen de (kendim de Makedonya’dan gelen göçmen olarak), araştırma alanındaki folklor olay ve olgularına veya kültürüne o topluluğun bir ferdi gibi içten bakışla “ emik yaklaşım”la gözlem yapılmıştır.

Araştırma süresince gözlem tekniği ile mülakat tekniğinin bir arada kullanılması en geniş içerikte malzemenin toplanmasını sağlamıştır (Goldstein, 1977: 54).

Mülakat, kaynak kişilere daha önce konuyla ilgili hazırlanan soruların sorulması ile folklorik ya da kültürel malzemenin toplanmasıdır. Çalışmamızda en çok kullandığımız araştırma tekniği mülakat yoluyla bilgi toplamak olmuştur.

Saha çalışmasında, Makedonya’nın çoklu etnik yapısını dikkate alarak, göçmenleri etnik gruplamaya tabi tutmadan, “Makedonya göçmenleri” bütününde ele aldık. Buna göre göçmenleri, geldikleri yere göre tasnif ettik. Örneğin, Makedonya’nın Kınalı bölgesinden Sakarya’ya gelen ve kendilerini Kınalı Muhaciri olarak isimlendiren göçmenleri biz de çalışmamızda “**Kınalı Muhaciri**” olarak ifadelendirdik.

Çalışmamızın amaçları arasında olan Makedonya’dan gelen göçmenlerin kuşaklar arası kültür değişimini, çalışmamızda belirtebilmek için üç ayrı kuşakla mülakat yaptık. Buna göre 1. kuşak göçmenler 55 yaşın üstü; 2. kuşak göçmenler 35–55 yaş arası; 3. Kuşak göçmenler 17–35 yaş arası olanlar şeklinde sınıflandırdık.

Bir kültür unsurunun fonksiyonuna bakmayı amaçlamak “fonksiyonel metod” ile gerçekleştirilmektedir (Altun, 2004: 28).

Araştırma sahasında elde ettiğimiz bilgileri fonksiyonalist bakış açısıyla değerlendirerek, elde edilen malzemenin hangi ihtiyaca cevap verdiği, fonksiyonunda ne gibi değişime uğradığını tespit ve tahlil etmeye çalıştık.

Çalışmanın İçeriği

Çalışmanın ilk bölümünde, uluslararası göç ve göç türlerin tanımına yer verilmiştir. Daha sonra 1912 Balkan savaşları sonrası başlayan ve günümüze kadar devam eden Türkiye'ye göçlerin ve tezin asıl kapsamı olan Sakarya iline göçlerin sebepleri ve göçmenlerin yurt edinme mücadeleleri incelenmiştir.

Balkanlar'daki Osmanlı hâkimiyeti altında yaşayan, büyük bir çoğunluğu Türk olmakla birlikte, Torbeş, Arnavut, Pomak, Koman, Boşnak gibi etnik gruplar çeşitli göç nedenleriyle Sakarya'ya yerleşmiş ve beraberlerinde geleneklerini, göreneklerini, inançlarını da getirmişlerdir. Biz de çalışmamızda Makedonya'dan gelen göçmenlerin halk kültürlerini yaşadıkları köy, kasaba, şehirlere göre inceledik. Alan araştırması sonuçlarına göre göçmenlerin kendi aralarında da kültürel benzerliklerinin yanı sıra farklılıklarının da olduğunu tespit ettik. Bu nedenle çalışmamızda göçmenlerin bölgesel halk kültürü farklılıklarına ve de benzerliklerine yer verdik. Göçmenlerin halk kültürlerini Makedonya'daki yaşayış biçimlerinden başlayarak günümüze kadar meydana gelen kuşaklar arası değişimini ve gelişimini de ele aldık.

Ayrıca Sakarya'da yaşayan Makedonya göçmenlerinin halk kültürlerini, yerli halk olarak bilinen manav (yerli Türkmen) halk kültürü, Anadolu halk kültürü ve Türk dünyasından örnekler ile karşılaştırma yoluna gittik. Makedonya göçmenlerinin kendi aralarında mevcut olan kültürel benzerliklerin, farklılıkların, Anadolu Türk Kültürü ve Türk dünyası kültür örnekleri ile paralellik oluşturduğunu tespit ettik. Bu sebeple de Makedonya'dan gelen göçmenlerin kültürünün milli kültürümüzün bir parçası olduğu sonucuna vardık.

Karşılaşılan Zorluklar

Araştırma alanımız Sakarya ilinin tamamını kapsamaktadır. Makedonya'dan gelen göçmenler Sakarya ilinin tamamına yayılmış olarak yerleşmiş bulunmaktadır. Zamanımızın kısıtlı olması nedeniyle Sakarya'nın ilçelerindeki Makedonya göçmen ailelerine ulaşamamıştır. Bu nedenle saha çalışması Adapazarı merkezde

yürütülmüştür. Araştırmanın gözlem ve mülakat çalışmaları bir kişi tarafından yapılıyor olması da çalışma zamanının iyi değerlendirilmesini gerektirmiştir.

Sakarya'da daha önce Makedonya göçmenlerinin halk kültürlerine yönelik bir çalışmanın yapılmamış olması karşılaştığımız ciddi zorluklardan biridir.

BÖLÜM 1: ULUSLAR ARASI GÖÇ BAĞLAMINDA BALKAN GÖÇLERİ

1.1. Uluslararası Göç (Göçün Tanımı ve Türleri)

Uluslararası göçler kapsam, içerik ve nitelik (hareketlilik tipi dışındaki ölçütler) bakımından dikkate alındığında, uluslar arası göç türlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür. Söz konusu göç türlerinin bazen zorunlu veya kaçınılmaz olarak üst üste gelebildiğini örneğin, “grup göçü ya da toplu göç”ün aynı zamanda bir “geçici göç” ya da “kalıcı göç” oluşturabildiğini göz ardı etmemek gerekmektedir (Beth B. Hess, ve diğ. 1998: 505).

1.1.1. İlkel/ Basit Göç

Kişilerin ve/veya grupların kuraklık, kıtlık ya da diğer ekolojik-tabii güçlerle başa çıkamadıklarında, bunlardan kurtulmak amacıyla başlattıkları göç hareketine ilkel/basit (primitive/simple migration) göç adı verilmektedir (Hess ve diğ., 1998: 505). İtici nedenleri itibariyle bu göç türü “fiziksel veya iklimsel göç” olarak da adlandırılabilir.

1.1.2. Sürücü veya cebri göç

Kişilerin ve/ veya grupların, siyasi otoritenin veya daha büyük ve daha güçlü bir grubun şiddet içerebilen zorlamasıyla, yerleşik olduğu bölgeden apar topar ve ilkel şartlarda bir başka bölgeye götürülmeleri veya gitmek zorunda bırakılmaları “ sürücü/ cebri göç” (impelled or forced migration) kapsamında yer almaktadır. Nazi Almanya’sında Yahudilerin ve Çingelerin mecbur kaldıkları göç, 1980’li yıllarda Orta Amerika’nın dikta rejimleriyle (diktatörlükle) yönetilen ülkelerinden yapılan kitlesel kaçışlar bu türdendir (Hess ve diğ., 1998: 505). Bu örneklere, 1915 Osmanlı Ermeni tehcirini, 1944 Kırım Türklerinin Sibiryaya sürülmelerini, 1988 Kuzey Irak’taki Kürtlerin Türkiye’ye sığınmalarını ekleyebiliriz (Kaynak, 1992: 155).

1.1.3. Zorunlu Göç

Bu göç türü, benzer görünmekle birlikte sürücü veya cebri göçten ve farklıdır. Sürgün niteliği ve/veya şiddet içeren zorlama söz konusu değildir. Zorunlu göç genellikle kitle/grup çoğunluğunun iradesine uygun olarak, istisnai olarak da bu iradenin dışında

gerçekleşir. Zorunlu göç, dışa göçe izin verecek ve içe göçü kabul edecek iki ülkenin kendi etnik kökenlerinden olan ve kültür çevresinde yer alan kitleleri/ grupları değiş tokuş etmeleri veya sadece bir kitlenin/grubun diğer ülkeye göç etmesi şeklinde gerçekleşir ve tamamlanır (Hess ve diğ., 1998:505). 1922–1930 döneminde Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi ile meydana gelen göç hareketi her iki ülkedeki kitleler/gruplar bakımından “zorunlu göç” tür (compulsory migration). O kadar ki, “din” unsuru ölçüt alındığı için Türk oldukları halde Hıristiyan Karamanlılar (Karamanlides) da Türkiye’den göç etmek zorunda bırakılmıştır.

1.1.4. Grup Göçü ya da Kitle Göçü

İki ülke devleti arasında herhangi bir uzlaşma bulunmamasına rağmen, ağırlıklı olarak uğradıkları baskı ve ayırım politikaları nedeniyle bir etnisite (ırk, soy, budun) ya da din gibi ortak karakteristikleri paylaşan insanların, grup ya da gruplar halinde buldukları ülkeyi terk etmelerine “grup göçü ya da toplu göç” (group migration or mass migration) adı verilmektedir (Hess ve diğ., 1998: 505). Bu göç türü, genellikle coğrafi yakınlık ve kültürel benzeşim mesafesindeki ülkenin açıkça ortaya konan rızasıyla bu ülke topraklarına gerçekleştirilmektedir. Bulgaristan’dan Türkiye’ye gerçekleşen 1989 “soydaş” göçü bu nitelikte bir göç hareketidir (Toğrol, 1991: 60).

1.1.5. Serbest (Seçmeli) Göç

Serbest (seçmeli) göç (free (elective) migration), zorunlu göçten daha esnek ve göç olgusunun gerçekleşmesini, göç etme ihtimali ve arzusu ortada olan kişilerin iradesine bırakan göç türüdür (Hess ve diğ., 1998: 505). Bununla birlikte bu göç türü de neredeyse tüm ayrıntıları ve yönleri itibarıyla “dışa göç” verecek ülke devleti ile “içe göçü” kabul edecek ülke devleti arasında varılan uzlaşmaya, kararlaştırılan esaslara göre yürütülür. Daha açık bir ifadeyle, kural olarak grupları değil kişileri kapsar. Göç başvuruları bireysel olarak yapılır. Bu çerçevede, kişilerin göç başvurusunda bulunabilmesi, bunun kabul edilmesi, iki ülke makamlarının öngördüğü şartları yerine getirmelerine ve önceden belli koşulları taşımalarına bağlıdır. İşlem genellikle, “dışa göç” verecek ülke makamlarından alınan belgelerle, “içe göçü” kabul edecek ülkenin diplomatik temsilciliklerine yapılan “serbest göç vizesi” başvurularının, gerekli denetim ve onayların ardından “serbest göçmen vizesi” verilmesi veya uygun bulunmayarak reddedilmesi şeklinde yürütülmektedir. Yaygın gözlemler, özellikle “biyolojik” ve

“sosyo-kültürel” bütünleşme (milletleşme) çabası içinde olan ülkelerin, kendi yurttaşlarının etnik kökeninden/soyundan olan, kültürel yakınlık/benzerlik mesafesinde bulunan kişileri (ve bu çerçevede grupları) serbest göçmen olarak alma, böyle olmayanları ise serbest göçmen olarak verme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Türkiye’ye Bulgaristan’dan gerçekleşen 1951 ve Yugoslavya’dan gerçekleşen 1952 göçleri, bu içerikteki göçün tipik örneklerini oluşturmaktadır. Nitekim Türkiye, daha çok erken yıllarda göçmen alma politikasını, 2510/1934 sayılı İskan Kanunu’nun 3. maddesinde de yer verildiği gibi, “*Türk soyundan olan veya Türk kültürüne bağlı bulunan kimselerin göçmen olarak yurdumuza kabul edilebileceği*” (dışişleri bakanlığı) şeklinde belirlemiş bulunmaktadır.

1.1.6. Mülteci Göçü

“Mülteci göçü” (refugee migration), esas itibarıyla, buldukları ülkede siyasi otorite veya rejimle anlaşmazlık veya çatışma halinde olan, bundan dolayı da çoğu kez can ve mal güvenlikleri tehdit altında bulunan kişilerin ve küçük grupların başka bir ülkeye, genellikle de yasadışı yollarla ve/veya sahte belgelerle gerçekleştirdikleri göç türüdür. Kritiz ve Keely’ye göre göçün en dramatik formu mülteci göçüdür. İnsanlık tarihinde, bu konuda uluslararası dayanışma ve yardım gereğinin siyasi açıdan öneminin kavranması ve tanınması çok yenidir. Mülteci sorunlarıyla 1921’den önce öncelikle ve neredeyse sadece özel gönüllü kuruluşlar ilgilenmişler ve sadece bunlar yardım çağrılarını gözler önüne sermişlerdir (Kritiz ve Keely, 1981: xviii). Mülteci göçüne, tarihi olarak hemen-hemen dünyanın her yerinde rastlanmış olmakla birlikte son on yıllarda hacim olarak çoğunluğu Asya’nın, Afrika’nın ve Latin Amerika’nın gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerinde meydana geldi (Kritiz ve Keely, 1981: xviii). Türkiye’den 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra Avrupa ülkelerine gerçekleşen, yoğun bir bireysel ve küçük gruplar halinde mülteci göçleri bu göç tipine örnek verilebilir.

1.1.7. Geçici Göç

“Geçici göç” (temporary migration), genellikle belli bir işte (sınırlı), belli bir zaman (süreli) ve açık ve belli bir amaçla çalışmak üzere bir ülkeye göç etmeye ilişkin uluslararası göç türüdür. Bu göç türü, ilk bakışta işçi göçü gibi görünmekle birlikte, işçi göçünü de kapsayan daha geniş bir içeriğe sahiptir. Geçici göç kavramı, yukarıda belirtilen sınırlamalara dâhil olmayan, sürekli konuk olma (daimi ikamet etme) statüsü

garanti edilmeden içe göç etmelerine izin verilen diğer göçmenleri de kapsamaktadır. Bu göç türü çerçevesinde konuk işçi programları ilk olarak 1950’li ve 1960’lı yıllarda İsviçre’de, Fransa’da ve diğer bazı Avrupa ülkelerinde uygulanmıştır. Uluslararası şirketler veya örgütler tarafından istihdam edilen yüksek derecede uzman göçmenleri, yabancı ülkelerde istihdam edilen ve görev yapan diplomatik personeli, herhangi bir işi uzmanı olarak yerine getirenleri, artistleri ve aktrisleri, sanatçıları, hatta öğrencileri yabancı ülkede buldukları sırada geçici göçmenler olarak görmek, yapmış oldukları hareketliliği de “geçici göç” olarak değerlendirmek gerekmektedir (Kritz ve Keely, 1981:xiv).

1.1.8. Kalıcı Göç

“Kalıcı göç” (permanent migration), yukarıda anlatılan “geçici göç” ün karşıtı olan göç türüdür. Bu açıdan bakınca, içe göç edilen ülkede süresiz kalmayı, açıkça yerleşmeyi amaçlayan her uluslararası göç, aynı zamanda bir kalıcı göç olmaktadır (Kritz, ve diğ.1981:xiv). Genel örnek olması bakımından söylemek gerekirse, Türkiye’ye ilki Balkanlar, Kafkasya ve Kırım’dan (1785–1800), sonuncusu Bulgaristan’dan (1989) olmak üzere iki yüzyıldan uzun bir süre ile gerçekleşen tüm göçlerin her biri, bu açıdan bakınca, aynı zamanda birer “kalıcı göç” tür (Aktüre, 1985: 896; Toğrol, 1991: 60).

1.1.9. İşçi Göçü

Bir ülkedeki kişilerin ve/veya grupların emek güçlerini satmak, yani “işçi statüsü”nü peşinen kabul ederek bu statünün gerektirdiği işlevleri yerine getirmek üzere bir ülkeden diğerine göç etmesidir. İşçi göçü (labour migration), geçen yüzyılın başından itibaren gündeme gelmeye başlamış ve özellikle sanayileşmiş/gelişmiş Batı Avrupa ülkelerini ve ABD’yi üs seçmiştir. Türkiye’den de 1961–1975 döneminde yaklaşık 1 milyon civarında emek sahibi, Batı Avrupa ülkelerine işçi göçü gerçekleştirmiştir. Batı Avrupa ülkelerindeki toplam Türk nüfusu, daha 1980’de 2 milyona ulaşmıştır. 1849–1907 arasında (yani sadece 60 yıllık bir zaman dilimi içerisinde) Avrupa’dan kovulan ve işgücü (işçi) göçü kapsamında görülebilecek yaklaşık 5,5 milyon İrlandalı, Alman, İskandinavyalı ve İtalyalıların Amerika kıtasına göçlerini ekleyebiliriz (Thomas, 1973: 95–118).

1.1.10. Beyin Göçü

“Beyin göçü” (brain drain), yurt içinde veya yurt dışında eğitim görmüş ve alanlarında uzmanlaşmış kişilerin, genellikle bu sürenin hemen sonunda veya daha sonra, daha iyi çalışma koşullarına, daha uygun bir statüye ve daha yüksek bir gelir düzeyine sahip olmak amacıyla başka ülkelere göç etmeleridir. Beyin göçü, yüksek eğitilmiş bilim adamı ve mühendis gibi, genellikle teknik bilimler alanında uzmanlaşmış bireyler arasında görülmektedir (Çavuşoğlu, 1995: 23). Bu arada, beyin göçünün, veren ve alan ülkeler bakımından yararları ve zararları konusu da öteden beri tartışmaya açılmış bulunmaktadır. Bu konudaki görüşler “insaniyetçi model” ve “ulusalcı model” altında toplanmaktadır. Beyin göçünü destekleyen ve esasen beyin göçü alan sanayileşmiş ülkelerin benimsediği “*insaniyetçi model*”e göre; bilim, uluslararası bir nitelik taşımaktadır ve dünyanın hangi ülkesinde yetişmiş olursa olsun, bilim adamı her şeyden önce bilimin ve dolayısıyla da insanlığın hizmetinde olan kimse demektir. Bu itibarla beyin göçüne; modası geçmiş ulusalcı veya etnik milliyetçi, ekonomik ve askeri güç ya da prestij açısından değil, dünya refahını sağlamak ve sağlık yapısını yüksek seviyeye ulaştırmak açısından yaklaşmak gerekmektedir. Beyin göçü, ulusalcı ya da etnik milliyetçi duygulara dayanılarak değil, ekonomik ilkelerin ışığı altında ele alınmalıdır. İnsan sermayesinin karını azamileştirmek için beyin göçünün bunu sağlayan bölgeye/ülkeye kayacağı ve bu çerçevede sadece kendine değil, tüm insanlığa hizmet etme fırsatı yakalayacağı fikri düşünülmelidir. Örneğin bir Hintli bilim adamı, Berkeley’de kansere karşı bir ilaç keşfedecek olsa, onun memleketlisi, bu keşif adeta Bombay’da ortaya konmuş kadar mutlu olacak ve bundan Berkeley’deki herhangi biri kadar o da faydalanacaktır. Çünkü bilim, bireyin veya bir ülkenin değil, tüm insanlığın ortak ürünüdür ve tüm insanlığın emrindedir. Bu arada beyin göçüne karşı çıkan ve esasen beyin göçü veren azgelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelerin benimsediği “*ulusalcı model*”e göre; beyin göçü, refah içinde yüzen gelişmiş/sanayileşmiş ülkelerin lehine işlerken, azgelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelerin aleyhine olmakta, bunların kalkınma olanaklarını daraltmaktadır. Oysa bu ülkelerde kıtlığı (darlığı) çekilen stratejik öneme sahip insan sermayesinin, üretimi arttırmada, gelir düzeyini yükseltmede, sağlık sorunlarıyla baş edebilmede zorunlu unsur olduğu açıkça ortadadır. Buna rağmen, bu ülkelerde, bir bilim adamının yetiştirilmesi için tamamen veya kısmen halktan toplanan ve çoğu zaman ağır vergilerle finanse edilen eğitim hizmetlerine yapılan yatırımın

değeri, beyin göçüyle başka (hem de gelişmiş/sanayileşmiş olmasına rağmen hiçbir bedel ödemeyen) bir ülkeye devredilmiş olmaktadır. Bunun, iddia edildiği gibi insanîyetçi ve etik olduğu asla ileri sürülemez. Bir bilim adamının, yıllar süren çabalarıyla (emeğiyle) ve ulusun bu uğurda daha az mal, hizmet ve ulusal gelirden pay alma uğruna katlandığı fedakârlıklarıyla ortaya çıktığı ve bu ülkelerin çok kısıtlı olanaklara sahip olduğu düşünülünce, kaybın ne kadar büyük, telafisinin ne kadar zor olduğunu anlamak daha da kolaylaşır. Tüm bunlara ek olarak beyin göçünün, yine gelişmiş/sanayileşmiş ülkeler lehine, bu ülkelerin sosyal ve kültürel yaşamında zaten fazlasıyla ihtiyaç duyulan ve yine darlığı çekilen aydın ve liderlik kaynaklarına da ağır darbe indirdiği unutulmamalıdır (Çavuşoğlu, 1995: 27–29).

1.2. Balkanlardan Türkiye'ye Göçler

MS IV. yüzyılda Türk boylarından Hun, Avar, Bulgar, Oğuz, Peçenek ve Kumanların bölgeye gelmesi ile başlayan Türk yerleşimi, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgeyi fethetmesi (1389) ile bölge Türkleşmeye başlamıştır.

1.2.1. Osmanlı'nın Makedonya'yı Fethi

1352 yılında Osman Gazi'nin, Kantakuzenos'a yardımı karşılığında Rumeli de bir üs olarak Çimpe(Çimbi, Cinbi, Tsympe) kalesi ve civarını Osmanlılara vermiştir (M. Aktepe, : 283–285; M. Nicol, 1998:258). Çimpe kalesine yerleşen Süleyman Paşa, burasını Balkanlar'da yayılma için önemli bir köprübaşı olarak teşkilatlandırmıştı. Bölgenin Türkleştirme politikası gereği Balıkesir tarafından bir kısım konargöçer Yörük grubu buraya yerleştirilmiştir (Sevim, 2002: 43). Süleyman Paşanın vefatından sonra da Rumeli'ye göç devam etmiş, buradaki uç güçlenmiştir. Edirne 1361'de fethedilerek dört yıl sonra da devlet merkezi buraya nakledilmiştir. I. Murat, Meriç vadisi boyunca devam eden akınlarıyla 1363 'te Filibe'yi zapt etmiş ve Bizans'ı nüfusu altına almıştır. Edirne'nin fethinden sonra uçlarda biriken Türkmenlerin Rumeli'ye geçişleri hızlandırılmıştır.(İlgürel, 1992: 18) 26 Eylül 1371'de meydana gelen ve II. Meriç ya da (Çirmen) Çernomen denilen muharebede, Sırp kralı ve müttefikleri, Osmanlılar tarafından mağlup edilerek, kralları Vukaşin ve Uglyeşa öldürülmüştür. Çirmen zaferinden sonra Batı Trakya'nın, hemen arkasından Makedonya'nın Zaptı da mümkün olmuştur. Evrenos Bey ve Halil Hayreddin Paşa'nın başarılarından sonra, Vardar nehri vadileri Osmanlı kuvvetlerine açılmış ve Vardar'ın doğusu Osmanlı hâkimiyetine

girmiştir. 1372'de Köstendil, 1380'de Vardar'ın sol sahilindeki İştîp, 1382'de Manastır ve Pirlepe ve 1385'te de Ohri fethedilmiştir (Ercan, 1989:51, uzunçarşılı Osmanlı tarihi :171–176). Özellikle I.Kosova Savaşının kazanılmasından sonra başlayan ve Güney Balkanlar'da genişleyen Türk fetihleri Makedonya, Sırbistan, Arnavutluk ve Bosna'ya kadar uzanmıştır (F.M. Emecen, 1992: 37). Üsküp ise Yıldırım Beyazid zamanında Paşa Yiğit Bey tarafından fethedilmiştir.

Anadolu'dan Türk getirme politikası 16. yüzyılın sonuna kadar devam etmiş ve nüfusun % 15'ini oluşturması sağlanmıştır. Balkanlar'daki yerleşmiş veya zorunlu göçlerle yerleştirilmiş Türklerin ağırlıklı ve kalıcı göçünü büyük çoğunlukla Karamanlılar oluşturur (Armutlu, 2001: 51). Karedeniz bölgesinden de bu bölgeye göçmen yerleştirilmiştir.

İslamlaşmanın ilk iki yüzyılda çok fazla olmadığı cizye defterleriyle ortaya çıkan bir gerçektir. 1489'da bir yılda müslüman olmuş 94 hane ve onu izleyen üç yıl içinde yalnız 255 hane hesaplanmıştır. (Ö.L. Barkan) İlk İslamlaşmalar, Osmanlı ordusunda hizmet görenler, özellikle tımar sipahileridir. Yerel halk arasında gönüllü ve toplu İslamlaşma 17. Yüzyılda gerçekleşmiştir ve İslamlaşma oranı % 40'a çıkmıştır. Arnavutlar'da oran % 70'e ulaşmıştır. Balkanlar'daki toplu İslamlaşma hareketinin baskı sonucu gerçekleşmediği hemen bütün tarihçilerin üzerinde mutabık oldukları bir meseledir.

1.2.2. Balkan Savaşları Sonrası Günümüze Kadar Balkanlar'dan Türkiye'ye Göçler

Osmanlı İmparatorluğunu Balkanlar'daki son topraklarını kaybetmesi ile sonuçlanan I. Balkan Savaşı, 1912 Ekim'inde Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş açması ile başlamış, bunu Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan'ın katılımı izlemiştir. Savaş, Osmanlı ordularının hemen hemen her cephede yenilgisi ile sonuçlanmıştır. Savaşın bitimi ile birlikte balkanlarda Türklere karşı yapılan baskı ve uygulanan şiddet olaylarının etkisiyle, kitlesel bir şekilde göç hareketleri başlamıştır. Özellikle 1800'lü yıllardan başlayan göç 1900'lu yıllarda kitlesel görünümünü almıştır. Bölge'de göç edenlerin sayısı tam tespit edilmese bile Türkiye'ye göç edenlerin sayısı aşağıdaki tabloda belirtilmektedir. 1804'te isyan eden Sırp'ların şiddet hareketleri sırasında, Samandire'ye bağlı yerlerde Türklere karşı girişilen katliam'dan kaçanlar, Rumeli ve Bosna-Hersek'e göç ettiler. 1802-1812 Osmanlı-Rus savaşının başlamasıyla Ruslardan

yardım gören Sırlar, Türkler üzerindeki şiddet hareketlerini daha da arttırdılar. Bu savaşta kaçabilen Türkler Manastır, Üsküp ve Kumanova¹ya yerleştiler. 1826'da İmzalanan Akkerman Antlaşması ile 150.000'e yakın Türk Sırbistan'dan çıkarıldı. Belgrat ve Diğer Türk kalelerinden 15.000 kadar Türk, Anadolu'ya göç ederek Sakarya Irmağı çevresine yerleşti. Boşnak ve Sancaklı sakinlerinin belirli bir kısmının bu dönemde Adapazarı'na yerleştikleri bilinmektedir. 1908–1923 yılları arasında Makedonya ve Kosova'dan 300.000, 1923–1933 arasında da 108.179 Türk, Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır (köy hizmetleri envanteri, 1996: 138).

1904 yılında Makedonya'da milletlere göre yapılan nüfus sayımında elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir (Armaoğlu, 1975: 297–298).

Tablo 1: 1904 Yılında Makedonya'da Yaşayan Milletlere Göre Yapılan Nüfus Sayım Sonucu

Milliyet Adı	Nüfus Sayısı
Türk ve Müslüman Arnavutlar	1.508.507
Bulgar ve Makedonlar	896.494
Yunanlılar	307.000
Sırlar	100.717
Ulahlar	99.000
Toplam	2.911.721

93 Harbinden sonra Balkanlar'dan Anadolu'ya göçler devam etmiştir. Bulgarların ve diğer Balkan milletlerinin Türkler üzerindeki zulüm ve baskıları, dini ve ekonomik

¹ Kumanova şehri Osmanlı öncesinden Orta Asya'dan III ve IV. Yüzyıllarda göç edip buraya yerleşen Kuman Türklerinin merkezi haline geldiği için ismini Kumanova almıştır.

baskıları neticesinde binlerce Makedonya Müslüman Türkleri perişan bir vaziyette topraklarından sürülmüşler göçmen durumuna düşürülmüşlerdir. Balkanlar'da Müslüman Türklere yapılan akıl almaz işkenceler Balkan savaşları sırasında daha fazla hız kazanmıştır. Bunun neticesinde işkencelere ve baskılara maruz kalan halk kaçışı Anadolu'ya sığınmakta bulmuştur. Dönemin önde gelen isimlerinden Enver Paşa'nın ifadesi yaşanan göçün vahametini ortaya koymaktadır. **“Başiboş sürünen bozguna uğramışlar ordusuna, Rumelinin bağlarından kopup gelen daha perişan yüz binlerce göçmenin sürüne sürüne, eriye eriye akan kafilelerini de eklemeliyiz. Evet Rumeli göçüyordu. Rumeli boşalıyordu. Rumeli Türkleri akıp geliyorlardı. Rumeliyi asırlarca evvel alan, Rumeli de asırlardır yaşayan son Türkler, XX. Yüzyılın başlarında alevlenen bu yangının alevleri içinde sonu bilinmez geleceklere doğru akıyorlardı...”**(Halaçoğlu,1994).

Bulgar komitacılar önlerine çıkan Müslüman Türklere işkence ederek, çocuk kadın demeden onları öldürmüştür. Siroz'da yaşanan olayda, Türkler tarafından iki Bulgar askerinin öldürülmesi ile, Bulgar subayının saatine bakarak **“Şimdi saat yarım. Yarın aynı saate kadar Türklere istediğinizi yapabilirsiniz.”** diyerek, yirmi dört saat içerisinde katliamlar sonucu 1.200 ile 1.900 arasında insan öldürülmüştür (Halaçoğlu, 1994). Bulgar çetelerinin dışında Yunan ve Sırp çeteleri de Bulgarları aratmayacak işkencelerle Müslüman Türk halkını yok etmeye çalışmışlardır. Bütün bu baskılar neticesinde Balkanlar'dan göçler Anadolu yönünde hız kazanmıştır.

BÖLÜM 2: SAKARYA'DA YAŞAYAN MAKEDONYA GÖÇMENLERİ

Burada asıl konuya geçmeden evvel Makedonya ve Makedonya halkı ile alakalı bazı bilgileri vermeyi uygun görüyoruz.

2.1. Makedonya ve Makedonya'da yaşayanlar

Balkanlar veya Balkan Yarımadası, üç Akdeniz yarımadasından en doğuda olanıdır. Büyük bir kısmını Yugoslavya, Arnavutluk, Bulgaristan ve Yunanistan kaplar. Küçük bir kısmı da Türkiye sınırları içindedir (Armutlu, 2001: 63).

Balkan devletlerinden olan Sosyalist Yugoslavya, altı cumhuriyetten oluşmaktadır. Milli esasa dayanmayan Sosyalist Yugoslavya, Slovenya, Hırvatistan, Sırbistan, Bosna-Hersek, Karadağ ve Makedonya'yı içine almaktadır (Sönmez).

I.Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra bölgede 1918 yılına kadar Sırp-Hırvat- Sloven İmparatorluğu kurulmuş, kısa süre içinde Sırp ve Hırvat etnisiteleri (ırk, soy) arasında çıkan anlaşmazlık yüzünden 1929 yılında krallık düzeni yıkılarak Yugoslavya kurulmuş olur. II. Dünya savaşında (1941'de) Alman orduları, Yugoslavya'yı işgal etmiştir. Almanya'nın Mağlubiyeti ile sonuçlanan II. Dünya savaşı sonrasında Tito'nun başkanlığında Yugoslavya Halk Cumhuriyeti ilan edilmiş, altı cumhuriyetten oluşan bir federasyon olarak kurulan cumhuriyette Sovyet tipi bir anayasa ve yönetim biçimi oluşturulmuştur. 1953 yılında Cumhurbaşkanı olan Tito'nun 1980 yılında ölümünden sonra Yugoslavya'daki etnik sorunların artması ve Doğu Bloğunun çökmesiyle birlikte 90' lı yıllarda ülkede çıkan çatışmalar sonucunda Yugoslavya'da parçalanma süreci başlamıştır (Sönmezoğlu, 2000: 761).

Yugoslavya Federasyonu'nun çözülmesinin ardından, 1991'de, Federasyonu teşkil eden altı federe devlet içinde topraklarında herhangi bir kanlı çatışma gerçekleşmeksizin bağımsızlığını ilan eden tek Cumhuriyet, Makedonya Cumhuriyeti'dir (Nuredin, 2003).

2.1.1. Bugünkü Makedonya coğrafyası ve şehirleri

Bugünkü Makedonya'nın doğuda Bulgaristan, güneyde Yunanistan, batıda Arnavutluk, kuzeyde Sırbistan (Kosova) ile sınırı bulunmaktadır. Makedonya Cumhuriyeti; 25.713km 'lik yüz ölçümü 2.100.000 nüfuslu doğu Avrupa ülkesidir.

Makedonya'nın başlıca önemli şehirleri şunlardır: Üsküp,(Skopje) Manastır (Bitola), Kalkandelen (Tetova), Gostivar, Pirlepe (Prilep), Debre (Debar) Kırçova (Kiçevo), Ohri (Ohrid), Ustruga (Struga) Kumanova (Kumanovo), Ustrumca (Strumica) (www. Culture org)

2.1.2. Makedonya'da nüfus

Tarih boyunca "kavmiyat müzesi" bir "etnik" depo olan Makedonya günümüzde de bu özelliğini devam ettirmektedir (Sönmez).

Günümüz Makedonya'sının nüfusunu Makedon, Türk, Arnavut, Sırp, Rom, Ulah(Rumen), Türkbaş(Torbeş), Yunan, Bulgar, Boşnak olmak üzere 34 farklı milliyet ve etnik grup oluşturmaktadır. Balkan savaşlarına kadar bölgede Türkler en yüksek oranda nüfusa sahiptiler. Balkan savaşları ile Osmanlı'nın bölgedeki hâkimiyetinin sona ermesi sonucu Türkler ekonomik, dini, sosyal ve kültürel alanlarda baskılara maruz bırakılarak göçe zorlanmışlardır. 1952 yılında Yugoslavya ve Türkiye arasında imzalanan "Serbest göç Antlaşması" sonucu Makedonya'daki Türk nüfusunu yarı yarıya azaltmıştır. Günümüze kadar sürmekte olan göçler Makedonya'daki Türk nüfusunu oldukça azaltmıştır. Makedonya'nın her tarafına dağınık olarak yaşayan Türklerin yoğun oldukları bölgeler Gostivar ve Üsküp dışında Kalkandelen, Ohri, Struga, Debre, Jupa, Manastır, Pirlepe, İştıp, Ustrumca önemli yerleşim birimleridir (Güler, 2005: 59-60). Aşağıdaki tabloda yerleşim yerlerine göre Türk nüfusu verilmiştir.

Tablo.2 Şehirlere göre Türk nüfusunun dağılımı

ÜSKÜP	12.978	% 15
GOSTİVAR	12.486	% 14.6
USTRUMCA	7.076	% 8.1
DEBRE	6.775	% 7.8
KALKANDELEN	5.076	% 5.6
PİRLEPE	4.932	% 5.5
RADOVIŞ	4.855	% 5.4

KÖPRÜLÜ	4.325	% 5.0
KIRÇOVA	4.241	% 4.5
MANASTIR	3.258	% 3.8
RESNE	3.218	% 3.8
İŞTİP	2.909	% 3.5
OHRİ	2.885	% 3.5
MAK. BROD	2.497	% 2.8
KUMANOVA	2.314	% 2.6
VALANDOVA	1.719	% 1.8
KRUŞOVA	1.611	% 1.6
STRUGA	1.068	% 1.4
GEVGELİ	798	% 0.9
NEGOTİN	772	% 0.6
BEROVA	537	% 0.6
KOÇANA	521	% 0.5
KAVADAR	475	% 0.4
VİNİÇA	385	% 0.4
DEMİR HİSAR	245	% 0.3
SV. NİKOLE	232	% 0.3
DELÇOVA	211	% 0.2
KIRATOVA	25	% 0.04
PROBİŞTİP	20	% 0.03
KR. PALANKA	10	% 0.01

Kaynak: Nuredin, Abdülmecit “<http://www.makturk.com>”

2.1.3. Makedonya’dan Göçler Ve Sebepleri

Balkanların, Osmanlı öncesinde bölgeye yerleşen Türk topluluklarının dışında, Anadolu’dan Türkmen gruplarının gelerek yerleştiği/ getirilerek yerleştirildiği topraklar olduğu dikkate alındığında, Balkanlar’dan göçleri hareketlilik tipi açısından kısmen de olsa “vatana dönüş” (repatriation) veya “dönüş göçü” (return migration) olarak nitelendirmek mümkündür.

Balkanlar’dan Türkiye’ye ilk kitlesel göçler, Osmanlı’nın henüz egemenliğinin devam ettiği 1877–78 Osmanlı- Rus savaşı (93 Harbi) nda başlamıştır. İkinci kitlesel göç hareketi, 1912–13 Balkan Savaşları sırasında Anadolu toprakları yönünde devam etmiştir. Son kitlesel göç, 1952–67 döneminde gerçekleşmiştir. Müslüman olmak, Osmanlı dönemi göçlerinde “ doğrudan ve bağımsız tek ölçüt”; Cumhuriyet dönemi göçlerinde ise , “dolaylı ve bağımlı bir ölçüt olarak dikkate alınmıştır. Bununla birlikte

her iki dönem göçlerinin ağırlıklı niteliği Türk soyundan olan veya Türk kültürüne bağlı bulunan olmuştur (Çavuşoğlu, 2006: 107–109).

Yugoslavya- Makedonya göçmenlerinin yüzyıllarca yaşadıkları toprakları terk etmelerinin nedeni, “etnik tabakalaşma” çerçevesinde “ast”; çoğunluk azınlık ilişkisinde “azınlık” durumunda olmalarıdır. Göçmenlerin Türkiye’yi tercih etmelerindeki sebep, kendilerini Türk ve/veya Müslüman, Türkiye’yi anavatan veya Müslüman ülke olarak görmeleridir. Ayrıca Osmanlı döneminde Türkiye’ye yapılan göçler dikkate alınarak, akrabaları bulma ve akrabaların yanına gelme de Türkiye’ye göç tercihleri arasındadır (Çavuşoğlu, 2006: 110).

1947'de Tito, Stalin'in de baskısıyla, Yugoslavya'daki bütün Müslümanlara baskı uygulanmaya başladı. Türklerin haklarını savunmak için YÜCELÇİLER adında teşkilatlanan Makedonya Türkleri de bu baskıcı rejimden nasibini aldı. İlk tutuklamalar 1947 Ağustos’unda gerçekleşti. Türkler sindirilmeye ve psikolojik baskı altına alınmaya çalışılmaktaydı. Gün geçtikçe artan baskı ve şiddet Türkleri, Anavatan’a (Türkiye’ye) göç etmeye zorladı.

Göçün gerçekleşmesinde genelde Yugoslavya’nın özelde Makedonya’nın uyguladıkları “etnik” “ekonomik” ve “sosyo kültürel” baskı politikaları etkili olmuştur.

Makedonya’dan Anadolu’ya gelen göçmenleri gruplamak ve bu grupların göç nedenlerini şu şekilde sıralamak mümkün:

- a) “Azınlık” statüsüne düşürülen “yoksullaştırma” ve “asimilasyona” muhatap olan; Türk “etnik” grubu
- b) Türkçeyi unutmuş anadilleri Arnavutça olmuş; fakat Türk bilincini kaybetmemiş Türk grupları
- c) Anadilleri Arnavutça olduğu halde Kendilerini Türk hisseden ve Türk kültürü ile bütünleştirmiş Arnavut grupları
- d) Türk etnik grubundan büyük ölçüde tecrit edilmek suretiyle Sırplıştırma-Bulgarlaştırma-Makedonlaştırma çabalarına karşı koyarak Türk bilincini koruyan Torbeşler

e) 1912–51 yılları arasında Türk kimliklerinin unutturulmasına yönelik, 1953' e kadarki nüfus sayımlarında Arnavut olarak kaydedilmelerine rağmen Türk bilinci ve kültürünü kaybetmeyen Kosova Türkleri

Ayrıca ekonomik durumu iyi olanların mallarına el konulması neticesinde her kesimden grup göçe yönelmiştir(Çavuşoğlu, 2006: 110–111).

Göçün nedeni eltili olduğunu anlayabilmek için 1953- 1994 yıllarında yapılan nüfus sayımlarını incelemek gerekmektedir. Bu zaman zarfında Makedonya'da diğer milletlerin nüfusları artarken Türk nüfusu hızla azalmıştır.

Tablo 3: 1953–1994 yılları arası Makedonya'nın Nüfus Sayım Sonuçları

Milliyet	1953	%	1961	%	1971	%	1981	%	1991	%	1994	%
Makedon	860699	68.5	1000854	71	1142375	69	1279323	67.0	1328187	65.3	128830	66.5
Arnavut	162524	12.4	183108	13.0	279871	17.0	377208	19.8	441987	21.7	442914	22.9
Türk	203938	15.6	131431	9.6	108552	6.6	86591	4.5	77080	3.8	78019	4.0
Rom	20462	1.6	20606	1.5	24505	1.5	43125	2.3	52103	2.6	43732	2.3
Ulah	8668	0.6	8046	0.6	7190	0.6	6384	0.3	7764	0.4	8467	0.4
Sırp	35112	2.7	42728	3	46465	2.8	44468	2.3	42277	2.1	39260	2.0
Müslüman	1591	0.1	3002	0.2	1248	0.1	39513	2.1	31356	1.5	15315	0.8
Bulgar	920	0.1	3087	0.2	3334	0.2	1980	0.1	1370	0.0	1547	0.1
Yunan	848	0.1	836	0.1	536	0.0	707	0.1	474	0.0	349	0.0
Boşnak	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	7244	0.4
Yugoslav	---	--	1260	0.1	3652	0.2	14225	0.7	15703	0.8	594	0.0
Diğerleri	9752	0.8	10995	0.7	29580	1.7	15612	0.8	31838	1.6	8703	0.4
Toplam	1304514	100	1304514	100	1647308	100	1909308	100	2033964	100	1936877	100

Kaynak: Nuredin Abdülmecit “*Makedonya'nın İç ve Dış Politika Sorunları*” Sakarya Üniversitesi yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya,2006 s.16,

2.2. Sakarya

Marmara bölgesinin kuzeydoğu bölümünde yer alan Sakarya ili 5.015km 'lik bir alana sahiptir. İl adını Sakarya nehrinden almıştır. Sakarya ilinde Adapazarı merkez ilçeye beraber 13 ilçe, 5 bucak, 39 belde, ve 497 köy bulunmaktadır. Sakarya'nın ilçeleri: Adapazarı, Akyazı, Ferizli, Geyve, Hendek, Karasu, Karapürçek, Kaynarca, Kocaali, Pamukova, Sapanca, Söğütü, Tarklı'dır.

1997 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre nüfusun **503.743**'ü şehirlerde (**%69**), **228.671**'i ise köylerde (**% 31**) yaşamaktadır. Bu sonuçlara göre ilin toplam nüfusu 737.414'tür (Eroğlu ve diğ., 2003: 17).

2.2.1. Sakarya tarihi

Adapazarı ilk olarak XIV. Yüzyılın ilk yarısında Konuralp tarafından alınarak "Tığcılar karyesi" adıyla kurulmuştur. Sakarya nehri, çark suyu ve Sapanca gölü arasında bir adayı andığından ve burada pazar kuruluyor olmasından "Adapazarı" ismini almıştır. Bu bölgede Türkler, Rumlar ve Ermeniler bir arada ticaret yapmaktaydılar.

Orhan Gazi zamanında tam bir Türkmen köyü olan "**Ada**" köyü Sapanca kazasına bağlı iken, özellikle Rumeli, Kafkasya ve Kırımdan aldığı göçlerle 1852'de kaza durumuna geçmiş ve bu defa Sapanca kendisine bağlanmıştır. Kafkasya, Rumeli ve Kırımdan aldığı göçler ile Adapazarı "Sefine-i Nuh" lakabını kazanmıştır. Şehirde ilk gelişmeye başlayan meslekler buldukları mekânlara da isimlerini vermişlerdir. Tığcılar, Semerciler, Çıracılar, Hasırcılar günümüzde de ismini devam ettiren mahallelerdir.

Balkan savaşları döneminde Adapazarı'na yönelik göç dalgaları hızla devam ederken diğer yandan bu bölgede bulunan Ermeniler Mayıs 1915 tarihli "Sevk ve İskan Kanunu"na göre Osmanlı devletinin güney vilayetlerine sevk edilmiştir.

Şehir Mart 1921 tarihinde Yunan işgali ile karşı karşıya kalmıştır. Sapanca, Arifiye, Serdivan, Beşköprü taraflarında Yunan işgaline karşılık verilen mücadele üç ay boyunca sürmüş, 21 Haziran 1921 tarihinde Milli Kuvvetlerin desteği ile şehir bağımsızlığına kavuşmuştur.

Adapazarı, Cumhuriyet döneminde “Kocaeli Vilayeti” ne bağlı büyükçe bir kaza iken, 1 Aralık 1954 tarihinde vilayet statüsünü kazanan Sakarya’nın merkez ilçesi olmuştur (Eroğlu ve diğ., 2003: 2-8; Şahin, 2005: XXI-XXV).

2.2.3. Makedonyalı Göçmenlerin Sakarya’ya Geliş Nedenleri Ve Göç Şekilleri

Sakarya kapsamında yaptığımız alan araştırması neticesinde yukarıda belirttiğimiz göçmen gruplarıyla karşılaşmış bulunmaktayız. Sakarya’daki göçmen gruplarının ortak özellikleri, Türk bilincini ve Türk kültürünü taşıyor olmalarıdır. Göçmenler arasında neredeyse deyimleşmiş, “ Bir keçi yolu açılrsa da Türkiye’ye gidebilsek” (MGG) ifadesi Türkiye’yi anavatan sayan göçmenlerin nasıl bir çaresizlik içinde olduklarını açıklamaktadır. Sakarya’ya gelen göçmenlerle yaptığımız mülakatlarda, göçmenlerin “etnik” “ekonomik” ve “sosyo kültürel” baskı unsurları neticesinde yaşadıkları toprakları terk etmek zorunda kaldıklarını görmekteyiz.

Sırbistan, Kral Teta zamanında Makedonya’yı aldıktan sonra Müslümanlar üzerinde baskılar artmış, Müslümanların birçoğu öldürülmüştür. Yine bu dönemi hatırlayan ve bize aktaran kaynak kişinin ifadesine göre, Sırp askerleri Labuništa bölgesinden otuz beş aydın Müslüman’ı seçerek köy dışındaki dağlık alanda kurşuna dizmişlerdir. Otuz beş kişiden sadece bir kişi yedi kurşuna rağmen yaşayabilmiştir. Buna benzer toplu katliamların dışında köy içinde Müslümanlar, Hıristiyanlar tarafından tek tek öldürülmekteydi. Kaynak kişi bu öldürülen kişiler arasında henüz askerliğini yapmamış yeni evli olan, teyzesinin oğlunun da bulunduğunu belirtmektedir (LG). Sokakta başı kapalı kadınların başlarından örtülerini çekip alan polisler karşısında mağdur kalan Müslümanlar, dinlerini rahatça yaşayabilmek, Türk kültürünü asimile olmadan çocuklarına aktarabilmek için Türkiye’ye göçmeyi tercih etmişlerdir (MGG). Kendilerini, Osmanlı’dan yetim kalmış olarak ifade eden göçmenler, etnik kökenlerinin farklılığına rağmen, Türk bilinci ve Türk kültürüne sahip çıkarak adeta apor topar Anadolu’ya gelmişlerdir (MGG). Alan araştırmamızda karşılaştığımız ailelerin hepsinin ortak ifadesi “ Biz Osmanlı torunlarıyız ve bizim Türkiye’den başka gidecek yerimiz yok” olmuştur. (MGG) Buradan da anlaşılıyor ki, Balkanlar’dan Türkiye’ye göçler “vatana dönüş”(repatriation) hareketidir (Çavuşoğlu, 2006:107).

Ulaşabildiğimiz göçmen ailelerin büyük bir çoğunluğu, 1952 Adnan Menderes döneminde TC’nin, Yugoslavya Cumhuriyeti ile yapmış olduğu göç anlaşması

çerçevesinde “serbest göçmen” statüsünde Sakarya’ya gelmişlerdir. Buna göre Türkiye’ye gelmek isteyen göçmenler, Yugoslavya makamlarına göç taleplerini bildirmişlerdir. Buna karşın göçmenlerin daha önce Sakarya’ya yerleşen akrabaları, TC makamlarına, hükümetten hiçbir yardım beklemeksizin Makedonya’dan gelmek isteyen akrabalarına maddi manevi destek olabileceklerini ifade eden dilekçe sunmuşlardır. Bu dilekçeler hükümetin gerekli makamlarınca değerlendirilmesi sonucu , “2510/1934 sayılı İskân Kanunu’nun 3. maddesine göre “ Türk soyundan olan veya Türk kültürüne bağlı olan” ölçütü çerçevesinde göçmenler “serbest göçmen vizesi” ile Sakarya’ya kabul edilmişlerdir. “Makedonya’dan Türkiye’ye 1950–1971 yılları arasında toplam 77.431 aileye mensup olarak 305.158 bin kişi, Anavatan'a göç etmiştir.”(Nuredin, makturk. Com). Serbest göçmen statüsünde gelenler Makedonya’daki mal varlıklarını (taşınamaz olanları) kısa süre içerisinde devretmek zorunda bırakıldılar. Türkiye’ye gelme heyecanı ve hevesi içinde olan göçmenler, bu tür mal varlıklarını cüzi miktarlar karşılığında terk ettikleri yerlerde kalan akrabalarına ya da komşularına devretmişlerdir. Bazı göçmenler ise devredecek kimse bulamadıkları için bütün taşınamaz mal varlıklarını devlete hibe etmek zorunda kalmışlardır (SG). 1952 yılından önceki yıllarda gelenler “iskânlı göçmen” statüsünde Sakarya’ya devletin yardımları sonucu yerleşmişlerdir. İskânlı göçmenlere devlet ev, toprak vs. yardımlarda bulunmuştur (İ MG).

Göç edenlerin hemen hemen Makedonya’nın her yerinden göç ettikleri bilinmektedir. Özellikle: Ustrumca, İştıp, Pirlepe, Radoviş, Üsküp, Kalkandelen, Gostivar, Debre Ohri, Kırçova, Kıratova gibi şehirlerden kitlesel bir şekilde göç gerçekleşmiştir. Adapazarının Serdivan bölgesinde yerleşenlerin büyük bir kısmı Kırçova, Debre ve Ohri (Struga) den göç edip yerleştikleri bilinmektedir (Nuredin, 2003: 46).

Türkiye’ye gelmek uğruna, doğup büyüdüğü toprakları ve malını mülkünü hiç düşünmeden arkalarında bırakan göçmenler yeni vatanları olacak Sakarya’da birtakım zorluklarla karşılaşmışlardır.

Daha önce göç etmiş akrabası olanlar akrabalarının yanına kısa süreliğine yerleşmiş, bir evde üç beş hane bir arada yaşamak zorunda kalmışlardır. Kısa sürede bulabildikleri çeşitli işlerde çalışıp dayanışma ile ev sahibi olmaya gayret etmişlerdir. Gelenler arasında Türkçeyi hiç bilmeyen ve bu nedenle dil problemi yaşayanlar, aynı zamanda

yerli halkla iletişim zorluğu ile karşılaşmışlardır. Her türlü güçlüğe rağmen Anavatan'da olmanın verdiği güven duygusu ile akşamları eve bir ekmek götürebilmiş olmanın huzurunu yaşayarak şükretmişlerdir (MMG).

Sakarya'nın kalkınmasında göçmenlerin büyük payı olmuştur. Altınova bölgesine gelen göçmenler, inşaat sektöründeki plan proje bilgileri ile düzenli evler kurmuşlar ve yol çalışması yaparak o günün belediye başkanından, planlı ve organizeli çalışmalarından dolayı takdir ve belediye desteği almışlardır (LG).

BÖLÜM3: SAKARYA’DA YAŞAYAN MAKEDONYA GÖÇMENLERİNDE GELENEK VE İNANÇLARININ İNCELENMESİ

3.1. Aile Tipleri

“Aile biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, o güne kadar toplumda oluşturulmuş manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik ekonomik toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir”(Dönmez, 2004: 160).

Toplumumuzda görülen iki önemli aile tipi bulunmaktadır. Bunlardan biri, anne-baba çocuklar, çocukların eş ve çocukları, anne veya babanın kardeşleri ve bu kardeşlerin eş ve çocuklarının bir arada olduğu “**geniş aile**” tipidir. Diğer bir aile tipi ise “**çekirdek aile**” denilen anne- baba ve çocukların meydana getirdikleri aile modelidir (Güvenç, 2003: 242).

Kültürün temel taşıyıcılığını yapan aile kültürel değişimden en çok etkilenen kurumdur. Bu nedenle de yeni nesil üzerinde oldukça etkilidir. 1950’lerden başlayan kentleşme olgusu ve sanayileşme aile yapısını büyük ölçüde değiştirmiştir. Ayrıca kitle iletişim araçları da yabancı kültürlerin tanınmasını ve kabul edilmesini sağlayarak geleneksel aile yapısının sarsılmasına sebep olmuştur. Bütün bu nedenlerin yanında ekonomik, sosyolojik, psikolojik etkenlerle de bugün geleneksel Türk aile yapısı tartışılır duruma gelmiştir (Dönmez, 2004: 157).

Sakarya’nın köylerinde daha çok çiftçilikle uğraşan ailelerde ata erkil, geniş aile modeli görülmektedir. Gün geçtikçe Sakarya’nın köyleri de dâhil olmak üzere tamamında çekirdek aileye geçiş yaşanmaktadır (Eroğlu ve diğ., 2003: 59).

Makedonya’dan Sakarya’ya gelen I. ve II. kuşak göçmenlerde geleneksel geniş aile modeli görülmektedir. Göçmenlerde 2000’li yıllardan sonra hızlı bir şekilde çekirdek aile tipine geçilmeye başlanmıştır. Günümüzde Makedonya göçmenleri arasında az da olsa geleneksel aile modeli sayılabilecek büyük aileyi yaşatmaya çalışan aileler mevcuttur (MGG).

3.1.1. Aile düzeni ve ilişkileri

Sakarya'nın genelinde ister geniş aile, ister çekirdek aile modeli olsun, aile bireyleri arasında kuvvetli bir bağ vardır. Çocuklar evden ancak büyüklerin rızası dâhilinde ayrılırlar. Aileden ayrılma sebepleri evlilik, evin yetersiz kalması, toprak paylaşımı gibi durumlardır. Bu durumda ailenin büyüğü yeni bir ev açılmasında önderlik yapmaktadır. Aile içi görevlerde kadın ev işlerinde, erkekse dış işlerde çalışmaktadır. Günümüzde kadınların iş hayatına girmeleri bu yapıyı biraz bozmuş olsa da yine ev işleri kadınların koordinesindedir. Tek eşle evliliğin hâkim olduğu Sakarya'da zaruri durumlar (hastalık, ölüm vb) karşısında çift eşle evlilik görülmektedir. Ailelerde çocuğun eğitiminden anneler mesuldür. Zorunlu eğitimin yanı sıra dini bilgilerin öğrenilmesi için de çocuklar aileleri tarafından yönlendirilmektedirler (Eroğlu ve diğ., 2003: 59-60).

Makedonya göçmenlerinde aile içi bireylerin birbirlerine olan sorumlulukları çok önemlidir. Herkes kendi üzerine düşen rolü en iyi bir şekilde yerine getirmektedir. Göçmenlerde saygı kavramı çok önemlidir. I. ve II. kuşak göçmenlerin aile içi ilişkilerine baktığımızda küçüklerin büyüklerine olan saygısı oldukça fazladır. Örneğin geniş aile modelinde yaşayan bir gelin evliliğinin ilk yılı her sabah ve akşam kayınvalidesinin ve kayınpederinin elini öpmektedir. Evin gelini büyüklerinin yanında saygısızlık olarak değerlendirilebilen davranışlardan uzak durmaktadır. Bunun için gelin büyüklerin yanında az konuşur, bazı yerlerde izin verilerse oturur, izin verildiği zaman odasına gidebilir. Evin gelini eve gelen misafirlerin, küçük bir çocuk da olsa ellerini öper (MGG). Bazı göçmen ailelerde el öpme, iki defa el öpüp sonra yanaktan öpme şeklindedir (ÜG). Bu el öpme şekli günümüzde bazı ailelerde uygulanmaktadır.

Gelin evdeki büyüklerin ya da eve gelen misafirlerin yemek öncesi ve sonrası el yıkamaları için bir ibrik ve leğeni getirir, omzuna havluyu atar, elini yıkayacak kişinin önünde bir dizi üzerinde bir dizi dikili olarak çömer. El yıkama işini bitiren gelinin omzundan havluyu alır ve işi bitince yine omzuna bırakır (KM). Bu uygulama günümüzde yapılmamaktadır. Gençler anne babalarının yanlarında çocuklarını sevemez, bu durum saygısızlık olarak nitelendirilir. Bu da günümüzde sürdürülmeyen bir davranış türüdür (MGG).

Makedonya göçmen ailesi de her açıdan hızlı değişim sürecine girmiştir. Son yıllarda eğitime verilen önemle göçmen kız çocukları da okula gitmekte ve iş hayatında yerini

almaktadır. Bu da aile içi rollerin içeriğini değiştirmektedir. Eskiye göre gelinler eşlerinin anne babalarına ya da akrabalarına karşı hizmet mecburiyetinde bırakılmamaktadırlar. Herkes kendi ailesinde kendi işleriyle meşgul olmaktadır. Böyle olmakla birlikte büyüklere karşı saygı gerektiren davranışlar devam etmektedir (MGG).

3.2. Dayanışma yardımlaşma

3.2.1. İmece

Sakarya'ya serbest göçmen statüsünde gelen göçmenler, ilk olarak kendilerinden önce gelip Sakarya'ya yerleşmiş olan akrabalarının yanlarına yerleşmişlerdir. TC'den hiçbir maddi yardım almayan göçmenler kendilerine evlerini açan akrabalarından yardım görmüşlerdir. Göçmenler ev sahibi olabilmek için eş dost akraba birleşerek imece yoluyla evler inşa etmişler, bugünün bilinen bazı mahallelerini meydana getirmişlerdir. Birlik ve dayanışma içinde çalışarak ev ve iş sahibi olabilmeyi başarmışlardır. İmece, kadınlar arasında doğum, düğün, ölüm, bayram, özel gün ve aylar da yapılagelmiştir (MGG).

Makedonya'nın hangi bölgesinden gelirse gelsin göçmenlerin en belirgin ortak özelliklerinden biri düğünlerde, bayramlarda, davetlerde günlerce süren zengin sofraya kültürüne sahip olmalarıdır. Bu sofraların hazırlanması için genellikle komşu ve akraba kadınlar düğün evine gider ve düğün sahibine yardım ederler. Her düğünde mutlaka büyük tencerelerle keşkekler pişirilir, yöresel yemekler yapılır, günlerce sofralar kurulur (MGG).

Gelin olacak kızın akrabaları düğünden en az yirmi gün önce toplanarak kızın çeyizini yıkar ütüler ve sererler (KG).

Cumartesi eğlentilerinde düğünün görselliğini arttırmak, düğün sahibini onurlandırmak, aynı zamanda gelenekleri devam ettirmek için komşu kızları, yöresel kıyafetlerini giyip düğün boyunca oynar ve hiç oturmadan ayakta dururlar (KM).

Gelin pazarı ve cumartesi kınalarında daha önce aileye girmiş akraba gelinleri yeni geline eşlik ederler. Böylece gelin kız, gelin olma sürecinin başlangıcında diğer gelinlerle dayanışma içine girmiş olur. Diğer bütün gelinler kıyafetleriyle oyunlarıyla eğlence yerini güzelleştirip, düğün sahibini de memnun ederler (MGG).

Ev düğünlerinde akraba, mahalle gençleri düğünün bir önceki günü gelir ve ev sahibiyle düğün günü neler yapabileceklerini konuşurlar. Bu gençler düğün boyunca düğünün hizmetini yapar bu şekilde düğün sahibini rahatlatmış ve desteklemiş olurlar (LG).

Düğünlere gelen davetliler düğün sahibini bu özel günlerinde getirdikleri hediyelerle maddi; varlıklarından dolayı düğün yerinin kalabalık olmasını sağladıkları için manevi yönden desteklerler. “Cenazede ağlayacak kişi düğünde oynayacak kişi lazım düşüncesiyle” gelen misafirler oyunlarıyla eğlenceleriyle düğün yerini canlandırmaktadırlar. Kazna gibi düğün oyunlarında akrabalar, verdikleri hediyeler ile yeni evlilere ve düğün sahiplerine olan yakınlıklarını göstermektedirler (LG).

Bebek mevlitlerinde anneyi kutlamak amacıyla toplanan eş dost akraba bebeğe getirdikleri hediyelerle yeni anne babayı maddi yönden desteklemektedirler. Ayrıca yapılan dualar neticesinde bebeği gelebilecek manevi zararlardan dolayı korumaktadırlar (MGG).

Ramazan aylarında ve kış mevsimine girerken göçmen kadınları hep birlikte yufka, tatlı, sütlü tarhana, makarna, turşu vb. yiyecekler hazırlarlar. Yine bayram günleri ve kandil geceleri için de yemekler hazırlanır, ikramlar yapılır. Bu tür yardımlaşmalar günümüzde az da olsa II. kuşak göçmenlerde görülmektedir (MGG).

İmece yoluyla yapılan çalışmalar daha çok I. ve II kuşak göçmenlerde görülmektedir. Zamanla sosyal yapının değişmesi imecenin de ortadan kalkmasına sebep olmuştur. Önceleri bir evde üç dört aile bir arada yaşarken günümüzde bireysel yaşam toplu yaşamın önüne geçmiştir. Bu nedenle de yardımlaşma III. Kuşak göçmenlerde çok nadir durumlarda ve sınırlı bir şekilde yürütülmektedir. Özellikle III. Kuşak göçmenler arasında birlik, dayanışma ve yardımlaşma olguları sınırlı bir şekilde mevcuttur. Değişen yaşam biçimiyle birlikte, düğünlerin de çoğunlukla salonda yapılıyor olması akraba ve komşular arası dayanışma ve yardımlaşmanın gereklerini ortadan kaldırmıştır.

3.2.2. Komşuluk, Misafirperverlik

“Komşu komşunun külüne muhtaçtır.” “ Ev alma komşu al” gibi halk arasında kullanılan ifadeler komşuluğun ne kadar önemli olduğunu anlatmaktadır. İnsanlar iyi günlerinde kötü günlerinde yanlarında ilk olarak komşularını bulurlar. Sakarya halkının büyük bir çoğunluğu farklı bölgelerden gelen göçmenlerden oluşmasına rağmen bölgede

ciddi boyutlarda kırgınlık, kavga, kan davası, çatışma vb. olaylar yaşanmamaktadır. Herkes kendi örf ve adetlerine göre yaşamlarını sürdürmektedir (Eroğlu ve diğ., 2203: 61).

Makedonya göçmenlerinin de Sakarya'daki bu çoklu etnik yapının bir parçası olarak komşuluk ilişkilerinde duyarlı oldukları görülmektedir. Özel gün ve gecelerde, bayramlarda komşular ziyaret edilir ve gerekli yardımlar yapılır.

Mahalleye yeni taşınan komşuya “hoş geldin”e gidilir, eğer muhtaç durumdaysalar ihtiyaçları karşılanır, kendilerine yardım edilir.

Düğün yapan komşunun ihtiyaçları sorulur, elden geldiğince destek olunur.

Bebeği olan komşunun mutlu günü paylaşılır, hediyelerle maddi destek sağlanır.

Cenazesi olan komşuya taziyeler bildirilir, üzüntüsü paylaşılır gerektiğince ev işlerinde yardımcı olunur (MGG).

Askere gidecek komşu çocukları yemeğe davet edilir. Asker için yapılan eğlenti ya da mevlit okumalarında komşular hediyeleri ile asker uğurlayacak eve gider ve asker annesine “Allah kavuştursun” diye dualar eder (KM/ MGG).

Yaptığımız alan araştırmasının sonuçlarına göre göçmenlerde komşuluk ilişkileri II. kuşaktan itibaren zayıflamaktadır. Bireysel yaşama hızla geçen toplumumuzda göçmenler de komşuluk ilişkilerinden uzaklaşmaktadırlar. Genç kızların büyük birçoğunun okula gidiyor olması annelerin evdeki işlerini daha da arttırmış bu nedenle komşuluk ilişkilerini besleyecek olan komşu toplantılarının yapılamamasına neden olmuştur. Daha çok III. Kuşak göçmenlerin komşuluk ilişkilerinin azlığını tespit etmiş bulunmaktayız. Eğitim alanında çok aktif durumda olmayan göçmenler III. Kuşağı eğitim alanına yönlendirmiş ve bunun sonucunda da çalışan göçmen bayan grubu oluşmuştur. Böyle olunca da insanların yoğun iş temposuna sahip hayatlarının içinde komşuluk olgusu hızla yok olmaktadır. III. kuşak erkek göçmenlerinde kahve alışkanlıklarının yok denilecek kadar az olması da komşuluk ilişkilerine olumsuz bir etken oluşturmuştur (MGG).

Misafiri en iyi şekilde ağırlamak bütün Makedonya göçmenlerinin ortak özelliklerindedir. Eve gelen misafire saygı da çok önemlidir. Evin gelini eve gelen on yaşında bir çocuk da olsa ayağa kalkar ve misafiri ayakta karşılar (ÜG).

Ev sahibi gelen misafirlerin hepsine ayaktayken hatırlarını tek tek sorar ve sonra oturur. Evin gelini gelen orta yaşın üstündeki kadınların ve erkeklerin ellerini ikişer defa öper (ÜG).

Bazı ailelerde o ailenin dini düşüncelerine göre erkeklerin elleri öpülmemektedir. Gelen misafirlere mutlaka kahve ve yemek ikramı yapılmaktadır (MGG).

Novak'ta ve gelen erkek misafirlerin oturdukları yerde ibrik ve leğen ile ayakları yıkanır. Bu uygulama Makedonya'nın bazı köylerinden gelen göçmenlerde tespit edilmiş; ancak çok yakın bir dönemde kaldırılmıştır (NG).

3.2.3. Vakıflar, Dernekler

Sakarya'da yaşayan Makedonya göçmenleri zamanla bir araya gelerek kendilerine ait bir sivil toplum oluşumu hareketine girişmişler ve farklı tarihlerde bazı dernek ve vakıflar kurmuşlardır. Bunların sayısı oldukça az olmakla birlikte kuruluş gayeleri ve çalışmaları ilerisi için umut verici seviyededir. Bahsi geçen dernek ve vakıf isimleri şunlardır:

- Sakarya Kırçovalılar Sosyal Dayanışma, Yardımlaşma ve Kültür Derneği
- Sakarya Rumeli Kültür Eğitim Ve Sağlık Vakfı
- Balkan Göçmenleri Kültür Dayanışma Derneği
- Rumeli Türkleri Federasyonu
- Kınalılar Kültür ve Dayanışma Derneği

Bu dernekler kuruluş bildirelerinde hedef ve gayelerini net bir şekilde ortaya koymuşlar; Makedonya göçmenleri başta olmak üzere Rumeli Türklüğü bağlamında bir birliktelik oluşturmaya gayret edeceklerinin sözünü vermişlerdir. Bu kuruluş bildirelerinden en yeni dernek olan Sakarya Kırçovalılar Derneği'ne ait olanı aşağıdaki gibidir:

“Türkiye’de Rumeli Türkleri ve oluşturdukları kültürel birliktelik önemli bir unsurdur. Dolayısıyla bu unsurun daha iyi bir şekilde ve tüm yönleri ile ortaya konması ancak oluşturulacak sivil toplum işbirlikleri ve dernekleri ile olabilecektir. Türkiye’de bu amaç ile kurulmuş birçok dernek ve vakıf bulunmakla birlikte gerek Balkanlarda Türk yerleşiminin dağınık olması ve gerekse Rumeli Türklerinin Anadolu’da çok farklı bölgelerde yaşıyor olmaları –Türkiye’de sadece 2 ilde Rumeli Türkü yerleşiminin olmadığı ifade edilmektedir- bu vakıf ve derneklerin tam manası ile bir koordine sağlayamamalarına sebep olmuştur. Bu eksikliğin giderilmesinde **Sakarya Kırçovalılar Sosyal Yardımlaşma, Dayanışma ve Kültür Derneği** gibi oluşumlar önemli katkılar sağlayacaktır. Zira derneğimizin kuruluşunun en önemli amaçlarından biri de bugün Makedonya’da bir merkez ilçe olan Kırçova’da yaşayan ve daha evvel burada yaşayıp Türkiye’ye dönen Türkler arasında kurulacak bağlarla yukarıda ifade ettiğimiz Rumeli Türkleri arasındaki koordinasyon eksikliğini gidermektir. Derneğimiz bu amaca hizmet etmek amacıyla ilerleyen zamanlarda kültürel ve sosyal manada bir çok geniş çaplı faaliyete imza atacaktır. Bu manada bilgilendirme ile de ilgili projeler hazırlanmakta ve yakın vadede bilgi alışverişini sağlayacak web sitesi ve süreli yayın hazırlıkları devam etmektedir.”

Sakarya Kırçovalılar Sosyal Yardımlaşma, Dayanışma ve Derneği

3.3. Hayatın Dönüm Noktalarıyla İlgili Gelenek ve Görenekler

İnsan yaşamının önemli üç evresi olan “geçiş” dönemleri doğum, evlenme, ölümdür. Bu üç önemli evrenin çevresinde, içinde bulunduğu topluma bağlı olarak şekillenmiş adet, örf, gelenek, inanç, tören vs. halkbilimi unsurları bulunmaktadır. Geçiş dönemlerine ait gelenek, görenek, tören, inanç örüntülerinin insan yaşamındaki işlevleri, bireyin “geçiş” dönemindeki durumunu belirlemek, kutsamak, kutlamak; ayrıca, “geçiş” dönemlerinde zararlı etkilere karşı açık olan ve bu nedenle güçsüz olduğuna inanılan insanı, her türlü zararlı etkilerden korumaktır (Örnek, 1977: 131).

3.3.1. Doğum

Hayatın başlangıcı olan doğum, hemen her zaman ve her yerde mutlu bir olay olarak karşılanmıştır. Çocuk ailenin “serveti”, “baş tacı”, “alın akı” olarak değerlendirilmektedir. Neslin devamını sağlayan doğum, sadece anne babaları değil, eş dost ve yakın akrabaları da sevindiren bir olaydır. Çünkü bir toplumda gerçekleşen her

doğum, o toplumun sayısını arttırmakta ve bunun sonucunda toplumların, nüfuslarının çoğunluğu oranında kendilerini güvende hissetmelerini sağlamaktadır.

Doğum nedeniyle kadın, bulunduğu toplumda değer kazanmakta ve bu şekilde aile, akraba ve grup içindeki yerini sağlamlaştırmış olmaktadır. Çocuğu olan erkek de “baba” sıfatını alarak toplum içinde saygınlık kazanmaktadır.

İnsan hayatındaki bu üç önemli evreden biri olan doğum hadisesinde özellikle kadın etrafında şekillenmiş inanç, adet, gelenek ve bunlara bağlı pratikler mevcuttur. Doğum kendi içinde de bölümlere ayrılmaktadır. Bunlar “doğum öncesi” “doğum sırası” ve doğum sonrası” dır (Örnek, 1977:131-132; Eroğlu ve diğ. 2003; Mear, 1992: 14).

3.3.1.1. Doğum Öncesi

Kısırlığı giderme gebe kalma

Gelin, gittiği yerde saygınlık kazanmak, neslinin devamını sağlamak, analık duygusunu yaşamak için hamile kalmak ister. Çocuğu olmayan kadın özellikle erkek egemen topluluklarda horlanmakta ve hatanın mutlaka kadında olduğu düşünülmektedir. Çocuğu olmayan kadın toplum içinde kusurlu kabul edilir ve “**kısır, tutuk, zürriyetsiz, sonsuz, meyvesiz ağaç, eremik**” olarak nitelendirilir (Altun, 2004: 102).

Bu nedenle evlendikten sonra hamile kalamayan kadın çeşitli çarelere başvurur.

Hamile kalmak için yapılan uygulamalar dinsel, büyüsel nitelikte olanlar, halk hekimliği kapsamında olanlar, tıbbi sağaltma alanına girenler olarak sınıflandırılır (Örnek, 1977: 132).

Dinsel büyüsel yaklaşımlarla hamile kalmak amacıyla kutsal yerler ziyaret edilir. “Türk halk kültüründe Atalar kültüne bağlı olarak mezarlar, ulu ağaçlar, pınarlar kutsaldır.” (Altun, 2004:102) Atalar kültü, ataların öldükten sonra ruhunun üstün güçlerle donatılacağı ve bu sayede kendisinden medet arayanlara yardım edebileceği inancıdır. Ataların eşyaları, mezarlıkları kutsal sayılarak buralar ziyaret edilir, atalara kurbanlar sunulur. Türklerde İslam’dan önce Şamanizm’de görülen bu düşünce İslam’la birlikte Veli kültürünün oluşumuna etki etmiştir. “ Kült, yüce ve kutsal bilinen varlıklara karşı gösterilen saygı ve onlara tapınmadır.” (Artun, 2006: 187).

Anadolu’da olduğu gibi diğer Türk topluluklarında da yatırlar, t€rbeler, mezarlıklar ziyaret edilir buralarda dualar okunur, g€zyaşı d€k€l€r. Kutsal sayılan yerlere (ılıca, pınar, kaynak, değirmen oluğu) gidilir. Buradaki sudan içilir, yıkanılır veya buralardan alınan (toprak vs) parçalar yutulur. Ayrıca y€ce ağaçlar, ziyaret edilir. (Boratav, 1999: 144)

Hazara T€rklerinde hamile kalmak isteyen kadın koyun ya da keçi derisine sıcakken sarılır. Muska yazdırılarak kadının boynuna pamuktan yapılmış bir iple sarılır. Dağistan T€rklerinde çocuğu olmayanlar “**Kırklar**”a ya da “**Pir**”e giderler (Kalafat, 2002: 6,104).

Hamile kalmak için başvurulan çareler ailelerin yaşadığı yerlerle de paralellik g€stermektedir. Daha çok kent yaşamına uzak b€lgelerde k€y, kasaba vs. insanlar dinsel ya da toplum içi ayıplanma d€ř€ncesinden dolayı dinsel b€y€sel ve halk hekimliği kapsamına giren çarelere başvurmaktadırlar.

Sakarya’nın (manav) k€ylerinde hamile kalmak isteyen kadınlar bel bağlama, €mlek tutma, çeşitli otlardan ilaçlar yapma gibi geleneksel uygulamalarda bulunurlar. €rneğin, kasıkları sardırma, hazneye tavşan yağı koydurma, hazneyi sıkması için viks s€r€lmesi gibi pratiklerin dışında “**hemayil muskası/ €mm€ s€byan**” muskası yazdırılarak dinsel b€y€sel uygulamalara da başvururlar (Eroğlu ve diğ., 2003: 67).

Muska, Arapça yazılı olan şey anlamında “nusha”nın halk dilinde bozulmuş şeklidir (Altun, 2004: 104).

Çalışmamızda araştırma alanı olan Sakarya’da kısırlığa karşı Makedonyalı g€menlerin uygulamaları da Anadolu T€rklerinin ve diğer Türk topluluklarının uygulamalarıyla benzerlik g€stermektedir. Araştırmamızın bir amacı da g€menlerin Makedonya’da yaptıkları uygulamalar ile Sakarya’ya geldikten sonraki uygulamaları arasında meydana gelen farkları (kuşaklar arası değişim) tespit edebilmektir.

G€menler Makedonya’dayken çocuğu olmayan kadınlar €zellikle kayınvalideleri tarafından horlanır ve kısır muamelesi g€r€rlerdı. Çok nadir g€r€lmekle birlikte gelinin çocuğu olmadığı için erkeğin tekrar evlenmesi istenir, €yle ki bu durum karşısında çocuğu olmayan kadın bile kocasının tekrar evliliğine g€n€ll€ olarak razı olur.

Makedonya göçmen kadınları, özellikle I. ve II. kuşakta olanlar sağlık ocakları olmasına rağmen, hamile kalmak için halk hekimliği pratiklerine başvururlardı.

Rahim bölgesinde oluşan iltihaplanmadan ötürü hamile kalamayan kadın için maydanoz kaynatılır, içine biraz limon konularak hastaya içirilir, bu şekilde iltihabın yok olması sonucu kadın hamile kalır.

Hamile kalamayan kadınların bellerine bel soğukluğuna iyi gelmesi için küp kapatılır. Tavuk pisliği toplanarak buhar yapılır ve hamile kalmak isteyen kadın bu buhara oturtturulur.

Banyo hamamlarında kullanılan küçük toprak küp ısıtılarak hamile kalmak isteyen kadının beline kapatılır.

Bunların dışında çocuğu olmayan kadının karnı ovalanıp sıkıca sarılır.

Dinsel büyüsel uygulamalar olarak çocuğu olmayan kadınlar hocalara götürülür.

Makedonya'da I. kuşak göçmenlerde toplum tarafından kusurlu bilinmek istemeyen erkekler, kimsenin haberi olmadan doktor bilgisine sahip olduğu düşünülen hocalara giderler; eğer kendilerinde problem varsa bu durumu kimse öğrenmeden kapatırlardı. Böylece çocuğun olmayışı yine kadından bilinecek ve kendilerinin toplum içinde erkeklik gururu korunmuş olacaktı (KG) .

Günümüzde göçmenler arasında bu tür halk hekimliği uygulamalarına başvurmak neredeyse yok denilecek kadar azalmıştır. Artık insanlar bütün sağlık problemlerinde olduğu gibi çocukları olmadığıda da hastanelere, doktorlara gitmektedirler (MGG).

Gebelikten korunma

Göçmenlerde kaynak kişilerin verdiği bilgiye göre I. Kuşak olarak nitelendirdiğimiz kişiler arasında hamilelikten korunma uygulamalarının olmadığını öğrenmekteyiz. Buna göre kadınlar “Allah verdi” inancı doğrultusunda doğum yapmaktaydılar. Buna rağmen bazı hamile kadınlar yaşadıkları çevrede “ayıplanma ve kınanma” durumundan ötürü doğum yapmak istemiyorlar, içinde buldukları kapalı toplum yapısı nedeniyle bilinçsizce birtakım uygulamalara başvuruyorlardı. Örneğin aşırı derecede hap alma gibi. Bu da annenin ölümüyle sonuçlanmaktaydı (KM).

Günümüzde ise hamilelikten korunmak isteyen kadın tıbbi yöntemlere başvurmaktadır (MGG).

Hamileliğin anlaşılması

Kadın, hamileliği ve de lohusalığı süresince toplumda bir çeşit hasta olarak kabul edilir. Bu nedenle gebe kadından toplumun kültürel değerlerine uygun rol üstlenmesi ve bu değerlere göre hareket etmesi istenir (Örnek, 1997: 135).

Doğumun başlangıcından itibaren çocuğun doğmasına kadar ki süre bütün aile için sevinç verici bir durumdur. Toplumumuzun genelinde ise gebeliğin başlangıcından itibaren devam eden süreç ayıp olarak karşılanmaktadır. Bu nedenle özellikle ailenin erkek büyüklerinden hamilelik süreci bir müddet gizlenir, onlara sezdirilmemeye çalışılır (Altun, 2004: 111) .

I. ve II. kuşak Makedonya göçmenleri zamanında hamileliğin açıklanması, bu konuyla ilgili konuşulması ayıp olarak karşılanmaktaydı. Hamile kadınlar hamilelik süresince her zamanki işlerine devam eder; hatta ahırda, tarlada iş sırasında sancılanarak kendi başlarına doğum yapmak zorunda kalanlar da olmaktaydı (MGG).

Anadolu'da olduğu gibi göçmen ailelerde de hamilelik ayıp karşılanan bir durum olduğundan hamileliğin anlaşılması için doktora gidilmemekteydi. I. ve II. kuşak göçmenler hamile olduklarını vücutlarında meydana gelen biyolojik değişimlerden anlıyorlardı. Adetten kesilme, aşerme, mide bulantısı gibi durumlar gebelik belirtileri olarak kabul edilirdi. Çoğu zaman bebek dört aylık olduğunda hamileliğin olduğu anlaşılırdı(KG).

Tecrübeli yaşlı kadınlar genç annelerin vücutlarının aldığı şekilden ya da elle yaptıkları muayeneden hamileliği anlardı (KM).

Hamile kadınlara çeşitli isim ve yakıştırmalar yapılmaktadır. “hamile” “yükü” “iki canlı” “orta kata kiracı gelmiş” gibi yakıştırma ve isimlerden bazılarıdır (Örnek, 1977: 135).

Göçmenlerde III. Kuşakta ise hamileliğin anlaşılması için tıbbi yöntemler kullanılmaktadır (MGG).

Aşerme

Aşerme hamilelik sırasında kadının zamanlı zamansız canının birtakım yiyecekler çekmesi halidir. Kadınlar arasında hamileliğin önemli belirtisidir. Aşerme aslında “aş yerme” dir ve anlamı yemeklere karşı tiksinti hissidir. Ancak zamanla kelimenin söyleyişinde ve anlamında değişiklik meydana gelmiştir. Aşerme günümüzde hamilenin bazı yiyecekleri canının çekmesi halidir (Altun, 2004: 112).

Aşerme mide bulantısı, uyku hali, baygınlık, fenalık, yiyeceklere karşı hassaslaşma, aşırı koku alma ve bundan rahatsız olma hali olarak ortaya çıkar. Aşeren kadın canı istediği şeyi yiyemediği takdirde çocuğunu düşüreceğini zanneder ve mutlaka zamanı olmasa bile canının çektiği yiyeceği yemek ister. Eski dönemlerde eğer hamile kadın aşerdiği yiyeceği bulup yiyemezse çocuğa bir zarar geleceği düşünülür ve bundan korunmak için büyükler aşeren kadına “elini az yala kıcına sür de çocuğa bir şey olmasın” öğütünde bulunurlardı. Bu şekilde çocuğun korunacağı düşünülürdü. Çocuk düşüren kadınlar canının çektiğini yiyemedikleri için çocuklarını düşürdüklerine inanırlardı. Aşermelerde çocuğun cinsiyeti de tahmin edilirdi, örneğin erik aşeren bir kadının kızı olacağına inanılırdı. Hamileyken ayva yenirse bebekte gamze olacağı söylenir. Tatlı yenirse tatlı, ceviz yenirse sağlıklı bir çocuk olacağı düşünülür (KG).

Gebe kadının kaçınmaları

“Anne karnındaki çocuğu olumlu ya da olumsuz etkileyeceği düşünülen birtakım “**analojik**” özlü yöntemler vardır ki, bunlardan kaçınmak ya da bunları yerine getirmek isteği ya da korkusu annenin benliğini sarar” (Örnek, 1977: 237).

Hamile kadın mezarlığa gitmez, cenazeye bakmaz. Hamile kadın cenazeye bakarsa çocuğunun yüzünün sarı olacağına inanılır (KM).

Hamilenin yanında hoş olmayan konulardan konuşmaktan kaçınılır. Bedensel özrü bulunan, ameliyat olan, sağlık problemi olan kişiler hakkında konuşulduğunda çocuğun bu kişilere benzememesi için kulak çekip bir yere vurulur. Hamileyken annenin saç kesmesi hem haram kabul edilir hem de iyi sayılmaz. Bunun nedeni çocuğun ömrünün kısılacağına düşünülmesidir. Bu tür düşünceler günümüzde de mevcuttur. Hamile kadının diş çektirmesi de iyi sayılmaz. Ayrıca hamile, mümkün merteye cenaze törenlerine katılmaz; eğer ölen, hamilenin çok yakınıysa ve katılması mecburiyeti varsa

parmağına sarı bir ip bağlar ve cenazenin yüzüne bakmaz. Sarı ipin bağlanması çocuğun yüzünün sarı olmasını engelleyeceği düşünülmektedir. Hamile kadın başka birinin evinde canının çektiği bir yiyeceği ev sahibine söylemeden yedikten sonra elini vücudunda nereye silse bebeğin de aynı yerinde leke olacağına inanılır (KG).

Çocuğun cinsiyeti

Hamile olduğunu anlayan kadın ve diğer aile fertleri öncelikle çocuğunun cinsiyetinin ne olacağını merak ederler. Büyük bir çoğunlukla ilk hamileliklerde anne ve baba çocuğun erkek olmasını isterler. Birden fazla oğlu olan kadınlar ise kızlarının olmasını isterler.

Doğacak çocuğun cinsiyetini öğrenme yorum ve fal niteliği taşımaktadır. Yorumların bir kısmı rüyalardan çıkarılanlardır. Hamile kadın rüyasında Ay, bıçak, silah, korkunç hayvan görürse oğlan; Güneş, iğne, makas, bilezik, gerdanlık vs. süs eşyası ve mücevher görürse kız olacağına yorumlanır. Bir diğer yorumlama da hamile kadının vücudunun alacağı şekle göredir. Hamilelik boyunca karnın büyüklüğüne, kadının çirkinleşip güzelleşmesine, aşırma sırasında istenen yiyeceklerden, çocuğun ana karnında oynamasının şiddetinden/ yavaşlığından çocuğun cinsiyetine karara verilir. Fal niteliği taşıyan işlemlerde, hamilenin oturacağı minderlerden birinin altına makas, diğerinin altına bıçak konur. Makas üstüne oturursa kız, bıçak üzerine oturursa erkek olur. Gebeliğin sekizinci ayında annenin sütü sağılır bir bardak suya konur, eğer süt suya karışırsa kız, suyun dibine çökerse erkek olacağı düşünülür (Boratav, 1999: 145-146).

I. kuşak gömenlerin arasında bebeğin cinsiyetini öğrenmek için herhangi bir çaba gösterilmezdi, “Allah ne verirse” denirdi. Bu düşünceye rağmen çocuğun erkek olması isteği yaygındı. Ayrıca çocuk erkek olursa aile tarafından çocuk daha sevinçle karşılanır, sofralar kurulur, yemekler verilirdi (KM).

Göçmenler hamile kadının vücudunun hamilelik boyunca aldığı şekilden, yediklerinden ve birtakım davranışlarından çocuğun cinsiyetinin ne olacağını anlamaktadırlar.

Kıza hamile olan kadının canı erik, erkeğe hamile olan kadının canı tatlı ister ve buna göre bebeğin kız mı erkek mi olduğu tahmin edilir. Hamilenin vücut şeklinden de çocuğun cinsiyeti tahmin edilir. Hamileyken kalça genişlerse, yüzde lekeler, solukluk,

kaş renginin solması meydana gelirse bebeğin kız olacağı tahmin edilir. Karın öne doğru sivrিলirse, yüzde bir güzellik olursa, bebeğin erkek olacağı düşünülür (KG/MGG).

3.3.1.2. Doğum Sırası

Doğum denen biyolojik olayın gerçekleştiği bu dönem çok önemlidir. Ailelerin merakla beklediği, birçok hazırlıkların yapıldığı hamilelik döneminin sonlanması ve bebeğin dünyaya gelmesi aile için büyük bir sevinç kaynağıdır. Çocuğun dünyaya gelişinin kolay olması, çocuğa ve anneye zarar gelmemesi için birtakım uygulama ve çarelere başvurulmaktadır. Bu amaçla doğum sırasında; kadının saç bağları çözülür, kilitli kapılar kilitli sandıklar açılır, kolay doğum yapmış kadınlar gebe kadının sırtını sıvazlarlar, “Fadime Ana “otu su içine konup, su kadına içirilir (Örnek, 1977: 140; Boratav, 1999: 148-149). Makedonya göçmenlerinin ifadesine göre “Fadime Ana Eli” denilen tahta parçası suya konur ve bu tahta parçası suda açıldıkça doğumun kolay olması sağlanır (KG).

Eski zamanlarda doğumlar “**bebera**” “**ebe**” **Ebeanne**” denilen kadınlar tarafından yaptırılmaktaydı (Eroğlu ve diğ., 2003: 71).

I. ve II. Kuşak göçmenlerde büyük çoğunlukta doğumu bu konuda tecrübe edinmiş kadınlar ya da köy ebeleri yaptırmaktaydı. Bu kadınlar en zor doğumları bile anneye ve bebeğe zarar gelmeyecek şekilde yaptırmaya çalışırlardı. Köy ebeleri eğer doğumun evde gerçekleşmeyeceğini anlarsa kadının hemen hastaneye ya da sağlık ocaklarına götürülmesini söylerlerdi (KM).

Doğum sancısı başlayan kadın bir odaya alınır ve buraya ancak doğumda ebeye yardımcı kişiler girerdi. Doğumun gerçekleşmesi için; doğumu yaptıran kişi sıcak suyla ıslanmış havluyu annenin karnına sararak sıcak kalmasını sağlardı. Rahim etrafına yumuşatıcı merhem sürülür ve el yardımıyla rahim kenarları açtırılmaya çalışılarak doğum yaptırılmaktaydı. Doğumun gerçekleştiği odaya genç kızlar alınmazdı. Bebek doğar doğmaz yıkanır, kundağa sarılırdı. Doğumu yaptıran kadın babaya doğum müjdesini verirdi. Müjde karşılığında hediye olarak para verilirdi (KM).

Doğum yaptırana sabun, tülbent, eteklik kumaş, gibi hediyeler verilir; ama para verilmezdi. I. Kuşak göçmenlerde çoğu zaman kadının hamile olduğu başkaları

tarafından çocuk dünyaya gelince anlaşılırdı. Kadınların ahırda ya da tarlada sancılanıp yalnız başlarına doğum yaptıkları da oluyordu. Bunun nedeni hamilelik olayının toplum içinde konuşulmasının ayıp olduğunun düşünülmesindendi. Anne adayları saygılarından ve utanma hislerinden dolayı doğum ile ilgili konuşmazlardı. Günümüzde ise doğum ile ilgili konular hakkında konuşmak normal karşılanmaktadır (KG).

3.3.1.3. Doğum sonrası

Dokuz aylık süren hamilelik döneminden sonra doğumun gerçekleşmesi ile bebeklik ve lohusalık dönemi başlamaktadır. Doğum öncesi uygulanan geleneksel pratikler doğum sonrası için de uygulanmaktadır. Hamile kalma isteği ile başlayan gebelik süreci doğum ile yeni bir döneme geçer. Bu dönem doğumdan 40. güne kadar ki zaman olan lohusalık'tır.

Doğum sonrası lohusalık döneminde, annenin de çocuğun da çeşitli zararlı etkilerden korunması gerekmektedir. Bundan dolayı birtakım halkbilgisi pratiklerine başvurulmaktadır. Doğum sonrası alınacak tedbirler anne ve çocuğu bulaşıcı hastalıktan, nazardan, albasması, kırk basması gibi durumlardan korumaya yöneliktir (Altun, 2004: 138).

Makedonya'nın birçok Türk köyünde lohusa kadın ve bebeği yalnız bırakılmaz. Kırk gün çocuk eşikten çıkarılmaz. Çocuğu odada yalnız bırakma mecburiyeti varsa sobada muhakkak ateş yakılır. Bebeğin cin türünden kötü ruhlardan korunması için yanına "Enam" suresi konur ve nazar boncuğu takılır. Bulunduğu odanın perdesine sarımsak asılır (Kalafat, 1994).

Lohusa kadın kırk gün boyunca evden dışarı çıkmaz, çocuğu da çıkarmaz (KM).

Hazara Türklerinde kırklı annenin evden çıkmaması korunma gereksinimindedir. **Ev eşiğinin** altındaki ev iyesi, eve girecek kötü ruhlardan anneyi ve çocuğu korumaktadır (Kalafat, 2002: 10).

Kırklı kadının akşamdan sonra evden çıkmamasının sebebi, Gök Tanrı inanç sistemindeki güneş kültüyle ilgilidir. Güneş battıktan sonra koruyuculuğuna inanılan, Güneş'ten yararlanılamayacaktır (Kalafat, 1994).

Göçmenlerin lohusayken kaçındıkları durumlar şunlardır. Lohusa kadın kesinlikle cenaze evine gitmez ve cenazeye bakmaz. Cenazeye baktığı takdirde çocuğun yüzünde sarılık olacağına inanılmaktadır. Lohusa kadın aynaya bakmaz (KM).

Ayna manevi sınırlar içermektedir. Aynanın cinleri topladığına inanılmaktadır. Bu nedenle gece aynaya bakılmaz, henüz akli ermeyen çocuk aynaya baktırılmaz (Kalafat, 2002: 11).

Makedonya göçmenleri lohusayken güzel kıyafetler giyemez ve makyaj yapmazlar.

Bebeğin yıkanmış eşyaları kuruması için asıldığında mutlaka akşam ezanı okunmadan içeri alınır. Bebeğin ip te asılı olan çamaşırlarına yağmurun değmemesine özen gösterilir. Eğer bebeğin eşyalarına yağmur değerse bebeğin yüzünde çiller olacağı düşünülmektedir. Bebek doğduktan üç ezan sonra bebeğe ilk defa süt verilir. Bunun sebebi bebeğin sabırlı olmasını sağlamaktır (KM).

Bu hususlara artık günümüzde dikkat edilmediği görülmektedir. Doğum yapan kadın kırk gün içinde dışarıya çıkabildiği gibi makyaj da yapmakta, giyimine de dikkat etmektedir. Doğumların hastanelerde olması ile doktorların önerisi gereği, bebek doğar doğmaz bebeğe süt verilmektedir (MGG).

Büyük çoğunlukta I. kuşak göçmenlerde yeni doğum yapmış kadın doğum yaptığı gün ya da ertesi gün günlük işlerine devam ederdi. Anne bebeği emzirir; eğer annenin sütü yoksa veya anne hastaysa bebek için bir sütanne tutulurdu. Sütün olması için, yedi kapıdan (yedi ayrı evden) soğan toplanır, sıcak su dolu kovaya soğan doğranır anne suya ayağını sokar ve soğan yer. Bu uygulamayı süt su gibi aksın diye yaparlar. Ayrıca anne tatlı yiyecekler yer, bol bol komposto içer. Sık sık duş alır (KG).

III. kuşak göçmenler doğumlarını hastanelerde yapmaktadırlar. En az üç gün hastanede kalan anne ve bebek doktorların hemşirelerin takibinde olmaktadır. Doğum ve doğum sonrası I. ve II. kuşak göçmenlerinde tespit ettiğimiz geleneksel pratikler III. Kuşak göçmenlerde yok denecek kadar azdır.

Kırk Basması

Doğumdan sonra kırk gün içinde çocuğun ve annenin hastalanmasına halk arasında “**kırk basması, kırk düşmesi, kırk karışması, lohusa basması**” denir. Kırk

basmasının engellenebilmesi için uygulanan pratikler şu şekildedir. Anne ve çocuk kırk gün evden dışarı çıkarılmaz, kırklı kadınlar ve çocukları birbiriyle karşılaşmamaya dikkat ederler (Örnek, 1977: 146).

Makedonya'nın köylerinde kırkı çıkmayan çocuklar bir araya geldiklerinde çocukların öleceğine inanılır (Kalafat, 1994).

Hazara Türklerinde ve Özbekistan'da kırklı kadının olduğu eve dışarıdan et sokulmaz. Mutlaka etin eve girmesi gerekiyorsa et önce yere konur. Kırklı çocuk, evin en uzak köşesine götürülür ve yukarıya kaldırılır. Yapılan bu uygulama ile **etin**, çocuğu ve annesini **basması** önlenmiş olur (Kalafat, 2002: 10).

Araştırma yaptığımız Makedonya göçmenleri kırk basmasına “**et bastı**” da demektedirler. Göçmenlere göre et basması şu şekilde gerçekleşmektedir. Doğum yapmış iki kadından biri diğerinin evine giderse, çocuklar bir araya gelirse kırk bastı hadisesi meydana gelir ve çocuk ayağını yere basamaz. Bu durumu engellemek için anneler başlarındaki tülbentleri değiştirirler, çocukları birbirlerine veririler. Bir parça eti suda kaynatıp dualar okuyup çocuğu o ete bastırırlar, çocuğun başına tülbent bağlarlar ve bu şekilde et basması olayını ortadan kaldırarak çocuğun tekrar yürüyebilmesini sağlarlar (KG).

Kırklama

“Çocuğun doğumunun kırkınıcı gününde gerçekleştirilen ritüele kırklama denir.” (Altun, 2004: 160).

Kırklama olayına “kırk dökme” “kırk çıkarma” dendiği de görülmektedir. Kırk çıkarma genellikle kırk günlük sürede yapılmaktadır. 7., 20.,30.,37.,39.,41. günlerde de yapılmaktadır. Kırklama suyla yapıldığı gibi susuz da yapılabilmektedir.

Suyla yapılan kırklamada bir suyun içine altın, gümüş, ustura, yumurta, kırk tane arpa, buğday, çakıl, fasulye, fındık, demir, anahtar vb. şeyler atılır ve bu su ile çocuk ve anne yıkanır.

Susuz yapılan kırklamada beşiğin altına bir döşek serilir, beşiğin iki tarafına karşılıklı iki kadın oturur, sağ tarafta oturan çocuğu başı kibleye gelecek şekilde kucağına alır ve bir “gülbenk” (törene özgü bir dua) okuyarak beşiğin altından öteki kadına yuvarlar. Bu

hareket üç defa tekrarlanır ve sonunda bir dua okunur (Örnek, 1977: 146; Boratav, 1999: 154).

Araştırma sahasında Makedonya göçmenlerinden aldığımız bilgilere göre kırklama olayı şu şekilde yapılmaktadır.

Bir miktar suyun içine yumurta kırılır ve karıştırılır. Diğer tarafta eğer kırklanacak bebek kızsarsa, herhangi bir kız çocuğunun eline kırdıkları yumurtanın kabuğu verilir ve bununla kırk defa bir başka kaba temiz sudan dökmesi istenir. Kırklanacak bebek oğlansa, oğlan çocuğuna bu iş yaptırılır. Yumurtalı suyu yarıya bölerler, diğer suyu da yarıya bölerler ve bir yumurtalı su bir temiz su ile karıştırılır, diğer yumurtalı su kalan temiz su ile karıştırılır. Bu sularla önce bebek yıkanır, sonra anne yıkanır. Ertesi gün anne de bebek de temiz su ile yıkanır. Kırklama yapıldıktan sonra anne artık temiz sayılmaktadır (KG).

Su temizliği simgeler. Yüce ve kutsal olarak kabul edilmektedir. Coşkun sular, pınarlar, nehirler, kült olarak kabul edilmekte ve bu sebeple buralara saygı gösterilmekte, dualar edilmektedir (Altun, 2004: 162).

Makedonya göçmenleri kırkı çıkarılan bebeği akrabalara götürerek gezdirirler. Gittikleri yerlerde bebeğe yumurta, ekmek, süt gibi hediyeler verilir (KG).

Sarılık

Makedonya göçmenlerinde sarılığın, annenin çocuğa sırtını döndüğü için meydana geldiğine inanılmaktadır. Sarılığın giderilebilmesi için çocuğun yüzüne sarı bir tülbent ya da sarı bir örtü örtülür (KG).

Ad verme

Yasal olarak da gereklilik olan ad koyma hadisesi aileler için de önemlidir. İnsan toplum içinde adıyla diğerlerinden ayrılmakta, adı ile kişilik kazanmaktadır.

“Ad, insanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten bir simgedir.” Bu nedenle çocuğa geliş güzel isim verilmemektedir. Adın taşıdığı anlamın, çocuğun kişiliğini, karakterini, geleceğini etkileyeceği düşünülmektedir (Örnek, 1977: 148).

Dede Korkut hikâyelerinde anlatıldığı üzere Türklerde “geçici ad” “daimi ad” uygulaması yapılmaktadır. Buna göre Korkut Ata çocuğa ilk ismi verir, daha sonra çocuk büyüdükten sonra kendisinden bir kahramanlık beklenir ve buna göre kalıcı ismi verilir. Hazara Türklerinde Allah’ın bin bir adından biri önüne Abdul ismi getirilerek konur. Sahabe isimleri de çocuklara verilmektedir. Karakalpak Türklerinde balaya (çocuğa) isminin Kelam-ı Kadim’den seçilmesinin çocuk için hayırlı olacağı düşünülür. Ad koyma merasiminde gücü olan kurban keser (Kalafat, 2002: 13,60).

Kandıra köylerinde çocuğa aile büyüklerinin adı, sevilen kişinin adı konur. Yaygın olarak Kuran-ı Kerimden seçilen adlar konur. Çocuğa, sabah ezanından sonra kılınan namaz arkasından kulağına üç defa adı tekrarlanarak ismi verilmiş olur (Altun, 2004: 185).

Araştırma konumuz olan I. ve II. kuşak Makedonya göçmenlerinde çocuğun ismi daha çok büyükler (dede, babaanne) tarafından seçilirdi. Gençler yani bebeğin anne babası kesinlikle isim verme olayına karışmazlardı. Çocuklara genellikle ölmüş olan dedelerin ya da babaannelerin ismi verilirdi. Çocuk özel gün ve aylarda dünyaya gelmişse bu gün ve ayların ismi verilirdi. Ramazan ayında dünyaya gelen bir bebeğe Ramazan; Kadir gecesinde dünyaya gelen bebeğe Kadir ismi verilirdi. Şaban, Muharrem, Bayram çocuklara verilen isimlerden bazılarıdır (KG).

Kınalı muhacirlerinde çocuğa isim vermek için şu şekilde uygulama yapılmaktadır. Bebek doğduktan sonraki gün yumurta haşlanır, haşlanan yumurta anneye yedirilir ve yumurtanın kabukları bir yerde saklanır. Ertesi günü yakınlar davet edilir. Bir sofraya hazırlanır, helva yapılır. Yemekten sonra sofradaki kırıntılar toplanır ve bir önceki günkü yumurta kabukları ile bebeğin yastığının altına konur. Kırk gün yastığın altında kalır. Aynı gün bir hoca bebeğin kulağına ezanla ismini söyler (KM).

Türkiye hızlı bir toplumsal değişim süreci yaşamaktadır. Bu süreci etkileyen etmenlerden bir tanesi büyük aile yapısının yerini çekirdek ailenin alması, aile fertlerinden bazılarının ya da tamamının yurt dışına çıkması ve burada dünya görüşlerinin değişmesidir. Bir başka neden yoğun kentleşme sürecidir. Diğer bir nedense tiyatro, sinema, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıdır. Bütün bu nedenler sonucunda değişen kültürel yaşam geleneksel

yapıyı etkilemektedir. Yeni doğan çocuğun adının seçilmesi ve çocuğa ad verme pratiklerinin değişiminde olduğu gibi (Örnek, 1977: 156–157).

Makedonya'dan gelen göçmenler de hızlı bir kültür değişimine girmişlerdir. Göçmenlerde çocuğa ad verme olayı geleneksel uygulamaların dışına çıkmıştır. Araştırma alnından edindiğimiz bilgilere göre, III. kuşak göçmenlerde bebeğe verilecek isim anne ve babası tarafından seçilmektedir. Seçilen isimler eski dönemlerde olduğu gibi ölmüş büyüklerin ismi ya da özel ay ve günlerin isimleri olmamaktadır. III. Kuşak göçmenlerde isme karar verilirken çeşitli kitap, internet vs. kaynaklar taranır, belirlenen birkaç isim içinden birine, bazen büyüklere de sorarak karar verilir. Bebeğe ismini aile büyüklerinden biri ya da bir hoca vermektedir. Bebeğe ismini verirken ya da daha sonra herhangi bir tören yapılmamaktadır (MGG).

Çocuk için yapılan hazırlıklar ve törenler

I. ve II. Kuşak göçmenlerde bebek için hazırlıklar büyükler tarafından yapılırdı. Gençler bu hazırlık işine karışmazlardı. Bebek için yapılan hazırlıklar doğum yapacak anneye gösterilmezdi. Hazırlıkların büyük bir çoğunluğunu anneanne bir kısmını da babaanne yapardı. Bebek için bez, kundak, zıbın, iç giyim, yorgan, battaniye, yastık vb. şeyler hazırlanırdı. Günümüzde ise bu tür hazırlıkları anne adayları yapmaktadır. Kırçovalılarda Çocuklar için yüz örtüleri, kol kundakları hazırlanırdı. Yokluğun, yoksulluğun da etkisiyle herkes gücüne göre sınırlı hazırlık yaparlardı.

Kınalı muhacirlerinde bebeğin doğumunun yedinci günü mevlit okutulur. Törene bütün akrabalar davet edilir, sofralar kurulur yemekler ikram edilir, bebek elden ele gezdirilir, gelen akrabalar bebeğe altın, giyecek eşya vs. hediyeler getirir. Önceleri yemek olarak kuru fasulye, keşkek, etli yemek, helva yapılırken; günümüzde bu tür bebek törenlerinde pilav ikram edilmektedir (KM).

Kırçovadan gelen I. kuşak göçmenler çocuk için “bigiya” adı verdikleri isim takma töreni yaparlardı. Bu uygulama, göçmenler Makedonya'dayken yapılırdı. “Bigiya” burada isimlendirilen “bebek mevlidi”dir. “Bigiya” çocuğun doğduğu hafta, haftanın yedisi veya beşinde gece yapılır. Özellikle erkek olmak üzere yakın akrabalar gelir. Erkekler tören sırasında kelimeyi tevhit çekerler ve sonra yemekler yenir. Yemekten sonra bebeği elden ele dolaştırırlar, bebeği alan her akraba bebeğe para takar. Orada

bulunan en âlim kişi, bu hoca olabilir, ezanla çocuğun kulağına ismini okur. Daha sonraki günlerde bebeği görmek için eş, dost, akrabalar gelmeye devam ederler. Her gelen para, şeker, tatlı vs. hediyeler getirirler (KG). Günümüz Makedonya göçmenlerinde “Bigiya” töreni yapılmamaktadır.

3.3.2. Sünnet

Türkiye’de doğumdan sonra uygulanan en önemli geçiş dönemi sünnettir. Dinsel ve törensel uygulamaların en katısı ve yaygın olanı sünnet geleneğidir. Hiçbir Türk-Müslüman ailesi bu geleneğin dışında kalmak istemez. Çocuklar büyükler tarafından, sünnet edileceği güne kadar sünnet olayının kendilerine getireceği olumlu vasıflar hakkında bilgilendirilir. Toplumumuzda sünnet erkeklığe atılan ilk adımdır. Müslüman olmanın en önemli belirtisidir. Bu nedenle İslam’a sonradan girmiş kişilerin sünnet olmaları beklenir. İslam dininde peygamberin uyguladığı ya da onay verdiği davranışlar sözler sünnet olarak isimlendirilmektedir. Sünnet işleminin dinsel kural olarak kabul edildiği din İslamiyet’in dışında Yahudiliktir. Bu dinlerin dışında Avustralya’da, Okyanusya’da, Amerika’da birçok topluluğun sünnet pratiğini uyguladıkları bilinmektedir.

Sünnet operasyonu üreme organının uç tarafının çepeçevre kesilip atılmasıdır. Toplumumuzda sünnet olanın sünnet olmayana göre daha temiz olduğu kabul edilmektedir.

Ülkemizde sünnet çağı gelip de sünnet olmayanlara hoş gözle bakılmadığı gibi “gavur” “kabuklu domuz” gibi aşağılayıcı ve kınayıcı sözler söylenmektedir (Örnek, 1977: 170–174; Boratav, 1999: 159).

Sünnetin hangi yaşta yapılacağına dair Türkiye genelinde kesin bir yargı yoktur. Sakarya’nın Taraklı ilçesinde sünnetin doğumdan bir gün sonra yapılması makbul sayılmaktadır. Buna rağmen Taraklı’da sünnet yaşı genellikle 5- 10’dur (Eroğlu ve diğ., 2003: 85).

Sünnet olacak çocuk en geç 13- 14 yaşına kadar sünnet ettirilmektedir. Bazı zamanlarda farklı yaşlardaki kardeşler ya da akraba çocukları aynı sünnet töreninde sünnet ettirilmektedir. Böylelikle bir aile bir sünnet töreni yaparak aralarında yaş farkı olmasına rağmen çocuklarını aynı anda sünnet ettirmektedirler (Boratav, 1999: 160).

Araştırma konumuz olan Makedonya göçmenlerinde çocuk 7 yaşından itibaren en geç 10 yaşına kadar sünnet ettirilmektedir. Çocuk eğer tek yaşta, (7/9) sünnet ediliyorsa bir horoz kesilir (KM).

Sünnet törenleri çocuk için hastalık sebebiyle aciliyeti yoksa okulların tatil olduğu yaz aylarında yapılmaktadır (KM).

Makedonya göçmenleri sünnet hazırlıklarını ve sünnet törenlerini şu şekilde yapmaktadırlar.

Göçmenler Makedonya'dayken sünnet için çocuk yatağını sade bir şekilde hazırlarlardı. Çocuğun yatacağı yatağa karyola örtüsü, çarşafı serilir yastığı konurdu.

Sakarya'da yaşayan II. kuşak göçmenler sünnet yatağına şameler asarlardı (KM).

Günümüzde ise sünnet yatağı oldukça teferruatlı hazırlanmaktadır. I. kuşak göçmenlerde çocuğun giyeceği sünnet kıyafetini kadınlar hazırlardı. Elde dokuma bezden bir gömlek, şalvar dikerler ve de çocuğun başına küçük bir fes takarlardı. Sünnet sonrası giymesi için çocuğa varsa ablasının eteği, ablası yoksa kendisine özel etek dikilip giydirilirdi. Günümüzde ise sünnet kıyafetleri çok çeşitli olmakla birlikte, mağazalardan alınmaktadır (KM).

I. kuşak göçmenlerde sünnete davetçi bir dede akrabaları davet ederdi. Bu dede bütün evlere gider ve sünnet düğününü haber verirdi. Düğün sahibi çağrıyı yapan dedeye para verirdi. Kınalı muhacirlerinde günümüzde de düğün ve sünnet davetlerini, bu defa davetiye ile mahalleden davet işini üstlenen bir kişi yapmaktadır (KM).

Eski dönemlerde sünnet töreninde çocuğa altın, yorgan, yastık, elbiselik kumaş gibi çeşitli hediyeler getirilirdi. Günümüzde yorgan yastık gibi hediyeler götürülmemektedir. Daha çok altın ve para takılmaktadır (KM).

Göçmenlerde sünnet düğünleri de evlilik düğünleri gibi yapılmaktadır. Sünnet gününden bir gün önce eğlenti yapılır, çocuğa kına yakılmaz (KM).

Makedonya'nın Değirmen köyünde sünnet çocuğuna kına yakılmaktadır. Yakılan kına ile çocuğa "nişan" verilmiş olmaktadır (Kalafat, 1994).

I. kuşak göçmenlerde gelen misafirlere sünnet töreni bitene kadar yemekler ikram edilirdi. Bu ikramlar için sünnetten önce nohutla yapılan somun ekmekler hazırlanırdı.

Günümüzde de devam eden şekliyle sünnet törenleri, cumartesi gecesi davullar eşliğinde oyunlar oynanır, eğlenceler yapılır. Pazar günü ise mevlit okutulur. I. kuşak göçmenlerde çocuk atla gezdirilirdi; şimdi ise arabalarla gezdirilmektedir (KM).

Sünnette kesilen parça I. ve II. kuşak göçmenlerde tavana asılırdı (KM).

Makedonya'nın Kozyak yöresinde, sünnette kesilen parçanın ailesi tarafından saklandığını öğrenmekteyiz. Debre'de ise çocuğa duyurmadan bir testi içinde saklanmaktadır (Kalafat, 1994).

3.3.3. Evlenme

Yaşamın ikinci büyük geçiş dönemi evlenmedir. Bu dönem evlenecek olan kız ve erkeğin sosyalleşme sürecinin en önemli aşamasıdır. Evlenme ile evlenen gençler bireysel davranışlarından uzaklaşarak yeni bir akrabalık olgusu içine girerler. Evlilik, aileler arası kurulan dayanışma, toplumsal ve ekonomik ilişkilerin belirlenmesi ve düzenlenmesi açısından her yerde önemli bir olay olarak nitelendirilmektedir. Evlilikler toplumların kültür yapılarına göre biçimlenmektedir (Örnek, 1977: 185).

Makedonya Türklerinin düğünlere verdikleri önem özel bir nitelik arz etmektedir. Bu önem, aile bağlarının güçlenmesi, dayanışmanın yanı sıra, düğünün milli şuur özelliğini de yansıttığından dolayıdır. Makedonya Türklerindeki milli özellikleri, Türkçe söylenen şarkı, türkü, manilerin dışında Osmanlı sarayı giyim, takı, süslenme şekilleri ile de görmekteyiz (Tufan, 1995: 221). Buna rağmen Osmanlı'nın fetihlerle Balkanlara yerleştirdiği Türkmen aileler oradaki yerli halkla iç içe yaşamaktan kaynaklanan kültürleşme süreci içine girmiştir. Beş yüz yıllık yaşamlarından sonra Makedonya'dan Sakarya'ya gelen bu insanlar bu defa da buradaki çeşitli halklarla bir arada yaşamak durumunda kalmışlardır.

Araştırma konumuz olan Sakarya'daki Makedonya göçmenlerinin evlenme biçimlerini belirleyen adet, gelenek ve görenekler yaşadıkları yerlerdeki toplumlarla olan iletişimleri ve bundan dolayı meydana gelen kültürleşme ile şekillenmiş, bir kısmı günümüze ulaşabilmiş büyük bir çoğunluğu ise kaybolmuştur.

Çalışmamızda Sakarya’da yaşayan Makedonya göçmenlerinin evliliklerini, önceki konularda belirttiğimiz gibi üç kuşak arası değişimleri ile vermeye çalıştık.

3.3.3.1. Evlenme Biçimleri

Türkiye’de kültürel değişimin daha çok görüldüğü şehirlerde doğrudan gençlerin tanışıp anlaşarak evlenmeleri yaygınlaşırken, gelenekselliğin devam ettirilmeye çalışıldığı yerlerde görülen evlilik biçimlerinin başında “**görücülük**” gelmektedir. Görücülük aile, akraba, komşu üyelerinin kızları evlerinde görüp, kendilerine uygun bulurlarsa bu taleplerini aile büyüklerine yansıtmaları şeklinde gerçekleşmektedir. Buna halk arasında “**kız bakma**” **görücü çıkma**” **dünür gezme**” gibi adlar verilmektedir (Örnek, 1977: 185).

Sakarya’da Makedonya göçmenleri arasında yaptığımız alan araştırmasına göre görücü usulü evlilik yaygın olarak I. Kuşak olarak belirlediğimiz göçmenlerde yapılmaktadır (MGG).

Görücü usulü evlilik günümüzde de olmakla birlikte eskiye göre biraz daha yumuşatılmış uygulamalar içermektedir. I. Kuşak dönemimdeki görücü usulü evliliklerde evlenecek kişiler birbirlerini tanımamakta, ayrıca evlenmeleri konusunda kendilerinden fikir alınmamaktaydı. Bu tür evlilik kızın abisi, akrabası ya da erkeğin bir yakını veya iki tarafın da yakını sayılan bir kişinin aracılığı ile olurdu. Evliliği büyükler onaylar, gençlere sadece “filanca kişiyle evleneceksin” denirdi. Burada ailelerin dikkat ettiği en önemli husus iki ailenin anlaşmış olmalarıydı. Birçok bölgede gelin ve damat birbirlerini ilk defa gerdek odasında görebilirlerdi (MGG).

Görücü usulü evlilik III. Kuşakta da devam etmektedir. Günümüzde yapılan görücü usulü evliliklerde büyüklerin gençler için öne sürdükleri adaylar tavsiye niteliği taşımaktadır. Yine ailelerin dikkate alındığı günümüz görücü usulü evliliklerde evlenecek adaylar birbirlerini görür şayet anlaşabileceklerine inanırlarsa büyüklerine olumlu cevaplarını bildirirler ve bu şekilde evlilik süreçleri başlamış olur (MGG).

“**Beşik kertmesi**” adı verilen evlilik türü üç kuşak Makedonya göçmenlerinde çok nadir rastlanan bir evlilik biçimidir. Bu tür evliliklerde evlenmeleri istenen kız ve erkek henüz çocuk sayılabilecek yaşta büyükleri tarafından nişanlandırılır, evlilik çağına

geldiklerinde de onların fikri alınmadan birbirleriyle evlendirilir. Beşik kertmesi günümüzde önemini kaybetmektedir (MGG).

Anlaşarak evlenme, I. ve II. kuşakta ailelerin haberi olmaksızın geçlerin birbirlerini görerek ve anlaşarak evlenmesidir. Bu tür evlilikler köylerde pınar başlarında gençlerin birbirlerini görerek anlaşmaları sonucu gerçekleşir. Bu tür yerlerde kızı gören ve beğenen damat adayı ailesine kızı istemeleri için haber verir ve bu şekilde evlilik gerçekleşir. III. Kuşak göçmenlerde yani günümüz gençlerinde anlaşarak evlenme, ailelerin de haberdar olduğu, tanışma-arkadaşlık-sevgililik dönemlerinden sonra gerçekleşmektedir. Günümüz evlilik kararlarında ailelerin etkisi gençler üzerinde oldukça azalmıştır. Gençler evlenecekleri kişileri kendileri seçmeyi tercih etmektedirler (MGG).

Kız kaçırma şeklinde evlilik türü üç kuşak göçmenlerde de çok yaygın bir evlilik türü değildir. Kız kaçırma göçmenler arasında hoş karşılanmayan ve tasvip edilmeyen bir evlilik türüdür (MGG).

Sakarya ili, ilçe ve köylerinde evlilik türlerinden anlaşarak evlenme, görüclükle evlenme, kaçarak evlenme görülmektedir. Berder evliliği eski dönemlerde çok nadir görülmüşse de günümüzde bu tür evlilik yapılmamaktadır. Beşik kertmesi türündeki evlilikler de önceleri yaygın olmamakla birlikte günümüzde hiç yapılmamaktadır. Kayınbiraderle (levirat) evliliğe rastlanmazken baldızla (sorarat) evlilik az da olsa tespit edilmiştir (Eroğlu, ve diğ., 2003).

Akraba evliliği üç kuşak Makedonya göçmenlerinde kesinlikle kabul edilmeyen ve uygulanmayan bir evlilik türüdür. Göçmenlerde “yedi kuşak akrabadan hatta yakın komşudan kız alınmaz yine bu kişilere kız verilmez” ifadesi oldukça yaygındır. Günümüzde gençler birbirlerini kendileri seçtikleri için farkında olmadan akraba kızlarını ya da erkeklerini isteyebilmektedirler. Bu durum günümüzde az da olsa akraba evliliğini gündeme getirmektedir (MGG).

Göçmen ailelerde tek eşlilik hâkimdir. Bazı bölgelerde I. kuşak göçmenlerin çocuk olmadığı takdirde ikinci evliliklerini yaptıklarını tespit etmekteyiz. Bu durum çocuğu olmayan birinci eşin “boşanmayı istememesi sonucu” rızasıyla meydana gelir. Günümüzde ise çok eşli evliliğe rastlanmamaktadır (MGG).

Göçmenlerde, özellikle Sakarya'ya ilk geldikleri dönemlerde Rumeli göçmeni olmayan aileler arasında evlilik yapılmamaktaydı. Bunun nedeni göçmenlerin bilmedikleri bir memlekete yeni gelmiş olmaları ve Sakarya'da yaşayan diğer etnik grupları tanımamış olmalarıdır. Rumeli göçmenlerinin dışındaki ailelerin kültürlerinin farklılığı, göçmen aileleri yalnızca Rumeli göçmen aileleri ile kız alıp vermeye itmiştir. III. Kuşaktan itibaren göçmenler, Sakarya içinde veya dışında yaşayan diğer etnik gruplarla kız alış verişini yapmaktadırlar. Bunun nedeni, göçmenlerin diğer gruplarla iş, komşuluk vb. durumlar ile tanışmaları sonucu “yabancı” kavramının, bundan ötürü de bu gruplara karşı “ön yargının” ortadan kalkmasıdır. Diğer bir neden ise artık gençlerin birbirlerini görerek evlenmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu tür evliliklerde beğenilen kişinin ilk olarak hangi alt kültüre dâhil olduğu bilinmemektedir. Ayrıca günümüz gençleri açısından seçtikleri kişilerin hangi alt kültüre dâhil oldukları da evliliği etkileyen önemli bir unsur değildir.

3.3.3.2. Evlilik Çağı

Evlenme yaşı kız ve erkekte buluş döneminin tamamlanması ile başlamaktadır. Bu dönemler kızda 11–13 erkekte 13-15'tir. Medeni kanununun 88/1. maddesi, evlenebilmek için kızın 15. erkeğin de 17. yaşını doldurmuş olmalarını gerekli görmektedir. Zorunlu bir durumda 14. yaşını doldurmuş kız ile 15. yaşını doldurmuş erkeğin yargıç kararı ile evlenmelerine karar verilmektedir (Altun, 2004: 234).

I. ve II. kuşak Makedonya göçmenlerinde evlilik yaşı genellikle kızlarda 16, 17, 18; erkeklerde de kızların yaşı gibi 16'dan başlayabilir, genelde askerden önce nişan yapılır askerden geldiği gibi evlilik olurdu (MGG).

Göçmenlerin yaşadıkları bölge olan Makedonya tarih boyunca birçok defa savaşa maruz kaldığı için erkekler gerek Makedonya içinde gerekse diğer Balkan ülkelerinde uzun süre askerlik yapmak zorunda kalmaktadırlar. Bundan dolayı aileler çocuklarını askere gitmeden önce küçük yaşta, kendilerinden dört beş ya da daha büyük kızlarla evlendirmekteydiler. Kızların büyük olmalarının nedeni göçmenlerin yaşa önem vermemelerinden kaynaklanmaktaydı (KG).

Günümüzde ise evlilik yaşları kızlarda yirminin üstü, yirmi iki, yirmi üç hatta daha fazla; erkeklerde ise yirmi dört ve üstü olmaktadır (MGG).

3.3.3.3. Evlenme Aşamaları

Görücülük, dünürcülük/ kız bakma, kız isteme

Geleneksel kesimde kız bakmada kızda aranacak özelliklerin başında ev işlerine yatkınlık, aileye bağlılık, edep adap, hürmet gibi özellikler gelmektedir (Örnek, 1977: 190).

Makedonya göçmenlerinde, görücülük esnasında aranacak özellikler şunlardır: Ailelerinin iyi olması, kendilerinin dürüst ve dindar olmaları, damat adayının işinin olması, gelin adayının ev bilgilerinde maharetli olması. I. ve II. kuşak göçmenler bu özelliklere göre evlilik yaparken, günümüzde aranan özellikler arasına eğitim de girmiştir. Genç kızlar öncelikli olarak damat adayının mesleğini, eğitimini dikkate almaktadırlar. Yine gelin adaylarının da eğitimi olması tercih edilir (MGG).

I. ve II. kuşak göçmenlerde kız bakma, kız görme işini büyükler yapar. Kayınvalide adayı gelin adayının işine, marifetine, büyüklere karşı davranışına, ahlakına bakar ve beğendikten sonra kız istemeye gidilmesine karar verilir. Bu konuda gençler fikir beyan etmezler, büyükler tarafından belirtilen kişilerle evlenirler (MGG).

Kırçova bölgesinde eski dönemlerde kız görme düğünlerde, panayırlarda, hıdrellez vb. günlerde yapılmaktaydı. Kız görmeye kesinlikle kız evine gidilmezdi. Bunun nedeni kız verilmediği takdirde iki aile arasında doğabilecek husumeti engellemektir. Kayınvalidenin gelin adayında aradığı özelliklerden biri, kızın iri yapıya sahip olmasıdır. Göçmenler Makedonya'dayken tarımla uğraştıkları için gelin adayının bu tür işlerden anlayıp anlamadığına bakılmaktadır. Aynı zamanda kızın hamur yoğurabilmesi de kızın mutfak konusunda marifetli olup olmadığını anlamaları açısından önemlidir (KG).

Günümüz görücü usulü evliliklerde büyükler tarafından kızlar düğünlerde, ev oturumlarında vs. görülür, beğenilir. Daha sonra kız ve erkeğin birbirlerini görmeleri sağlanır. Kız ve erkek akraba evinde görüşebildikleri gibi kız evinde de görüşebilirler (MGG).

Novak bölgesindeki III. kuşak olarak nitelendirdiğimiz ve Sakarya'ya 1990'dan sonra yerleşen göçmenlerde evlenecek çiftler, birbirlerini köyün gençlerinin bir araya

geldikleri “**Pınarbaşı**” diye isimlendirilen bir mekânda ya da düğün bayram gibi özel günlerde görüp beğenmektedirler. Bu uygulama Novak’ta günümüzde de devam etmektedir (NG).

Uşak’ın Tatar kasabasında da Novak’takine benzer bir eş seçimi yöntemi bulunmaktadır. Kızlar “**heleşe**”ye yani köy çeşmesine giderler. Kızlar burada kız arkadaşlarıyla vakit geçirirler. Erkekler kızlarla konuşmasalar da burada beğendikleri kızlara sevgilerini belli etmeye çalışırlar (Altun, 2004: 238).

Günümüzde kız bakma beğenme işi gençler tarafından yapıldığı için büyükler adet gereği kız görmeye giderler. Burda amaç gençlerin anlaşarak evlenmeye karar vermelerinden sonra büyüklerin tanışmaları ve kız isteme-nişan-düğün gibi süreçlerin büyükler tarafından başlatılmasıdır (MGG).

Kızı istemeye gitmek için kız tarafına haber verilir. Kız tarafı hazırlığını yapar. Kız istemeye erkek tarafından kayınpeder, amca, dayı, kayınvalide, amca hanımı, hala, teyze gibi yakın akrabalar gider (MGG). Kız istemeye damat adayını gitmez. İlk istemede kız verilmez. Kız isteme olayı birkaç defa gerçekleşebilir. Buradaki amaç ailelerin birbirlerini yetirince tanımalarıdır. Kız isteme esnasında kayınpederin vekili olarak büyüklerden amca, dayı vs. konuşur. Adet gereği Allah’ın emriyle kız istenir. Aileler karşılıklı beklentilerini bu gecede konuşurlar. Adetleri gereği karşılıklı yapmaları icap eden unsurları dile getirirler. I. kuşakta kıza verilen “ağarlık” kız isteme gecesinde konuşulur. “Ağarlık” kıza verilen yüklü miktarda altındır. Ağarlığın dışında “başlık” bu gecede konuşulur. Günümüzde “ağarlık” ve “başlık” verilmemektedir. Sözde kıza ne kadar altın takılacağı, nişanda ve düğünde neler yapılacağı kız isteme gecesinde konuşulur (KM).

Makedonya’da kız istemek için kız evine gitmeye “**Dünür gitme**” denmektedir. Oğlanın babası kız evindeyken ocağın etrafına oturur ve ateşi karıştırır. Yeni bir “Ocak” kuracak olan damat adayının babasının eski Türk inançlarında kutsal sayılan ateşi karıştırması özel anlam taşımaktadır. Kız babası nazlanırken “ Bir balta ile odun kesilmez” demekle bir istemede kız verilemeyeceğini ifade etmektedir (Kalafat, 1994). Makedonya’nın Kırçova bölgesinde eski dönemde büyükler gelin adayını beğendikten sonra kız istemeye gidilir. Erkek tarafından kayınvalide ve kayınpeder kız istemeye gitmez. Kız istemeye yakın akraba büyükleri hala, amca, dayı vs. gider, Allah’ın

emriyle kızı isterler. Kız tarafı hemen cevap vermez. Kız isteme hadisesi beş altı defa gerçekleştirilir. Erkek tarafı kız tarafının ikna olması için hatırı sayılır kişileri gönderirler. Kızın ailesi erkek tarafından bir aylık düşünme süresi alır. İki aile arasındaki görüşmeleri aracı kişi sürdürür. Bir ay sonra kız tarafı kızı verdiklerini ifade etmek için erkek tarafına aracı ile bir havlu gönderir. Erkek tarafı da kızı verdiklerini ifade eden havluya karşılık bir hediye gönderir. Erkek tarafının gönderdiği bohçada elbiselik kumaş, oyalı tülbent, çamaşır vb. hediyeler bulunmaktadır. Daha sonra erkek tarafı davet edilir. Her iki aileye hayırlı olması ve her şeyin tatlı bir şekilde devam etmesi için kız tarafı misafirlere tatlı kabak ikram eder. Kız isteme esnasında erkek tarafı kızın gelin olduğunda yaşayacağı yeri, sahip oldukları malları (tarla, koyun, inek vs.) anlatırlar. Kızın rahat edeceğine dair vaatlerde bulunurlar. Kız tarafı patiska, kadife, tenekelerle buğday vs. ister. İki taraf da anlaşılırsa sözün nasıl olacağını konuşurlar. Eğer anlaşma olmazsa yine aynı gece kız isteme olayını bitirirler (KG).

Söz kesimi

Söz kesme kız istemeden sonraki aşamadır. Kız tarafı kızı verdiğini söyledikten sonra her iki tarafın akrabalarının da hazır bulunduğu belirlenen bir günde söz kesilir. Söz kesilme hadisesi ile ailelerin dünür olduğu yüzükler takılarak belirginleştirilmektedir.

Makedonya'da “**baba hakkı**” adı altında bir miktar para ödenir. Bu uygulama Gagauz Türklerin de de görülmektedir (Kalafat, 1994; Altun, 2004: 253).

Kızın verilmesi kesinleşince “**sözleşme**” veya “**küçük nişan**” yapılır. Bu nişanda def çalan kadınlara “**davnaci**” denir (Kalafat, 1994).

Makedonya göçmenlerinde söz akşamı kız ve erkeğe söz yüzükleri takılır, yüzüklere bağlı olan kurdele kesilir (MGG).

Kınalı bölgesinde, I. kuşak olarak nitelendirdiğimiz göçmenlerde söz akşamı damat bulunmaktadır (KM).

Alan araştırmasında ulaşabildiğimiz Makedonya'nın Pirlepe ve Kırçova bölgesinden gelen I. kuşak göçmenlerde söz akşamı damat bulunmaz; hatta damat ve gelin birbirlerini gerdek odasında görürler (KG/ PG).

Labunişta bölgesinden gelen I. kuşak göçmenlerde Sözde damat bulunmazken II. kuşak göçmenlerde söz akşamı erkekler evin dışında olur, söz takılacağı zaman damat içeri alınır, söz takıldıktan sonra erkekler dışarı çıkar kadınlar kendi aralarında eğlenmeye devam edeler (LG).

Günümüzde ise göçmenlerin tümünde söz akşamı damat bulunmaktadır (MGG).

Kıza takılacak takılarda da göçmenlerin geldikleri bölgelerin adetlerine göre farklılıklar vardır. Kınalı adetlerine göre söz akşamı takılacak altınlar daha önce konuşulur. Kız tarafı ne kadar altın istiyorsa erkek tarafına bildirir ve altın isteme olayı Kınalı'lar arasında normal karşılanır yadırganmaz. Buna göre erkek tarafı söz akşamı hazırlıklı gelir. Erkek tarafı söz akşamı kıza bir kelepçe, pırlanta yüzük, bilezik gibi altın takılar takar. Ayrıca kıza giyim eşyası, iek ve bir kutu çikolata getirilir. Kız tarafı, erkek tarafından büyüklere birer havlu ve tülbent hediye eder. Gelen misafirlere birer havlu hediye edilir. Söz kesildikten sonra misafirlere tatlı pasta gibi yiyecekler ikram edilmektedir (KM).

Nişan

Söz kesildikten sonra yapılan uygulama nişandır. Nişan kız evinde yapılmaktadır.

Kınalı'larda  kuşakta da nişan yapılmaktadır. Zamanımızda nişanlar hem evde hem salonda yapılmaktadır. Salonda yapılan nişanlarda davetiye ile ağrı yapılır. Kınalı macırlarında ağrı mahallede bu işi sürekli kişi tarafından gerçekleştirilmektedir (KM). Sakarya'nın köylerinde de bu tür bir uygulama vardır. Herkes davet işini aynı kişiye yaptırmaktadır. Daveti yapan kişiye para ya da hediye verilmektedir (Eroğlu ve diğ., 2003).

Evde yapılan nişanda lokum şeker; salonda yapılanlarda pasta ikram edilir. Ayrıca her iki taraf birbirlerine hediyeelik bohça hazırlarlar. Kıza takı olarak daha önce konuşulan miktarda altın takılır. Akrabalar altın ve para takarlar. Nişandan sonra damada ve kıza takılan takıların tümü kıza verilir (KM).

Kınalı'larda "top atma" adı verilen bir nişan türü vardır. Bu nişan kızın akrabası olan başka birine ait düğünde yapılmaktadır. "Top"un yapılacağı düğün tarihi belli olunca eş dost "topa" davet edilir. "Top atma" ncesi erkek tarafının akrabaları yakınları

hediyelerini yine erkek tarafına götürür. Altın hediyeler ipe dizilir. Kumaş gibi hediyeler evin bir odasında ipe asılır ve görmek isteyenler top atılacağı zamana kadar hediyeleri görmeye gelirler. “Top atma” sırasında gelin kız yöresel kıyafetini giyer. Düğünün yarısında kızın akrabaları “top atma” olayını gerçekleştirmek için kızı kenara çekerler ve kız bu süre içinde ayakta dikilir. Erkek tarafı daha önce hazırladığı bir torba şekeri, leblebiyi kızın evli olan ablası, halası, amca hanımından birine verir. Erkek tarafı daha önce hazırladıkları sarı liraları kızın alnındaki liralı fese tuttururlar. Altın bağlama işi bittikten sonra kızın yüzünü örterler ve akrabalar kızın kafasının üzerine hediyeler atar. Hediyeler en değerli olandan başlanarak sırayla atılır. Önce ipek elbiselik kumaş, arkasından diğer hediyeler atılır. Daha sonra kız tarafından biri kızın üzerinden hediyeleri alır diğer bir yerde bağladıkları ipe asar. Düğünde olan herkes düğün sonuna kadar bu hediyeleri görebilir. Sonra kızın yüzü örtülü olduğu halde bütün akrabalar kızı tebrik eder. Düğün sonunda kız tarafı bu hediyeleri bohçalar ve evlerine götürür. Bu defa da hediyeleşmeler kızın evinde serilir altınlar konur ve görmek isteyen kız evine gelir. Kız tarafı erkek tarafının gönderdiği bir torba şekere karşılık kesme denilen bir tepsi tatlı yapar. Daha sonra tatlının üstü örtülür. Kıza atılan hediyelerin değerine göre havlu; eski dönemlerde kayınvalideye birer şalvarlık, bluzluk kumaş; kayınpedere gömlek, günümüzde ise iç çamaşırı gibi hediyeler tatlı tepsisinin üzerine konur ve bu şekilde erkek tarafına gönderilir. Kınalı muhacirlerinde nişanda kıza takı takılmaz. Takılar ile birlikte bütün nişan eşyaları düğüne az bir zaman kala kız evine götürülür (KM).

I. ve II. kuşak göçmenlerde nişan yapıldıktan sonra düğüne kadar kız, kayınvalidesinin ve kayınpederinin yanına çıkmaz; çünkü bu olay ayıp sayılırdı (KM).

Bir başka bölgeden gelen Makedonyalı göçmenlerde nişan akşamı kıza iki buçuk kilo altın takılmaktadır (PG).

Altın miktarı ailelerin maddi olanaklarına göre değişmekle birlikte göçmenlerin tümü çok miktarda altın takarlar (MGG).

Kıza nişan akşamı giymesi için birkaç çeşit tuvalet ve yöresel kıyafet getirilir. Kız için gösterişli bir bohça yapılır, ayrıca kızın aile fertleri için de bohçalar hazırlanır (PG).

Kız bütün bu kıyafetleri nişan gecesinde sırayla giyer (PG).

Kırçova göçmenlerinde nişan için erkek tarafı geline bir bohça hazırlar. Bohçaya dayıdan, amcadan, haladan, teyzeden vs. hediyeler konur. Kız evi nişanda yemekler hazırlar ikramda bulunurlar ve bohça açılır, kimin ne hediye verdiği tek tek söylenir. Nişan bohçası nişan gününde ya da başka bir günde götürülebilir. Nişan bohçasını kız evine önceden erkekler götürürdü, şimdi ise karışık gidilmektedir (KG).

Makedonya'nın Novak bölgesinde nişan, nişan bohçasının götürülmesi ile olur. Nişan bohçasında bulunan eşyalar bir bir ağaç dallarına asılır, her ağaç dalını erkek tarafından bir kişi tutar ve tek sıra halinde eşyalar kız evine götürülür. Kız tarafının hazırladığı damat nişan bohçasındaki eşyalar da aynı şekilde ağaç dallarına asılır ve herkes bir ağaç dalıyla damat eşyasını erkek tarafına götürürler (NG).

3.3.3.4. Düğün

Kına gecesi

Kına gecesi düğünden bir önceki gece yapılan son aşamadır. Ülkemizde çok yaygın bir uygulamadır. Son zamanlarda geleneksel uygulamaların neredeyse hiç yaşanmadığı büyük kentlerde kına geceleri yapılmamaktadır. “**Kına** sahiplik simgesidir. Türk halk kültüründe kına yakılan gelin damada, koç Allah'a, Mehmetçik orduya adanmıştır.” (Kalafat, 2002: 27).

Geline kınayı boşanmamış ya da eşi ölmemiş, “**başı bütün**”, “**başı bozulmamış**” kadınların yakması uygun görülmektedir. Gaziantep'te mahalledeki bütün kadınlar ve kızlar kınaya katılırlar. Kızların kınaya katılmasıyla gelin kızın kısmetinin açılacağına ve iyi bir evlilik yapacağına inanılır (Altun, 2004: 265).

Makedonya'da kına gecesinde “**testi kırma**” uygulaması vardır. Hora tepen gençler, hora tepen bar başındaki bir kadın üç beş tur döndükten sonra içi ceviz dolu olan testiye yere vurup kırar, sonra diğerleri ellerindeki testileri yere atarak kırarlar. Bu uygulama testinin çıkaracağı sesin, kötü ruhların zararından koruyacağı düşüncesiyle yapılmaktadır (Kalafat, 1994). Sakarya'da yaşayan Makedonya göçmenlerinde böyle bir uygulamanın yapıldığına rastlamadık.

Sakarya'ya gelen Makedonya göçmenlerinde, göçmenlerin geldikleri bölgelere göre kına gecelerinde farklılıklar olduğunu alan araştırmamızda tespit etmiş bulunmaktayız. Bu tespitten yola çıkarak göçmenlerin yapmış oldukları kına geceleri şu şekildedir:

I. ve II. kuşak göçmenler kınayı kız evinde yaparlarken, günümüzde genellikle salonlarda yapmaktadırlar. Kınada sadece kadınlar bulunur. Kınaya davetli olan bütün akraba gelinleri yanlarında birkaç kıyafet getirirler. Kına boyunca gelin kız ile birlikte diğer bütün gelinler sırayla kıyafet değiştirirler.

“Üsküp'te eskiden Türk düğünlerinde kadınlar bir gecede on defa kıyafet değiştirirlerdi. Böylece kötü ruhlardan ve cinlerin fenalığından korunulacağına inanılırdı.” (Kalafat, 1994).

Kınadaki kıyafet değiştiren akraba gelinleri üç yıllık beş yıllık on yıllık evli olup çocuk sahibi de olabilirler. Kına gecesinin başlangıcında gelin kız gelinliğini giyerek salona girer. Beraberindeki gelinler tuvalet veya nişanlıklarını giyerler. Bütün gelinler yöresel oyunlar oynarlar. On beş dakika kadar sonra gelin kız gelinliğinin yerine nişanlığını giyer, diğer gelinler de aynı şekilde kıyafet değiştirirler. Gelinler değiştirdikleri kıyafetlerine göre ellerinde mendil tutarlar. Gelin kız ve diğer gelinler her kıyafet değiştirip salona girdiklerinde her gelin kendi kayınvalidesinin elini öper. Sonra yine yöresel oyunlarına devam ederler. Kıyafet değişikliği ve el öpme gece boyunca yedi sekiz defa tekrarlanır. Son olarak gelin kız ve diğer bütün gelinler yöresel kıyafet olan “Dimi” lerini giyer, salona halay çekerek girerler. Bir müddet oynadıktan sonra her gelin kendi kayınvalidesinin önünde “temenna” eder.

Temenna: Gelin kayınvalidesinin önünde elindeki mendili önce yere değdirir sonra dizlerine sonra göğsünün üzerine en son alınına koyar ve kayınvalidesinin elini öper, temennayı seyredenler alkış tutar.

Kına gecesinin en sonunda gelin kız bordo renkli bindallısını giyer kayınvalidesinin elini öper ve salonun ortasına konan sandalyeye oturur. Diğer “Dimiya”lı gelinler gelin kızın etrafında halka halinde yöresel oyun oynarlar (PG/ KG). Sakarya'nın ilçe ve köylerinde yapılan kınalardaki gibi Makedonya göçmenlerinde de gelinin yüzü örtülür. Gelini ağlatmak için etrafındakiler en yaygın olan şu türküyü söylerler:

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar
Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler
Annesinin bir tanesini hor görmesinler
Uçan da kuşlara malum olsun
Ben annemi özledim
Hem annemi, hem babamı
Ben köyümü özledim

Gelinin kınası yakılacakken gelin elini açmaz, kayınvalide gelinin kına yakılacak eline altın koyar ve kına yakılır. Kına yakma işlemi bittikten sonra salondaki misafirlere kına ve çerez ikram edilir (PG/ KG) (Eroğlu ve diğ., 2003: 104).

Düğün öncesi eğlenceler I. kuşak göçmenlerde düğünden bir hafta önce başlardı. Şimdi ise üç gün önce başlamaktadır. Hem damat evinde hem kız evinde yemekler yapılır gelen misafirlere yedirilir. Erkek evinde üç gün boyunca davullar çalar. Evin içinde yakın akraba gençleri ve damadın yakın arkadaşları, hane halkı davul eşliğinde oyunlar oynarlar. Gençler kılıktan kılığa girerler. Genç kızlar erkek kıyafeti giyer yüzlerine sakal bıyık çizerek eğlenirler. Düğünden bir önceki akşam kız evinde kına yapılır. I. kuşak göçmenlerin zamanında kadınlar kına gecelerinde daire çalıp Makedonca, Türkçe şarkı söyleyerek eğlenirlerdi (LG).

Kınalı muhacirlerinde cumartesi kınadan önce hem erkek evinde hem kız evinde yemek verilir. Yemekte mutlaka keşkek yapılır. Kına dışarıda kız evinin önünde yapılır. En az iki davulcu gece boyu davul çalar. Diğer yandan org eşliğinde bir kişi yöresel şarkılar söyler. Gece boyunca yöresel oyunlar oynanır. Kasap ve çiftetelli gibi Sakarya yöresine ait oyunlar da oynanmaktadır. Gelin gelinlik giyer. Damadın omzuna “şami” atılır. Kına gecesi gece 12:30’ a kadar devam eder. Kına ise kız evinde eğlenteden sonra kızın yakın akrabaları arasında yakılır. Kına yakılırken erkek tarafı bulunmaz. Günümüzde ise kınada kayınvalide bulunmaktadır. Kına yakılırken kızın avucuna kayınvalide sarı lira koyar (KM).

Novak bölgesinde düğünden bir hafta önce pazartesi erkek evinde “**ekmek tutulur**” yani ekmek yoğrulur. Ekmeği annesi babası hayatta olan kızlar yoğurur. Ekmeğin içine demir para konur ve bu ekmek cumartesi “sağdıççı”larla birlikte kız evine götürülür.

Perşembe günü erkek evinde buğday, yatak, döşek vs. erkek çeyizi, gelinin yüzünü boyamak için gereçler ile birlikte iki sandık hazırlanır. Damadın erkek akrabaları sabah 09:00 sıraları hazırlanan bu çeyizleri kız tarafına götürür. Sonra erkek tarafının kadınları gider. Kadınlar kız tarafına kızın boyamak için kaç kişinin gelmesini istediklerini sorar. Kız evinde bu gelenlere yemek verilir. Erkek tarafı gittikten sonra kız evine kızın çeyiziyle birlikte getirilen çeyizler de serilir. İsteyen çeyizi görmeye gelir.

Gelin Cuma günü “boyacı” adı verilen kadınlar tarafından boyanır, düğüne hazırlanır (NG).

Cumartesi sabah “Debre” davulcuları erkek evine gelir. İki davul iki zurna çalmaya başlar. Üç bölük halinde kız evine gitmek için sağdıçılar hazırlanır. Bu arada davullar hazır olma havası çalarlar. Her bölüğün başında bölüğün en yaşlısı ve saygın kişisi bir at üzerinde gider. Eski dönemlerde kız evine bu şekilde sadece erkekler giderken günümüzde kadın erkek karışık gitmektedir. Üç bölük her bölüğün başında o bölüğün bölükbaşı tek sıra halinde arka arkaya dizilirler. İlk bölükbaşının elinde baston şeklinde bir şemsiye vardır. Her bölükte yirmi, yirmi beş kişi olur. Bölük davullar zurnalar eşliğinde bütün köyü oynayarak halaylar çekerek kızın evine gelir. Kız evi bölükbaşını yirmi dakika dışarıda oynatmadan kimseyi içeri almaz. Bölükbaşı oynarken kızın abisi ya da amcası “tamam artık içeri girebilirsiniz” der ve bütün bölüğü içeri alır. Önce birer kahve ikram edilir. Kahve ikramından sonra sofralar kurulur. Erkek tarafından gelen sağdıçılar istedikleri kadar yer içerler, eski dönemlerde yemek işi bitmeden kimse dışarı çıkamazken günümüzde yemeğini bitiren dışarı çıkabilir. Yemekler yendikten sonra bölük, yine toplanır ve geldikleri gibi tek sıra halinde bu defa köyü çok dolanmadan yine oynayarak erkek evine dönerler. Aynı gün sağdıçılarının arkasından “sofracı”lar kız evine gider. Sofracılar damadın ablaları, teyzeleri, yengeleri gibi sadece kadınlardan oluşur. Bu kişiler yöresel kıyafetlerini giyerler. Üç erkek sofracılarla eşlik eder. Erkeklerin birinin elinde tasın içinde et yemeği, diğerinin elinde keşkek, üçüncüsünün elinde ekmek olur. Sağdıçılarının kız evine gittikleri gibi sofracılar da köyü dolaşarak kız evine kıza kına yakmaya giderler. Cumartesi akşamı hem kız evinde hem erkek evinde oyunlar oynanır. Erkek evinde geç saatlere kadar davullar çalar, yöresel oyunlar oynanır (NG).

Düğün

Düğün, kız görmeden, kız istemeye; nişandan kına gecesine; gerdek gecesinden duvak gününe kadar olan bütün süreci kapsamaktadır. Düğünün her aşamasında pek çok gelenek, görenek, adet meydana gelmiştir. Düğünlerde görülen adet ve uygulamalar, toplumdaki düzeni, paylaşmayı beraberliği sağlamaktadır. Kültürel açıdan zengin motiflerin bulunduğu; psikolojik açıdan oyun görüntüsü içinde birçok sosyal ve kültürel değerlerin yeni nesillere aktarıldığı; toplumsal yönden sosyal dayanışmanın sergilendiği düğünler, toplumsal birlik ve düzenin oluşmasında gizli bir eğitim aracıdır (Altun, 2003: 279).

Düğün törenleri bir aile oluşturmanın kutlandığı tören olmakla birlikte, yemek eğlence, halk oyunları, halk müziği, halk ritüelleri gibi çeşitli halk bilgisi ürünlerinin birlikteliğinden ve icrasından oluşmaktadır. Halk bilgisi ürünleri içinde bireysel ve toplumsal beklentilerin değişimi sonucu meydana gelen değişimlerden biri de düğünlerdir (Ekici, 2004: 184).

Sakarya'da yaşayan Makedonya göçmenlerinin düğünlerindeki halkbilgisi ürünlerinin kuşaklar arası değişimini tespit etmekteyiz. Değişimlerinin nedenlerinden en önemlisi göçlerdir. Makedonya'dan çeşitli nedenlerle gelen göçmenler Sakarya'ya geldiklerinde farklı alt kültürden gruplarla karşılaşmış ve bu gruplarla yaptıkları evlilik, komşuluk ve iş birlikteliklerinden dolayı kültürleşme sürecine girmişlerdir. Bunun dışında ekonomik sosyal ve teknolojik sebepler de göçmenlerin kültürlerinin değişimine etki etmiştir.

Yaptığımız araştırmalarda göçmenlerin büyük bir kısmının geleneklerine, göreneklerine, adetlerine sahip çıkmaya çalıştıklarını görmekteyiz. Göçmenler özellikle görsel zenginliğe sahip maddi kültür unsurlarını düğünlerinde sergileyerek, onların kuşaklar arası devamının sağlanması için çaba göstermektedirler. Alan araştırmalarında edindiğimiz bilgilere göre Makedonya göçmenlerinin düğünlerindeki halk bilgisi unsurlarının kendi aralarında da farklılıklar bulunmaktadır. Çalışmamızda bu farklılıklar göçmenlerin geldikleri bölgelere göre sunulmuştur

Labuništa bölgesinden gelen II. kuşak göçmenlerde düğünden bir gün önce düğünde hizmet edecek akraba gençleri davet edilirdi. Bu gençlere yemekler verilir ve her birine düğünde yapacakları görevler anlatılırdı. Gecedan düğün yemeklerini pişirmek için

odun yakılan ocaklar kurulurdu. Düğün yemeğini o yörenin bu konudaki tecrübeli kadınları yapardı. Yemekler büyük kazanlarda pişirilirdi. Sabaha kadar bütün yemekler hazır hale getirilirdi. En son düğün helvası yapılırdı. Yemeği pişiren kadınlara hediye ya da para verilirdi. Düğün boyunca hizmet edecek gençlere de birer havlu verilir, gençler havlularını omuzlarına atar ve işe başlarlardı. Gelen misafirlere hazırlanan yemekler sunulurdu (LG). Günümüzde ise düğünler salonlarda yapılmaktadır (MGG). Kız alırken erkek tarafı kapı parası ve sandık parası verir. Başlık parası kesinlikle alınmaz ve de verilmez (LG).

Novak'ta düğün pazar günü saat 9:00da kız almaya gidilmesiyle başlar. Bu arada erkek evinde yemekler hazırdır. Kız almaya gidilirken kız için beyaz bir at (mutlaka beyaz olmalı) kızın çeyizini getirebilmek için birkaç at götürülür (NG).

Artvin'de Ahıska Türklerinin düğünlerinde gelin için üç at getirilir. Gelin atına alaca cicimler örtülür. Gelin ata binerken silahlar atılır. Oğlanın yengesi gizlice kız evinden aldığı bir şeyi kız ata binince çıkarır ve bunu geline ya da damada verir (Kalafat, 2002: 184).

Novak'ta geline yöresel kıyafet giydirilir ve yüzü bu konuda tecrübeli bir kadın tarafından boyanır. Kızın yüzüne önce "aklık" denilen özel bir krem sürülür. Aklığın üzerine süsleme yapılır. Kızın yüzünü süsleyen kadına kayınpeder yüklü bir para verir, kadın bu çoktur der iade eder, bu şekilde birkaç defa tekrar ederler ve az miktarda bahşişi süsleme yapan kadın kabul eder (NG).

Novak düğünlerinde kız çıkarken başlık parası, kapı parası, sandık parası gibi adetler yoktur verilmez alınmaz. Kız çıkmadan çeyizi kız tarafından abisi, dayısı vs. çıkarır erkek tarafı atlara yükler. Çeyiz yüklü atların üzerine ellerinde birer yastık olmak üzere çocuk oturtulur. Bu çocuklar her yastık başına damattan hediye alırlar (NG).

Makedonya Yörük Türklerinde beygire gelin sandıkları yükletilir. Buna "yük atı" denir. Başında gelin telleriyle süslü, altın takılı başlığı olan bir çocuk yük atına bindirilir. Bu çocuğa yük çocuğu denir. Diğer beygire ise bir genç biner kucağına boynuzlu koç verilir. Koçun sırtı kırmızı boya ya da kınaya boyanır. Boynuzlarına elma ve nar saplanır. Baş gelin süsleriyle süslenir. Koç kız evine hediye olarak götürülür (Kalafat, 1994).

Kız ata bindiği anda orda olan biri damada müjde vermek için erkek evine koşar ve damattan hediyesini alır. Bu hediye bir gömlek olabilir. Kız “gönderici”lerle birlikte aynı sağdıççılar gibi köyü dolaşarak ve de oynayarak erkek evine gelir. “Gönderici” gelini getiren kızın ailesi akrabaları yakınlarıdır. Damat henüz damatlığını giymeden evin üstünde gelini bekler. Gelin geldiğinde damat elinde bir demet gülü su dolu kova içine batırır ve çiçekteki suyu gelinin kafasına serper. Gelin içeri alınır. Kız tarafına öncelik tanınarak gelen bütün misafirlere yemek verilir. Yemekten sonra evin önüne bir sandalye konur ve damat burada tıraş edilir. Damat tıraşı yapılırken damadın etrafında bir halka şarkı söyler.

Şarkıda bu şekilde sırayla damadın ailesi çağrılır ve her gelen, damadın kucağına para atar. Tıraş bitince damat da halaya katılıp oyar ve oyunun bir yerinde halkadan ayrılır eve gider. Damat duş alıp damatlığını giyer ve büyüklerinin ellerini öper. Damat dışarı çıkar ve herkes davul eşliğinde oynamaya başlar. Davulculara bahşiş verilir. Eski dönemlerde bu sırada köyün bir yerinde güreş yapmaya gidilirdi. Damadın babası güreşçilere bahşiş verirdi. Günümüzde güreş yapılmamaktadır. Damat bu defa yanında bir grupla köyü gezerek davullar eşliğinde halay çekerek kayınpederinin evine gider. Kayınpederinin elini öper (NG).

I. kuşak göçmenlerde kına gecesinin bir sonraki gecesi kız almaya gidilirdi. Kız almanın gece yapılmasının sebebini göçmenler “düğünü gavurlar görmesin diye böyle yapılırdı” şeklinde açıklamışlardır. Üç dört araba kadın üç dört araba erkek kız almaya gider. Damat ve kayınpeder kız almaya gitmez. Kız tarafı erkek tarafını eve buyur eder ve ikramda bulunurlar. Kızın yüzü duvakla örtülüdür ve gelen misafirlerin ellerini öper. Kız çıkarken başlık parası, kapı parası, sandık parası gibi adetler yoktur; hatta bir şey istemek çok ayıp karşılanır. Kızın babası, abisi, kız kardeşi vs. biri kızın bir koluna diğeri öbür koluna girer ve kızı erkek tarafına teslim ederler. Kızı dışarı çıkarırken gelinliği görünmeyecek şekilde örtülür. Erkek evinde yemekler yenir. Düğün için özel yöresel yemekler yapılır (PG).

Kınalı köyünden gelen ve Sakarya’da Kınalı muhacirleri olarak bilinen göçmenlerde kızın çeyizi düğünden on beş gün önce kız evinde serilir. Evin bir odasında duvardan duvara çeyiz serilmektedir. Odanın kapısının önünü içeri girmeyi engelleyecek şekilde masa, dikiş makinesi vs. ile kapatırlar. Kızın çeyizini görmek isteyenler çeyizin serili

olduğu odaya girmeden kapıdan çeyize bakarlar. Kızın çeyizi erkek evine düğün günü götürülür. Erkek tarafı kızın çeyizini almaya geldiğinde kızın abisi, kardeşi vs. sandığın üzerine oturur ve sandığı erkek tarafına vermez. Erkek tarafı sandığı almak için bir miktar sandık parası verir. Eski dönemlerde, erkek tarafı çeyizi almaya geldiğinde, kızın akrabaları bahçeye bir hasır serip kızın çeyizini bunun üzerine koyarlardı. Günümüzde ise çeyiz yine kızın akrabaları tarafından gelen arabaya konulur, bu işe erkek tarafı karışmaz. Yine kız tarafından olanlar erkek evine gelindiğinde çeyizi yerleştirirler. Burada da erkek tarafı çeyiz sermeye karışmaz. Düğün şayet salonda olacaksa çeyiz serenlere erkek evinde yemekler verilir. Düğün evde oluyorsa çeyiz serenlere hazırlanan düğün yemeğinden verilir (KM).

Çal- Denizli yöresinde de çeyiz alma ve serme pazar günü gelini almadan önce yapılmaktadır. Çeyiz serme işine “ Çeyiz Asma” “Çeyiz Getirme” denilir ve davullar- darbuka eşliğinde kız evinin önünde eğlence yapılır, oynanır. Çeyiz alındıktan sonra ve yeni çiftlerin evlerine götürülür (Ekici, 2002: 187).

Göçmenler Makedonya’dan gelmeden önce düğünler bir hafta önce başlardı. Pazartesi erkek evinde nohutla yapılan somun dedikleri ekmekler hazırlanır, koyunlar kesilir, kuru fasulye, çorba, keşkek ve helva yapılır. Hazırlanan yemekler gelen misafirlere ikram edilir. Diğer taraftan düğüne gelen erkekler davullar eşliğinde, kadınlar ise kendi aralarında daire çalarak oynarlar. Aynı şeyler kız tarafında da yapılır. Yemekler yenir, oyunlar oynanır. Düğün günü olan Cuma günü erkek tarafı köyün tamamına yemek verir. Günümüzde ise düğünler perşembeden başlar. Gelen misafirlere yemek verilir. Pazar günü düğün yapılır. Kız almaya ev düğünlerinde öğleden sonra gidilir. Kızı almaya gitmeden önce kızın çeyizi alınır. Kız alma ise çeyizden sonra olur. Bu arada erkek evinde yemekler yenir, davul eşliğinde yöresel oyunlar oynanır. Bir grup kız almaya gider. Diğer taraftan kızı orta yaşlı bir kadın hazırlar. Beyaz gelinliğini giyen kızın başı yöresel olarak hazırlanır. I. kuşak göçmenlerde beyaz gelinlik giyilmezdi. Bunun yerine gelinlere yöresel kıyafet giydirilirdi. Günümüzde ise beyaz gelinlik giyilmektedir. Kızın başına liralı başlığı takılır, yüzü pullarla süslenir. Göz kapakları boyanır. Gelin almaya damat gelmez, damat gelini kendi evinde karşılar. Kız çıkmadan önce kızı amca, dayı vs. yakınları kıza ellerini öptürürler ve para verirler. Kayınpeder gelini almak için eve gelir, kız tarafı kapıyı kapatır ve kayınpeder kapı parası verir ve

kapı açılır. Kayınpeder dışarı çıkar. Kızın babası, abisi, dayısı vs. kızın üzerine onu boydan boya örtecek şekilde kırmızı kumaştan bir duvak atar ve evden çıkartır. Kız arabaya binerken damadın arkadaşlarından biri gelinin ayakkabısını alır ve gelinden önce erkek evine giderek damada gelinin ayakkabısını getirir. Damat ve ayakkabıyı getiren arkadaşı karşılıklı oynarlar ve damat bu şekilde ayakkabıyı arkadaşından alır. Gelin arabası ve beraberindeki arabalar erkek evine yaklaştıklarında onları davullar karşılar. Bir grup erkek davullar eşliğinde gelin arabası önünde oynar. Bu şekilde eve doğru yavaş yavaş ilerlerler. Evin yanında ise damat bekler. Damadın beklediği tarafta da kadınlar yöresel oyunlar oynamaktadır. Gelin arabası eve yaklaştıkça oynayan iki grup birleşir ve gelin arabasının etrafında yöresel oyunlarını oynarlar. Bir müddet gelin arabası etrafında oyunlar devam eder ve sonra kayınpeder ile damat gelini çıkarmaya gelir. Bu arada arabaya asılı olan havluyu damat yırtar ve yere atar üzerine basar. Gelin arabadan çıkmadan bir parça ekmeği koltuğunun altına koyarlar. Gelin çıkarken gelinin üzerine şeker, bozuk para, leblebi atarlar (KM).

Türk topluluklarının hepsinde “saçı saçmak” bolluk ve bereketle ilgili bir ritüeldir. Kızın baba evinden çıkarken ve damat evine girerken başında şeker, leblebi, para saçmak oldukça yaygındır (Altun, 2004: 281).

Gelin eve alınır. Kayınpeder gelinin duvağını açar. Gelin evin kapısının önünde dikilir. Gelinin gözleri mutlaka yere bakar bu bir çeşit dua olarak kabul edilir. Kesinlikle gözlerini kaldırmaz ve kimseye bakmaz. Gelin bu şekilde evin kapısında dikilirken sadece kadın misafirler kapıdan geline bakıp yeni çiftleri kutlar. Misafirlerden kimse içeriye girmez. Bütün misafirler gidene kadar gelin bu şekilde ayakta durur (KM).

Gelin eve geldikten sonra günümüzde çok nadir yapılan uygulamalar vardır. Bunlardan bazıları Kandıra Türkmenlerinin uygulamaları ile benzerlik göstermektedir.

Gelinin kuzu gibi uslu olması için eve girdikten sonra koyun potuna oturtulur (KM).

Gelinin iyi huylu olması, uğurlu olması için eline yağ sürülür, gelin de elindeki yağı kapının üstüne sürer (KM) (Altun, 2004: 295). Gelinin kafası ocağa vurdurulur (KM).

Kırçova’dan Sakarya’ya gelen I. ve II. Kuşak göçmenlerde kızın çeyizini erkek tarafı aldıktan sonra kız tarafından çeyizle birlikte kimse gitmez çeyiz erkek tarafından eltiler tarafından serilir. I. kuşak göçmenlerde Makedonya’dayken çeyiz almaya at abraları ile

gidilirdi. Kız evi çeyizi alamaya gelenleri buyur eder gelenlere kahve, şeker ikram eder, erkek tarafı da ikramlardan sonra kız tarafından “izin verirsiniz emanetimizi alalım” diye müsaade alırdı. Günümüzde ise çeyizle birlikte gelin kız ve onun yakınları da erkek evine gider ve çeyizlerini serer. Makedonya’da düğünler perşembe günü yapılırdı. Çarşamba gününden düğün başlar, koyunlar kesilir meralarda bütün köy halkı için büyük sofralar kurulurdu (KG).

Eski Türklerde törenlerde verilen yemeklere “**toy**” denmektedir (Altun, 2004: 284). Bütün Türk toplumlarında olduğu gibi Makedonya göçmenlerinin geçiş dönemlerinin hepsinde yemek asıl unsur olmaktadır. Zengin yemek çeşitlerini içeren sofralar aynı zamanda Makedonya insanının damak zevkini yansıtmakla birlikte, misafirlerine karşı sonsuz misafirperverliğinin de bir göstergesidir.

Kırçova düğünlerinde düğünün son gününü kadar geceleri eğlenciler yapılırdı. Günümüzde düğünler pazar günü yapılmaktadır. Perşembe günü kız çeyizi serilir. Cumartesi akşamı kadınlar arasında kına yapılır. Pazar günü gelin alması olur ve salonda düğün yapılır. I. kuşak göçmenlerde gelin hiç görünmeyecek şekilde üstü örtülür ve at arabasıyla alınır. Gelinin üstündeki örtüyle gelin daha sonra kendine elbise diktirir. Gelin erkek evine geldiğinde kayınvalide gelinin bir koltukaltına ekmek; diğerine Kur-an’ı Kerim verir. Gelini kayınpederi arabadan indirir, gelinin yanındaki biri kayınpedere bir havlu verir. Gelin eve girdikten sonra sandalyeye oturur ve kucağına erkek çocuk verilir. Bunun amacı gelinin kısa zamanda oğlu olması içindir. Gelin de kucağındaki çocuğa bohça verir. Düğünden sonra gelin sadece erkek düğününe götürülür, kız düğününe götürülmez. Bunun nedeni gelinin ilk olarak oğlu olması içindir (KG).

Nikâh- Gerdek

Nikah, evlilik kararının kanunla yetkili kişiler tarafından tespit ve tescilidir. Günümüzde düğünlerde iki tür nikâh kıyılmaktadır. Biri resmi nikâh, diğeri İslam hukukuna göre kıyılan dini(imam) nikâhtır. Halk hukukunda Türk Medeni Kanunu’ndan önce nikâh, imam tarafından kıyılmaktaydı. Nikâh bedeli olarak kıza verilmek üzere kararlaştırılan “mehir” genelde para olarak tespit edilmektedir. Bazen taşınabilir ya da taşınamaz mallar da mehir olarak tayin edilebilir (Altun, 2004: 296).

Makedonya göçmenlerinden bazıları gelenek gereği nikâhlarını gerdek öncesi kıyarlarken bazıları da erkek tarafının kız çeyizini almaya geldikleri zaman kız evinde kıymaktadırlar. Türk Medeni Kanunu'na göre kıyılan resmi nikâh kişilerin durumlarına ve düğünlerin yapıldığı yere göre değişmektedir. Salonda yapılan düğünlerde nikâh genellikle salonda kıyılmaktadır. Ev düğünlerinde ise düğünden önceki günlerde nikâh yaptırılmaktadır.

Novak'ta düğün bittikten sonra sayılı kişiler kalır ve damat sofrası yapılır. Bir hafta önceki ekmek sofrada kırılır yani ekmek bıçakla değil elle koparılır ve ekmeğin içindeki para kime çıkarsa o kişi damattan bahşiş alır. Dini nikâh için hoca gelir ve damada cevaplama için 32 Farz ve benzeri dini bilgiler sorulur. Mehir konuşulur ve nikâh kıyılır. Odada sadece erkekler bulunur dualar okunur, damat herkesin elini öper ve tekbirlerle gerdek odasına gönderilir. Damat odasına girerken oradakiler damadın sırtına vururlar (NG).

Kımalı muhacirlerinde Pazar günü erkek tarafı, kızın çeyizini almadan önce kızın evinde çeyiz serili odada dini nikâhı kıyarlar. Gerdeğe girmeden önce erkekler damadı namaz kılmaya götürürler. Damat gerdekte gelinin duvağında namaz kılar (KM).

I. kuşak göçmenlerde gelinle damadın nikâhı yatsı namazından sonra kıyılırdı. Nikâhtan sonra damadı damadın yakınları sırtına vurarak gerdek odasına gönderirdi. Düğün evinde kalan yakın akrabalar gece yarısına kadar eğlence yaparlardı, daire çalıp oynarlardı. Kayınpeder düğün gecesi sabaha kadar evin etrafında dolaşırdı. Bunun nedeni yeni evlenen çiftlere bir kötülük yapılmaması içindir (PG).

III. Kuşak göçmenlerde düğünler genellikle salonlarda olduğundan ve yeni çiftlerin de evleri ayrı olduğu için nikâh sonrası eğlenceler yapılmamaktadır (KG).

Labuniştalı I. ve II. kuşak göçmenlerde gelin ve damat gerdek odasına kapatıldıktan sonra evde kalan yakın akrabalar, samimi komşular gece sabaha kadar eğlenceler yapardı. Gece saat bir veya ikide Kazna denen oyunu oynamaya başarlardı. Sabaha karşı kazna oyunundan topladıkları para ile bir bakkal açtırırlar ve kazna' da kullandıkları tepsiyi çerezle doldururlardı. Tepsi dolu çerezi evde bulunan herkes hep birlikte yerlerdi. Sabahleyin evdeki misafirler gelinle damadı kaldırırlar ve kendileri de evlerine giderlerdi (LG).

Düğün gecesi yapılan kazna oyunu günümüzde çok nadir yapılmaktadır. Yeni evlenen çiftlerin evlerinin ayrı olması ya da balayına gitmeleri nedeniyle kazna denen oyun oynanamamaktadır (LG).

3.3.3.5. Düğün sonrası

Duvak

Makedoyalı göçmenler arasında düğünün ertesi günü yapılan uygulamaya “**duvak**” denir.

Sakarya’da duvak gününe “**gelin pazarı**” da denmektedir. Burada amaç gelini eşe dosta yakından göstermek ve tanıtmaktır. Sakarya’nın köylerinde yapılan gelin pazarında kadınlar evin avlusunda gelinle birlikte oynar, eğlenirler. Bu eğlence damadın gelini kaçırmayla son bulur (Eroğlu, 2003: 115).

Bolu Dörtdivan’daki duvak âdetinde gelinin yüzü kırmızı bir peçeyle örtülü olduğu halde evdeki herkesin elini öper. Elini öptürenler de geline bahşış hediye verirler. Kırmızı peçe, gelinin bakire olduğunu ifade etmek ve geline al basmasını engellemek içindir (Altun, 2004: 305).

Kınalı muhacirlerinde düğünün ertesi günü kadınlar arasında “duvak” yapılır. Kayınvalide evinde yapılan “duvak” gününün sabahı erkek tarafından misafirler gelir. Akraba gelinleri gelinliklerini giyer, kayınvalideleri gelinlerin başlıklarını takarlar. Duvak sofrası kurulur. Yeni gelin duvağı ile gelir. Herkes sofraya oturur. Yalnızca yeni gelin ayakta durur. Gelinlerden biri yeni gelini “doyurur”. Yeni gelinin ağzına diğer gelin her yemek çeşidinden üçer lokma verir, son olarak da gelin tatlısını verir. Bu işe göçmenler “gelin doyurma” derler. Gelin yemek bitene kadar ayakta dikilir ve duvağı örtülüdür. Yemek sona erince gelin sofraya bozuk para atar. Bu bozuk paraları sofrayı kuran alır ve yine aynı kişi sofrayı kaldırır. Sofra kalktıktan sonra bir erkek ve bir kız çocuğunun eline elli santim uzunluğunda demir parçası verilir. Gelinin arkasından bir büyüğün de yardımıyla duvak iki çocuk tarafından demire sarılarak arkadan öne doğru açılır. Çıkartılan duvak dışarıda bir ağacın üzerine asılır. Duvağın demire sarılması, gelinin demir gibi sağlam olması içindir. Duvağın ağaca asılmasının nedeni ise gelinin yeşermesi çoluk çocuğa karışması için yapılan uygulamadır. Yeni gelin ve diğer gelinler yan yana kibleye karşı sandalyelere otururlar. Gelini öpmeye gelen biri olduğunda aynı

anda bütün gelinler ayağa kalkar ve gelen kişiyi öperler. Yemek ve duvak açma olayı bittikten sonra kız tarafından misafirler gelmeye başlar. Misafirler geldikten sonra gelinler oyunlar oynarlar (KM).

Makedonya göçmenlerinde düğünün sabahı ezanla birlikte bütün hane halkı kalkar. Gelin ve damat def ile şarkılar söyleyerek uyandırılır.

Kalk gelin hanım

Yürü aygın baygın

Bütün ayaktaşların

Seninle dargın...

Gelin odadan çıkmadan damadın üzerinde çorap, tülbent, elbiselik kumaş vs. saklar. Damadın dayı kızı, hala kızı kim saklanan şeyi bulursa saklanan şey onun olur. Gelin başında iğne oyali örtmesi, geceliği ve sabahlığıyla odadan çıkar, kayınvalidesinin ve kayınpederinin, orada bulunan herkesin elini öper. Elini öptürenler geline “el parası” denen para verirler. Gelin ve damat def ile oynatılır. Yemekler yenir. Eğlenceler yapılır. Gelin ve damadı başka odalara uyumaları için gönderirler. Gelin öğlen sıralarında kaldırılır, saç yapılar makyaj yapılır “çintiyani” denen yöresel kıyafet giydirilir ve gelin pazarı yapılır. Diğer akraba gelinleri de “çintiyani”lerini giyerler ve yeni gelin başta olmak şartıyla halka halinde oynarlar. Bu oyun halkasına gelinlerden başka kimse katılmaz. Gelin pazarı günü kayınvalide oynar, çömlek ya da cam kırar (KG).

Yemek davetleri

Düğünden sonra iki aile karşılıklı birbirlerini yemeğe davet ederler. Yemek davetleri Türkiye’de oldukça yaygın bir uygulamadır.

Niğde Kayırlı’da düğünden bir hafta sonra erkek tarafının yakın akrabalarından on beş kişi kızın annesinin evine yemeğe giderler. Bu yemeğe “**kız ardı**” denmektedir. Uşak’ın Tatar kasabasında da bir hafta ya da on gün sonra yapılan yemek davetine “**ardı sıra**” denmektedir (Altun, 2004: 307).

Sakarya’da erkek tarafı düğünden bir hafta sonra kız tarafını yemeğe davet eder. Ertesi akşam erkek tarafı yemeğe davet edilir. Bu davete “**enişte daveti**” denmektedir (Eroğlu ve diğ., 2003: 115).

Sakarya’da yaşayan Makedonya göçmenlerinde de yemek davetleri çeşitli isimler altında yapılmaktadır. Yemek davetleri göçmenlerde, eski dönemlere göre geleneksel uygulamaları noktasında değişikliğe uğramasına rağmen günümüzde büyük bir çoğunlukla devam ettirilmektedir.

I. ve II kuşak Kırçova göçmenlerinde düğünden sonraki salı günü, sabah ezanından sonra damat beş altı tepsi tatlıyla kayınpederinin evine el öpmeye gider. Damat oturduğu yere para ya da altın saklar. Damat gittikten sonra damadın sakladığı hediye bulunur. Damat evden ayrılmadan önce ayakkabısına lokum konur. Damat bakmadan ayakkabısını giyerse lokum çorabına yapışır ve gelin evde temizler. Bu uygulama damadın uyanık olup olmadığını anlamak için yapılmaktadır. Çarşamba günü gelinin annesi erkek evini davet eder. Çarşamba sabahı gelin annesinin evine gider. Gelini annesine kayınvalidesi ya da eşi götürür. Akşama da erkek tarafı: amcalar, halalar, dayılar, teyzeler toplanır gelinin annesinin evine yemek davetine giderler. Her iki aile de yemek davetlerinde yöresel yemekler yapar, birbirlerini en iyi bir şekilde ağırlamak için birçok yemek çeşidi ve tatlı çeşidi hazırlarlar. Pazar günü gelinin ailesi damat evine yemeğe davet edilir. Pazartesi “ pırviçe” denilen uygulama yapılır. “Pırviçe” yemek davetlerinden sonra gelinin bir gece annesinin evinde bırakılmasıdır. Bundan sonra düğünün on ikinci günü iki gece kalmak üzere gelin, annesinin evine götürülür. Düğünün kırkıncı gününde dört gece kalmak için gelin, annesinin evine götürülür. Bu günden sonra gelin uygun zamanlarda istediği zaman annesinin evine gidebilir. III. kuşak göçmenlerde düğün sonrası yemek daveti belirlenen bir akşamda her iki ailenin de yeni evlilerin evine gelerek yapılmaktadır. Pırviçe denilen adet günümüzde uygulanmamaktadır (KG).

I. ve II kuşak Kınalı muhacirlerinde düğün sonrası “**3. akşamı**” denen yemek daveti yapılmaktaydı. Düğünün 3. günü akşamı erkek tarafı, gelinin amcası, abisi, dayısı olmak üzere yakın akraba erkeklerini davet eder. Kızın annesi mayalı hamurdan poğça yapar ve gidenlerle erkek evine gönderir. Aynı poğçadan kayınvalide de yapar ve sofrada her ikisi de yenir. Gelin yine yöresel kıyafetini giyer, fesini takar; fakat

odasından çıkmaz. Yemek bittikten sonra kızın abisi kızın odasına gider ve kızla görüşür. 3. günü akşamından sonra gelinin annesi ve babası erkek tarafını “7’ ye” davete gelir. Damadın erkek akrabaları ve yöresel kıyafetini giymiş olan gelin sabah ezanından sonra kız evine giderler. Giderken gelin, erkek akrabaların arkasında yürür. Kızın annesi misafirlere sabah sofrası kurar. Bu sofrada mutlaka köfte, salata, kol pidesi, gülvarak tatlısı olmalıdır. Gelin annesinin evinde de bir odada durur ve erkeklerin yanına çıkmaz. Misafirler gittikten sonra gelin odadan çıkar, kıyafetlerini de çıkarır rahat bir şeyler giyer ve annesiyle vakit geçirir. Akşam olunca gelini almak için yine erkek tarafı akrabalarıyla gelir. Bu yemeğe kayınpeder ve damat da gelir. Kız tarafı kendi akrabalarını çağırır. Damat tarafından sadece erkekler bulunur. Yemekler yenir. Misafirler gittikten sonra damat ve kayınpeder gelini alır ve evlerine giderler. Yedi hafta her pazar yemek davetleri devam eder. Yedi haftanın sonunda “Arden” denilen bir adet yapılır. Arden her iki ailenin karşılıklı yemek davetleridir. Ardenlerde bu defa her iki tarafın kadınları kızları da yemeğe katılırlar. Yemekler erkekler ayrı kadınlar ayrı olarak yenmektedir. Gelin arden yapıldıktan sonra uygun olan zamanlarda annesinin evine gidebilmektedir (KM).

III. kuşak göçmenlerde yedi hafta ve arden adetleri çok nadir yapılmaktadır.

3.3.4. Ölüm

Ölüm somut olarak insan yaşamının son bulmasıdır. Buna rağmen insan topluluklarının inanış ve törenlerinde ölüm de doğum ve düğün gibi geçiş dönemi olarak kabul edilmiştir. Halk inanışına göre ölümden sonra da ölünün yaşayanlarla ilişkileri, alış veriş devam etmektedir (Boratay, 1999: 194).

Ölüm, doğum ve düğünden ayrı olarak insana üzüntü, korku, yalnızlık hissi, bilinmeyene karşı çaresizlik duygularını yaşatan önemli bir geçiş dönemidir. Ölüm çevresinde birçok inanma, adet, töre, tören uygulamaları şekillenmiştir. Ölümün herkes için kaçınılmaz bir son olması dünyanın her yanında ölüm çevresinde oluşan adetlere evrensellik kazandırmıştır. Bu nedenle coğrafyası, kültürü farklı birçok toplumda ölümle ilgili adetlerde, inanmalarda, yapılan işlemlerde şaşırtıcı bir benzerlik mevcuttur (Örnek, 1977: 207).

Ölüm zamanını bilemeyen insanoğlu korkulu bir merak içinde, çevresindeki olup bitenlere anlam vererek, eşyanın duruşunu dikkate alarak ölümü gelmeden önce anlamak istemiş ve bunları ölüm için ön belirti saymıştır (Altun, 2004: 315).

Sakarya'nın köylerinde halk arasında ölümü düşündüren birtakım ön belirtiler bilinmektedir. Hazara Türklerinde, Avar ve Kumuklar'da köpek uluması, baykuş ötmesi ölüm habercisi olarak yorumlanır (Kalafat, 2002).

Bardak gibi cam eşyanın kırılması, ölüm haberi olarak yorumlanmaktadır. Gökten yıldızın düşmesi birinin öldüğünün habercisi sayılmaktadır (Eroğlu ve diğ., 2003: 116).

Makedonya göçmenleri, birinin ansızın karşı tarafta bir köşeye bakakalması halini, o kişinin yakında öleceği yorumunu yapar ve bu durum göçmenler arasında “**çoka gitmez**” çok yaşamaz anlamında ifade edilir (KM).

Cenaze olan evde dost ve akrabalar dayanışma içinde cenaze sahiplerine yardım ederler. Cenazenin varlığını diğer insanlara şu kişiyi “**kaybettik**” ya da “**sakladık**” diye haber verirler. Akrabalardan biri sela verilmesi için camiye gider. Bir diğeri kefen almak için çarşıya gider (KM).

Cenaze kibleye doğru yatırılır. Üzerine çarşaf örtülür. Cenazenin çenesini ve ayaklarını biri bağlar ve karnına makas ya da bıçak koyar. Çeneyi ve ayakları bağlayan kişi yedi gün kesinlikle ateşle herhangi bir şey yapmaz. Kibrit ya da çakmak yakmaz, yemek yapmaz (KM).

İnsanlar, ölünün yüz rengine ya da şekline göre nasıl bir ölüm gerçekleştiğini ya da ahirette nasıl bir mekâna gideceğini yorumlar. Ölünün yüzü gülüyorsa ölenin mekânının cennet olduğuna, kendisine ölüm anında melaiikelerin iyi şeyler gösterdiğine inanılır (KM).

Kandıra Türkmenlerinde de ölünün aldığı yüz şekline göre yorumlar yapılmaktadır. Eğer ölünün yüzü tebessümlü ise, ölünün yaptığı iyiliklerin, yüzü asıksa kötülüklerin gözü önünden geçtiği düşünölmektedir (Altun, 2004: 323).

Cenaze eğer kadınsa cenazenin yıkanması için ateşin üzerine kazanı bir kadın koyar. Cenaze battaniyeye sarılı olarak tenesire getirilir. Cenazeyi kadın yıkar (KM).

Cenaze evden çıkarılırken herkes ayakta hocanın ettiği duaya eşlik eder. Cenazeye haklarını helal ederler. Ölü evden çıkarılmadan önce ölünün cinsiyetine göre, bayansa bir penye ve etek; bir kap un, tuz evden çıkartılır, fakire verilir. İnanişaya göre eğer ölü çıkarılmadan önce bir kıyafet verilmezse ölünün diğer dünyada çıplak kalacağına inanılır. Küçük bir erkek çocuğun eline yasin okunmuş bir ibrik su verilir. Çocuk bu suyu cenaze gömüldükten sonra toprağın üzerine döker (KM).

Cenaze camiye erkekler tarafından götürüldükten sonra evde Kuran-ı Kerim okunmaya başlar. Akrabalardan biri helva yapar ve komşulara akşam ezanından önce dağıtır. Günümüzde helva akşam ezanından sonra Tebarekeye gelenlere ikram edilmektedir (KM).

Makedonya’da cenaze günü yapılan helvaya “**canlık**” denir. Yedinci günü yapılan helva ev ev dağıtılır. Türk kültüründe helvanın özel bir yeri vardır. Ölü için dağıtılan helva geleneği Anadolu’da yaygındır. Kumuk ve Avar Türklerinde de yapılan “**ölü helvası**” ölü defnedilinceye kadar dağıtılır (Kalafat, 1994; Kalafat, 2002: 107).

Cenaze kadın ya da kızsız tabuta konduktan sonra üzerine kendisine ait atkısı konur ve sonra tabut kapağı örtülür. Cenaze, üzerinde atkı varken toprağa indirilir. İndirildikten sonra atkı üzerinden alınır. Kadın ya da kız cenazesinin tabutunun üzerine şame; erkek cenazeye ise havlu örtülür (KM).

Cenazenin defnedildiği akşamdan itibaren yedi gün ölünün evinde Tebareke okunur. Bu okumalara yalnızca kadınlar katılır. Yedi gün okuma bittikten sonra kırkıncı gün ölünün kırkı okutulur. Daha sonra da elli ikinci günde elli ikisi okutulur (KM).

Cenaze evinde kırk gün boyunca “kolaç” denilen hamur yapılır ve akşam ezanı okunmadan komşulara dağıtılır. Akrabalar, komşular cenaze evine yedi akşam boyunca yemek getirirler (KM).

Makedonya göçmenlerine göre Muharrem ayının 12. gecesinden itibaren iki ay, mevlit ayıdır. I. ve II. kuşak göçmenler mevlit ayında ölüleri için mevlit okuturlardı. Bu uygulama günümüzde yapılmamaktadır (KM).

3.4. Halk Bilgisi

3.4.1. Halk Hekimliği

Halk, çeşitli sebeplerden ötürü doktora gidemediği ya da gitmek istemediği durumlarda hastalıklarını tanımlama ve sağaltma amacı ile başvurdukları yöntem ve işlemlerin tümüne “halk hekimliği” denir (Boratav, 1999: 122).

Araştırmamıza konu olan MG de Anadolu ve diğer Türk halkları gibi hastalıkların tedavisinde halk hekimliği yöntemlerine başvurmuşlardır. Özellikle I. Kuşak MG’ye baktığımızda maddi olanaksızlıklarının yanı sıra doktora gitme bilincinin yerleşmemiş olduğunu tespit etmekteyiz. Göçmenlerin Makedonya’daki göç öncesi yaşam biçimlerine baktığımızda kapalı bir toplum yapısına sahip olduklarını söyleyebiliriz (MGG). Buna birçoğunun eğitim seviyelerinin oldukça düşük olması ve maddi yönden yoksul durumda olmalarını da ilave edersek MG’de hatalıkların tanımlanması ve tedavilerinde büyük bir çoğunlukta halk hekimliği yöntemleri kullandıklarını söylemek mümkündür. Ancak Sakarya’ya yapılan göçlerden sonra II. Kuşak göçmenlerinde doktora gitme bilincinin oluştuğunu görmekteyiz. Günümüzde ise III. kuşak olarak nitelendirdiğimiz grupta, halk hekimliği bilgisi ve de yöntemleri kullanılmamakla birlikte bu tür bilgilerin neredeyse unutulmuş durumda olduğunu görmekteyiz (MGG).

Kırçova göçmenlerinde halk hekimliği pratikleri şu şekillerde yapılmaktadır:

Yaraların tedavisinde dere kenarlarından renkli taşlar toplanır, bu taşlar okunarak çıban ya da herhangi bir yara üzerine sürülür. Bu şekilde çıban ya da yaraya “huh huh” yapılır ve Allah’tan şifa beklenir.

Çocuğu olmayan kadınların beline renkli bir ip bağlarlar.

Doğumun kolay olması için, “Fatma anamızın eli” diye ifade edilen el şeklinde tahtadan yapılmış bir nesneyi suyun içine bırakırlar. Bu uygulamadaki inanç, suyla gevşeyen tahta ile rahmin açılarak doğumun kolay olmasını sağlamaktır.

Korkudan ötürü göbek düşmesine karşı korkuyu almak için, içinde sıcak su olan tepsi göbeğin üzerine konur. Bir güğüm ters çevrilerek, güğümün ağzı tepsinin içine gelecek şekilde kapatılır; bu şekilde güğümün tepsideki suyu çekmesi beklenir. Böylece korkudan dolayı düşen göbeğin yerine gelmesi sağlanır. Düşen göbeğin toparlanması

için bir başka uygulama da aç karnına yapılır. Bir ekmek parçasına batırılmış kibrit çöpü yakılır ve kibrit yanar haldeyken göbeğe konur ve kibritin üzerine bardak kapatılır.

Uykusuzluğa karşı, başa bir tülbent bağlanır ve dua okunur.

Gözde çıkan çıban için mavi renkte bir taş okunarak çıbana sürülür.

Kabakulak için, erkek hoca ya da kadın hoca kulağın şişen kısmına tükenmez kalemle çizgiler çizerek kulağı okur, çizgiler silinene kadar hastalığın geçeceği düşünülür.

Nazardan korunmak için kurşun dökülür. Kurşun dökme olayı için birtakım hazırlıklar yapılır. İlk olarak bir tasa bir parça kurşun konur, bir süpürge sapı, bir soğan kabuğu, her türlü çiçekten bir yaprak, bir miktar tuz ve ekmek parçası konur. Tasın içine atılan bütün nimetlerin yüzü suyu hürmetine, bilinen dualar okunur. Tas küçük bir tüpün üzerine konur ve kurşunun erimesi beklenir. Nazarı olan çocuğun başı üzerinde bir örtü tutulur ve bu tastaki sudan bir miktar dökülür. Sonra aynı işlem çocuğun karın ve ayak üzerinde de üçer defa uygulanır. Bu uygulamadaki amaç kötülüklerin çıkması içindir. Tasın içindeki sudan bir miktar su çocuğa içirilir, yine aynı su ile çocuğun eli yüzü yıkanır. Son olarak erimiş kurşun beton üzerine dökülerek şekil alması beklenir. Kurşunun şekline göre çocuğun rahatsızlığı anlaşılır. Nazar mı, korku mu ya da ne tür bir rahatsızlığı olduğu kurşunun şekline göre anlaşılır. Kurşun çeşitli şekiller alır: erkek, kadın, hayvan gibi. Kurşun üzerinde kurşun döken kişi yorum yapar. Bütün işlemler bittikten sonra çocuk kurşun ile birlikte sarılır.

Nazardan korunmak için dinsel, büyüsel uygulamalar da yapılır. Nazar olmuş kişi için Tebbet suresi bir şişe suya altı ve yedi kere tamamlanmadan okunur, son olarak bir kere surenin tamamı okunur. Ayetel kürsi, Fatiha, Felak ve Nas sureleri de okunarak nazarı olan kişiye bu okunmuş su içirilir. Şişedeki su okunmamış su ilavesi yaparak çoğaltılabilir (KG).

El alma

El alma olayı nazar, korku, cin çarpması vs. rahatsızlıkları gidermek için uygulanan dinsel büyüsel pratiklerin bu işi yapması için bir başkasına öğretmek devretmesidir. El alma hadisesi rüya yoluyla da olabilir. Rüya da kişiye nefesinin insanlara şifa vereceği, bu nedenle ihtiyacı olanları okuması istenir.

El alan kişi okuma işini kazanç amaçlı yapmaz. Okuduğu kişinin şifa bulması adına Allah rızası için yapar. Karşılığında okutturan kişi bir hediye ya da parayı sadaka olarak verir (KG).

Yanık yaraları için, yumurta yağda kavrulur içine bir miktar balmumu konur, bu karışım yaraya sürülür. Yanıklara zeytinyağı sürülür.

Kol bacak burkulmaları, incinmelerinde bu konuda tecrübesi olan yaşlı bir kadın burkulan yeri sıcak suyla ovar ve sarar.

Çocuk hastalığı olan kızamık büyükler tarafından anlaşılınca çocuğun vücudu sürekli sıcak tutulur. Sıcak tutulmasının nedeni kızamığın çoğalarak bir an önce olgunlaşması ve kısa sürede iyileşebilmesidir. Ayrıca kızamık şekeri denilen şeker, suda eritilerek çocuğa içirilir. Bununla birlikte tatlı içecekler verilir. Çocuk dışarı çıkartılmayarak kızamığın atlatılması sağlanır.

Çocuk hastalıklarından olan havale, şiddetli ateş sonucu meydana gelir. Havalenin büyük çoğunlukla nazardan meydana geldiğine inanılır. Anne havale geçiren çocuğun üzerine küçük tuvaletini yapar, makas oynatılmak amacıyla bir şey kesilir. Diğer taraftan çocuğa “kuzu kuzu” denir ve dualar okunur. Daha sonra bir hocaya çocuk için muska yazdırılır. Suçiçeği, kızamık gibi hastalıklarda çocuk dışarı çıkartılmaz; dualar okunur. Bronşit tedavisi için bitkilerden yapılan karışımlar kullanılmaktadır. 50gr. zencefil, bir fincan bal içinde merhem kıvamına gelecek şekilde ezilir. Bu karışım sabah akşam bronşit hastasına verilir.

Boğaz hastalıkları için limonlu ılık suya bal konularak bu karışım hastaya içirilir.

Kabızlık sorununun giderilmesi için hastaya zeytinyağı veya badem yağı içirilir.

Vücuttaki iltihapların giderilmesi için yoğurdun sarı suyu kullanılır. İdrar yanmalarında ya da bebeklerin alt pişiklerinde maydanoz kaynatılır, içine biraz limon konarak hazırlanan karışım hastaya içirilir (KG).

3.4.2. Halk Meteorolojisi

Teknolojinin tam olarak ilerlemediği zamanlarda köylerde yaşayan, tarım ve hayvancılıkla uğraşan insanlar günlük işlerini sürdürebilmek için hava tahmini

tecrübeleri geliştirmişlerdir. Bu tahminler gökyüzünün aldığı şekle, toprağa ve insan vücudunda meydana gelen ağrılara bakılarak yapılmaktaydı.

Büyük bir çoğunluğu tarım ve hayvancılıkla uğraşan I. kuşak Makedonya göçmenleri de bu tür yollarla hava tahminlerinde bulunabilmekte ve günlük işlerini hava tahminlerine göre düzenlemekteydiler. Araştırma alanımızdaki II. ve III. kuşak göçmenlerin de büyüklerinden duyup öğrendikleri kadarıyla hava tahminleri yapabildiklerini tespit etmekteyiz.

Vücutta hissedilen ağrılardan (bacak, kol ağrıları; kulak kaşıntıları vs.) yağmur yağacağı tahmin edilmektedir.

Göçmenler, Makedonya'dayken yaşadıkları yerlerdeki su kuyularından gelen kokulara göre yağmur tahmininde bulunurlardı (KG/ MGG).

Göçmenler, olabilecek doğal afetleri mevsimlerde meydana gelen anormalliklere, hayvanların birtakım davranışlarına bakarak önceden tahmin etmektedirler.

Köpeklerin uzun süre zamanlı zamansız ulumaları, kış aylarında havanın yaz sıcaklığında olması, yaz aylarında mevsim normallerinin çok üstünde sıcakların olması ile depremin meydana gelebileceği tahmini yapılmaktadır (KG/ MGG).

Güneş tutulması göçmenler tarafından iyi sayılmamaktadır. Güneş tutulması, mevsim dışı iri doluların yağması, doğal bir afetin geleceğinin işareti olarak kabul edilmektedir. Güneş ya da ay tutulmaları karşısında göçmenler dua etmekte ve Kuran'dan ayetler okumaktadırlar (KG).

Günümüzde ise birçok yerde ay ve güneş tutulmasında havai fişekler atılır, eğlenceler yapılır, oyunlar oynanır. Bu tür davranışlar özellikle I. ve II. kuşak göçmenlerde hoş karşılanmamaktadır.

Sakarya'nın yerli halkı da hava tahminlerinde bulunmaktadır. Maksudiye köyünde, ayvalar uzun süre dalında durduğu vakit, o yılın kışının çetin geçeceğine inanılır. Ayın etrafında haleler varsa ertesi gün yağmur yağacağı düşünülür. Ay ve güneş tutulduğu zaman uğursuz bir olayın olacağı düşünülerek ay ve güneşe doğru silahlar ateşlenir (Eroğlu ve diğ., 2003).

I. kuşak Makedonya Göçmenleri Makedonya'dayken kuraklık olduğunda hocalar dua etmek için minarelerden köy halkını meralara çağırır. Bütün köy halkı toplanır ve yağmur yağması için yağmur duaları yaparlardı. Aynı şekilde durmayan ve ekinlere zarar vermeye başlayan yağmurların dinmesi için de toplu olarak dualar edilmekteydi (KG).

Anadolu'nun birçok yerinde de beklenen yağmurların yağmaması karşısında kuraklığı engellemek için büyüklerin ve çocukların katıldıkları yağmur duaları yapılır.

Çok sayıda çakıl taşı toplanır ve her birine kısa dualar okunur, bu taşlar bir torba içinde suya daldırılır. Çakıl taşlarının sayısı en az 45 en çok 70 ya da 75 bin olabilmektedir. Yağmurun yeterli miktarda yağdığı düşünülünce taşlar sudan çıkarılır ve bir taşın bile suya düşmemesine dikkat edilir. Çakıllar suda kalırsa yağmurun dinmeyeceğine ve tufan halini alacağına inanılır. Çocukların da katıldığı yağmur dualarında yüksek bir yerde yatırların yanında dualar edilir, ilahiler söylenir, elbiseler ters giyilir, eller yere doğru çevrilerek havaya kaldırılır. Ellerin bu şekilde olması yağmurun gökten inişini sembolize etmek ve dilekleri daha belirginleştirmek içindir (Boratav, 1999: 139).

3.5. Bayramlar Törenler

Bayramlar sıra gösterilerinden meydana gelir. Bayramların doğum, düğün, ölüm gibi törenlerden ayrılan özelliği kutlanmasına bir ferdin vesile olmamasıdır. Bayram bir toplumun bütünü için yapılan kutlamalardır. Pertev Naili Boratav bayramları çeşitli başlıklarda kümelemiştir. Bayrama katılanların dinlerine göre; Hıristiyan bayramları, Müslüman bayramları vs. ve; 30 Ağustos Zafer Bayramı, Cumhuriyet Bayramı gibi resmi ulusluk bayramlardır. Etnik nitelikte bayramlar; Hıdırellez, Söğütte'ki Ertuğrul Gazi türbesinde kutlanan bayramlar (Boratav,1999: 204- 205).

Makedonya göçmenleri resmi bayramlara Sakarya şehir genelinde yapılan kutlamalarla katılım göstermektedirler. Halk bilgisi uygulamalarının yoğun olduğu dini bayramlara çalışmamızda ayrı bir başlık olarak yer verdik. Makedonya göçmenlerinin geleneklerine göre III kuşak arası değişimi de dikkate alarak dini bayram kutlamalarını inceledik.

3.5.1. Dini Bayramlar

Ramazan ve Kurban Bayramları'nın halk gözünde ayrı bir önemi ve güzelliği vardır. Bir ay tutulan orucun mükâfatı olarak Müslümanlar Ramazan Bayramı'nı kutlarlar. İbrahim peygamberin Allah'a verdiği sözü yerine getirmek için oğlu İsmail'i kurban edeceği sırada Allah'ın bir melek ile gökten koç göndermesi ve koçun kurban edilmesi olayı İslam dinine Kurban Bayramı olarak geçmiştir (Acıpayamlı, 2005:65).

Dini bayramlar inanç, psikolojik ve sosyal açıdan önemli işlevlere sahiptir. İnsanlar bayramın verdiği neşeyle, insanlara karşı her günden daha güler yüzlü, sevecen, anlayışlı, samimidir. Akrabaların bir araya gelerek sohbet etmeleri, ikramlarda bulunmaları, büyüklerin ellerini öpmeleri, küçüklere hediyeler vermeleri bayramların sosyal işlevleri olarak değerlendirilebilir. Bayramlarda oynanan oyunlar da insanlar üzerinde psikolojik olumlu etkiler sağlamaktadır. Dini bayramlar etrafında şekillenen uygulamalar ile aile bireyleri arasında güçlü bir bağ vardır (Ertural, 2004: 208).

Bu nedenle aile yapısında meydana gelen değişim dini bayramlar etrafında uygulanan pratikleri de doğrudan etkilemektedir. Çekirdek aile yapısının artması, kadınların iş hayatında eskiye göre büyük oranda yer almaları bayram kutlama adetlerinin azalmasına sebep olmaktadır. Çocukların büyükleri ziyaret etmek yerine luna park gibi şehir eğlencelerini istemeleri, büyüklerin yoğun iş temposundan yorularak bayram tatillerini tatil mekânlarında geçirmeyi tercih etmeleri bayramların dini işlevini ortadan kaldırmaktadır.

Araştırma alanımız olan Sakarya'da yaşayan I. ve II. kuşak göçmenlerin bayramların dini işlevini yansıtan geleneksel pratikleri III. Kuşak göçmenlerine göre daha çok uyguladıklarını tespit etmekteyiz.

Bayram için günler öncesinden hazırlıklar başlar. Evlerde kadınlar bayram temizliği yapar, aile fertlerine bayramlık kıyafetler alınır, yöresel yemekler hazırlanır, şekerler alınır.

Bayramın birinci günü büyük ailelerde erkekler bayram namazına gider. Namaz çıkışı cami cemaatiyle bayramlaşılır. Eve gelindiğinde yemekler hazırdır ve bütün ev halkı bayram yemeğini yer. Çekirdek ailelerde ise gençler bayram namazlarından sonra babalarının evlerine gider oradaki bayram yemeğine katılırlar (MGG).

Bayram sofralarında olması gereken yemekleri şöyle sıralayabiliriz: İlk olarak sütlaç yenir, arkasından kuru fasulye sonra patates yemeği, kapama börek (büryan) ve son olarak da tatlı yenir. Akrabalar bayramda öğün yemeklerinin kimde yeneceğine aralarında anlaşarak karar verirler. Öğle yemeğinde davet eden birinin evinde toplanırlar, akşam yemeğinde ise bir başka akrabanın evinde toplanarak birlikte yemek yerler. (KM)

I. kuşak göçmenler Makedonya'dayken Ramazan Bayramı'nı da Kurban Bayramı'nı da dört gün kutlamaktaydılar. Bayram günü dışarıda yürüyen biri bir başkasıyla karşılaştığında tanısın tanımasın selam verir ve bayramlaşırđı. Mutlaka dört günlük bayramda bütün akrabalar dolaşılır ve bayramlaşılırdı (PG).

Bayramlarda beş on kişi toplanarak bütün akraba ve komşu evleri tek tek gezilirdi (KCG).

3.5.2. Kutsal Aylar Günler

Sakarya genelinde Kadir gecesi, Mevlit, Miraç ve Berat kandilleri gibi kutsal olduğu düşünölen gecelerde tebrikler gerçekleşmektedir. Sarıgazi köyünde kandillerde pilav yapılıp dağıtılmaktadır. Ayrıca bayram niteliğinde olan bu günlerde ev hanımları helva, pesmet, lokma yapıp dağıtmaktadırlar. Aşure aylarında da aşureler yapıp eşe, dosta, akrabaya dağıtılmaktadır (Eroğlu ve diğ., 2003: 131).

Makedonya göçmenleri kutsal ay ve günlere özen göstermektedirler. Kandil gecelerinde özellikle küçükler büyükleri ziyaret eder ve büyüklerin kandillerini kutlarlar. Kandil geceleri evlerde ibadet edilir (MGG).

3.5.2.1. Ramazan Ayı

İçeriği açısından pek çok sosyal işlevi olan Ramazan ayı ve bayramının geleneksel uygulamalarını ramazan öncesi hazırlık, ramazan ayı ve Ramazan Bayramı olarak üç ayrı bölümde inceleyebiliriz.

Bayram öncesi ve sonrası eğlencelik olarak yapılan ve günümüzde çok fazla görölmeyen geleneksel sözlü kültür eğlenceleri: Karagöz, Meddahlık, Halk Hikâyeciliği'dir.

Ülkemizde yapılan diğer bir uygulama da yardımlaşma, dayanışma, birliktelik anlayışı, eğlence gibi işlevleri olan iftar yemekleridir.

Gaziantep'te Ramazan boyunca “**sahurluk geceleri**”/ “**söhürlük geceleri**” geleneği uygulanmaktadır. Bu gelenek daha çok nişanlı çiftlerin aileleri arasında yapılmaktadır. Teravih namazından sonra damat ve ailesi hazırladıkları hediyeler ve yöresel tatlılarla kız evine gider. Gece yarısına kadar süren eğlence sahur yemeği ile son bulur (Ertural, 2004: 209–210).

I. ve II kuşak Makedonya göçmenleri Ramazan ayını büyük bir coşkuyla kutlamaktaydılar. Sahura kadar uyumayan gençler davullar eşliğinde evlerin kapısında maniler söyleyerek hane halkını uyandırıyorlardı. Bir ay boyu süren iftar davetlerinde yemekten sonra benzer sıra sohbetler ve eğlenceler yapılmaktaydı (NG).

Günümüzde göçmenler ramazan ayı öncesi ev temizlikleri; ramazanlık yufka, tatlı gibi yiyecek hazırlıkları yaparlar. Ramazan ayı boyunca hanımlar kendi aralarında mukabele okurlar. Herkes maddi durumuna göre bu ay içinde fakirlere zekât ve fitre verirler (MGG).

3.5.3. Hıdırellez

Hıdırellez Müslüman inanışlarına göre Hızır ve İlyas peygamberlerin isimlerinin halk ağzında aldığı biçimdir. Arapça yeşillik anlamına gelen **Hadr**, Arapların İslam öncesi mitolojilerinde tabiatın bahar mevsiminde yeniden canlanmasını simgeleyen tanrımsı varlık olarak düşünülmektedir. İslam inancına göre Hızır peygamberdir. İnanışa göre Hızır peygamber darda olanın yardımına yetişir, gezdiği yerlerde doğayı yeşertir. Gittiği yere bereket götürür. İnanca göre Hızır ve İlyas iki kardeşmiş ve 6 Mayıs'ta buluşurlarmış. Diğer bir inanca göre Hızır erkek Ellez de kız iki sevgili imişler. Uzun süre ayrı kalmışlar ve hıdırellez gecesi birbirlerine kavuşmanın sevinciyle can vermişler. Birçok yerin inanışında 6 Mayıs gecesi Hızır ve İlyas'ın dünya üzerinde ilk buluştukları gece olarak kabul edilir (Boratav, 1999:222; Ago, 6).

Hıdırellez kutlamaları Işlip, Ohri ve Radoviş kentleri ile ilçelerinde üç gün sürmektedir. Hıdırellez için kadınlar ev temizliği yapar, çocuklara yeni elbiseler alınır. Maddi imkânı olan aileler bayram için kuzu keser ve eğlenilen yerde yemek verirler. Üç gün boyunca eğlenceler yapılır, gençler maniler söyler, güreşler yapılır, türbeler ziyaret edilir.

Hıdırellezde Türk halkı “Martufal” denilen adet yapar. Hıdırellezden bir gün önce iki genç kız Martufala katılmak isteyen köydeki kadın ve genç kızlardan “nişan” adını taşıyan, yüzük, küpe, iğne, düğme gibi küçük nişanlar toplanır, her nişan yeşillığe sarılır ve su dolu küpün içine atılır. Suyun dereden alınmasının nedeni suyun akıcılığı gibi dualarının da akıcı yani kabul olacağına inanılır. Küpün ağzı bir şami ile bağlanır ve küp, kızlar tarafından bahçedeki gül dallarının altına bırakılır. Ertesi gün Martufala katılanlar yöresel elbiselerini giyerek küpün yanına gelirler. Küpün ağzını şamiyle bağlayan kız yine küpün ağzını açar. Küpü açan ve kapatan kızın annesi ve babası hayatta olmalıdır. Nişanlarını bekleyenler küpün ve küpün içinden nişanları çıkaracak kızın etrafında halka olurlar. Küpün ağzına örtülen kırmızı şami kızın kafasının üzerinde tutulur. Küpten nişanlar çıkarılmadan önce Martufal manisi söylenir.

Manici başı mis

Cevair taşı mis

Yarzdırsab bir amayli

Koynunda taşır misin

Bundan sonra çıkan her nişanın sahibi bir mani söyler. Orada bulunmayan kişiler adına da küpe nişan konur ve manisi söylenir. Küpteki nişanlar bitince küpün suyu yine alındığı dereye dökülür ve bu şekilde Martufal adeti yapılmış olur (Ago, 8-10) .

Martufal (mantıvar çömleği/ niyet çömleği) âdeti Marmariste de uygulanmaktadır. Çömleği kapamak için kullanılan kilit akarsuya atılır. Elik kayasına çıkılır, orada toplu olarak süt, simit gibi ‘s’ harfi ile başlayan yiyecekler yenir. Elik’ten dönüşte kızlar yol üzerindeki bahçelerden güller çalar ve bu gülleri saçlarına takarlar. Akşama kadar süreceğ eğlentiler için gezinti yeri seçerler (Boratav, 1999: 223).

Sakarya’nın Değirmencik köyünde “martufal”, genç kızların martufal bakırının içine yüzükleri atmaları ile başlar. Daha sonra köyün orta yaşlı bayanlarından biri bakırın içinden kızların yüzüğünü tek tek çıkarır ve her biri için sevda, hasret, taşlama konulu maniler söyler. Bu maniler, kızların bir yılının nasıl geçeceğini ifade etmesi bakımından önem taşır.

Sakarya’nın Maksudiye köyünde de “martufal” adeti yapılmaktadır. Hıdırellez akşamı toplanan kızlar ve erkekler martufal küpüne kendilerine ait bir eşyayı koyarlar. Küpü,

ağzını bağlayarak gül ağacının altına bırakırlar. Delikanlılar kızlardan havlu, işlemeli mendil gibi hediyeler almak için küpü çalarlar. Sabahleyin kızlar ve erkekler arasında hediye konusunda anlaşma sağlanınca küp getirilir. 10–11 yaşlarında bir kıza gelinlik giydirilir, süslenir ve kızdan küpün içindeki eşyaları çıkarması istenir. Her çıkan eşya sahibi için, bilen kişiler maniler söyler (Eroğlu ve diğ., 2003: 133).

Göçmenler Sakarya'ya geldikten sonra Hıdırellez kutlamalarını bırakmışlardır. I. kuşak göçmenler Makedonya'dayken Hıdırellez kutlamaları yapılmaktaydı. Hıdırellez, göçmenlerin inanışına göre hem dini boyutu olan hem iklimsel özelliği olan bir gündür, Hızır Aleyhissellem'la Hıdırellezi ilişkilendirmektedirler. Göçmenler Hıdırellezi Müslümanların bayramı olarak nitelendirmekteydiler. Ayrıca baharın müjdecisi olarak kabul edilen Hıdırellez bahar sevinci ile de kutlanırdı. Göçmenler bu günde baharın bereketli olması için dua eder, börekler yapar, yeşillik alanlara pikniğe giderlerdi (KG). Günümüzde ise göçmenler arasında Hıdırellez kutlanmamaktadır (MGG).

3.6. İnanışlar

3.6.1. Nazar Nazarlık

“Nazar” Arapça bakış anlamına gelen bir kelimedir. Bazı insanların bakışlarındaki zararlı güç ile baktığı kişi, hayvan ve eşyalara zarar verdiği inandır. Bu olay “nazar değdi” deyiimiyle ifade edilir. “Kem göze uğradı.” deyiimi de aynı anlamda kullanılmaktadır. Nazar değme sonucunda kişi ya da hayvanın hastalanması, sakatlanması, ölümü, bir nesnenin kırılması gibi durumlar meydana geldiğine inanılmaktadır. Özellikle çocuklara, güzelliği ve marifeti ile insanlar arasında fark edilenlere daha çok nazar değebileceği düşünülmektedir. Nazarın kıskançlık ve olumsuz duygular neticesinde gelebileceği düşünölmekle birlikte, kişilerin yakınlarına duydukları yoğun sevgiden de kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle birine duyulan fazla sevgi ve bağlılık duygularının iyi olmadığına inanılmaktadır. Özellikle de anne babaların çocuklarına olan düşkünlükleri nazar sebebi olabilmektedir (Boratav, 1999: 104).

Alan araştırmalarından elde ettiğimiz bilgilere göre Makedonya göçmenleri nazara inanmakta ve nazardan korunmak için halkbilgisi uygulamalarından yararlanmaktadırlar. Uygulamalar, dinsel-büyüsel (okumak, yatır ziyaretleri) olabildiği

gibi halk hekimliği pratikleri ve dini uygulamalar aynı anda kullanılarak da yapılmaktadır. Örneğin, kurşun dökülmesi ve gözde çıkan bir çıban (nazardan olabileceği düşünölen) için dinsel-büyüsel ve halk hekimliği pratikleri birlikte uygulanmaktadır.

Bütün ihtiyaçları karşılanmış olmasına rağmen zamanlı zamansız sürekli ağlayan bir çocuğun nazara geldiği düşünölmür.

Araştırma alanında mülakat yaptığımız kaynak kişi, çocuğa değen nazarı gidermek için yaptığı uygulamaları şu şekilde anlatmaktadır.

“ Komşumun çocuğu sabaha kadar ağladı. Nazar değmiş olabileceğini söyledim ve okudum. Çocuk için suya altı kere sonra yedi kere tebbet suresini yarım okudum en son bir tane tebbet suresini sonuna kadar okudum. Bir Ayetel Kürsi, bir Fatiha, birer Nas ve Felak surelerini okudum. Suyla elini yüzünü yıkadım. Çocuğun nazarı gittiği için çocuk sabaha kadar uyuyabilmiş.” (KG).

Doğumlarda meydana gelen çocuk ölümlerinin nazardan olduğu inancı çok yaygındır (MGG).

Makedonya köylerinde çocukları yaşamayan anne doğum yaptığında, bebeğe muska yapılmaktadır (Kalafat, 1994).

Sakarya’da yaşayan göçmenlerin bir kısmı nazardan korunmak için kurşun döker veya döktürür (KG).

Kurşun dökme Makedonya köylerinde olduğu gibi Anadolu’da da yaygın kullanılan bir yöntemdir. Kurşunu döken kişi kurşunun soğuduktan sonra aldığı şekli insana, hayvana, taşa, toprağa vs. benzeterek yorum yapar (Kalafat, 1994).

Çocuğu nazardan koruyabilmek için çocuğun yüzüne is sürölmür. Anadolu’nun birçok yerinde bu uygulama yapılmaktadır. Yine bazı bölgelerde yeni gelinlerin de yüzüne is sürölmektedir. Topranik – Debre’de gelinlere “göz tutmasın” diye nazarak (muska) yazdırılır. Gelin ve sünnetli çocuğa örtü örtölmür (Kalafat, 1994).

Kınalı göçmenlerinde düğün günü, gelini nazardan koruması için alındaki liraya yeşil yaprak yapıştırılır (KM).

3.7. Oyun, Eğlence, Spor

3.7.1. Büyüklerin Oyunları Eğlenceleri

Oyunların birçoğu dinlerin, inanışların değişmesiyle ciddiliklerini yitirip bir eğlence gereğine dönüşmüşlerdir. (Boratav, 1999: 248)

Göçmenler özel gün ve gecelerde bir araya geldiklerinde eğlenmek için çeşitli oyunlar oynamaktadır. Bu oyunlar, beden gücü veya zihin gücü gerektiren oyunlardır. Yaptığımız alan araştırmasına göre bu tür oyunların I. ve II. kuşak göçmenler arasında yaygın olduğunu tespit ettik. Düğünlerin salonlarda yapılması sonucu düğün evlerinde oynanan oyunların; televizyonların da evlerde öncelikli sırayı alması akrabaların bir araya gelerek akşam eğlenceleri için oynadıkları oyunların kalkmasına neden olmuştur. Bu nedenle de özellikle III. Kuşak gençlerin bu oyunları oynamadıkları için bilmediklerini de tespit etmiş bulunmaktayız (LG).

Kazna

Damadın ve gelinin gerdek odasına kapatıldıktan sonra düğün sahibinin çok yakın akraba ve arkadaşlarıyla gece ikiden sonra oynadığı bir oyundur. Gelin ve damat odalarına girdikten sonra misafirlere “Kaznaya kalıyor musunuz?” diye sorulur. Kaznaya kalmak isteyen kimsenin sabaha kadar sürecek bu oyunda uyumasına izin verilmez. Odanın ortasına bir sandalye konur. Biri, evde ne bulursa (yumurta, diş macunu, makyaj malzemesi, salça, yağ...) genişçe bir tepsinin içine doldurur. Ortadaki sandalyeye kaznaya katılan biri oturtturulur. Tepsideki herhangi bir malzemeyle oturana şakalar yapılır. Kafasında yumurta kırılır. Tepsiyeye para attıktan sonra serbest bırakılır. Bir başkasının yüzü boyanır, bir diğerine yağ dökülür. Yüzlere tencere altlarındaki karalıklar sürülür. Sandalyeye oturan herkes tepsiyeye para atar ve sonra temizlenmek için banyoya gider. Odadaki herkes istemese bile sandalyeye oturur ve ağır şakalara maruz kalır. Sabaha kadar bu şakalar ile orada bulunanlar güler, eğlenir. Sabaha karşı mahalle bakkalı açtırılır ve tepsideki paralarla yemişler, meyveler alınarak tepsi doldurulur ve kaznaya katılan herkes hep birlikte yer, içer, eğlenirler. Sabahleyin kaznaya katılanlar gelinle damadı kaldırırlar ve sonra herkes evine dağılır. Kazna oyunu sünnet düğünlerinde de oynanan bir oyundur.

Havlu

Bilhassa gençlerin oynadıkları bir oyundur. Havlu oynamak için toplanılır. Kalabalık bir toplanma olur ve komşular böyle bir gecede bu insanlar için evlerini açar. Yaşlılar bir yerde, kadınlar bir yerde, gençler de bir yerde toplanırlar. Bütün hizmeti gençler yapar. Gelen bütün misafirlere çay, kahve servisleri yapılır. Yaşlılar bir yerde oturur ve sohbet ederler, eskilerden konuşurlar. Gençler de diğer tarafta havlu oyunu oynarlar. Bir havlunun ucu bağlanarak tokmak yapılır. Havluyu tutan kişi yüzük ya da bir parayı orada bulunan birinin avucuna koyar. Burada amaç paranın kimde olduğunu bulmaktır. Havlu elinde olan kişi gelir birine sorar “Yüzük kimde?”. Cevap verecek kişi kimin dayak yemesini istiyorsa o kişiyi işaret eder ve paranın onda olduğunu söyler. Havlucu, belirtilen kişinin yanına gider, ona da aynı soruyu sorar “Yüzük kimde?”. O kişi “Yok bende” deyince havlucu havluyla eline vurur. O da bir başkasına gönderir. Yüzük bulunduğu zaman, yüzüğü bulan üç defa dayak yer. Sonra yüzüğü bulan kişi yüzüğü saklamaya kalkar. Bu defa kimin yüzünden dayak yemişse havluyla vurarak ondan hıncını alır. Bu oyun saatlerce oynandığı için avuçtaki terden havlunun düğümü kemik gibi olur ve bu yüzden oyunun ilerleyen saatlerinde havlu daha fazla acı verir.

Fincan

Oyunu oynayacak kişiler iki gruba ayrılır. Genellikle erkeklerin oynadıkları bir oyundur. Oyun için dokuz fincan kullanılır. Fincanlar, bir tepsiye ters çevrilerek konulur ve oyunu başlatacak grup, yüzüğü bu fincanlardan birinin içine saklar. Önemli olan ilk tahminde yüzüğü bulmaktır. Yüzük bulunursa yüzüğü saklayan grup cezalandırılır. Eğer yüzük olan fincan bulunamazsa, fincanı arayan grup diğer grup tarafından cezalandırılır. Oyunda uygulanan cezalar zaman geçtikçe hafifletilmiştir. Cezalı olan grubun üyelerinden hayvan taklitleri yapılması istenir. Herhangi bir yere gönderilerek orada bulunan birinin getirilmesi istenebilir.

Bız

Erkeklerin oynadığı bir oyundur. Evin dışında oynanır. Biri gruba arkasını döner ve kulaklarını kapatır. Gruptan biri arkasından sırtına vurur. Dayak yiyen kimin vurduğunu bulmaya çalışır. Oldukça sert bir oyundur (LG).

Ata sporumuz olan güreş daha çok düğünlerde oynanan bir oyundur. Makedonya’da I. kuşak göçmenlerin düğünlerinde, gelinin alınmasından sonra köyün büyük bir merasına gidilerek güreş müsabakaları yapılırdı. Kayınpeder güreş tutan herkese bahşiş verirdi. Araştırma konumuz olan Sakarya göçmenlerinde güreş müsabakalarına rastlanmamaktadır. Bu ve benzeri sporların yapılamamasının en önemli nedeni düğünlerin salonlarda yapılıyor olmasıdır (NG/ MGG).

3.8. Halk Oyunları

Klasik salon dansları ile modern danslar dışında kalan ananevi (geleneksel) danslara halk oyunu (dansı) denir (Eroğlu, 1999:20).

“Halk oyunlarının yöresinde sergileniş amacı bir başka toluluğa gösteri yapmaktan çok o bölge ve kültürün içinde yaşayan insanların kendileri için yaptığı bir icraattır.”(Demirbağ, 2001:138).

Göçmenlerin bir genel özellikleri de coşku içinde oynadıkları halk oyunlarıdır. Makedonya’nın neresinden gelirlerse gelsinler bütün Makedonya göçmenleri düğünlerinde, eğlencelerinde davullar eşliğinde aynı oyunları oynarlar. Çaç, Deryalar, Damat, Payduşka vb. oyunlar Rumeli halkının ortak oyunlarıdır.

3.9. Giyim Kuşam, Süslenme

Değişimin kaçınılmaz ve açıkça görüldüğü alanlardan biri de geleneksel giyimdir. Geleneksel giyimin yerini modern giyim almıştır. Bazı bölgelerde sadece yaşlı kadınlar geleneksel kıyafetleri giymeye devam etmektedirler (Demirbağ, 2001: 142).

Sakarya’da yaşayan Makedonya göçmenlerinde de geleneksel giyim yerinin modern giyime bırakmıştır. Önceleri kadınlar ve kızlar şalvar giymekte, başlarına atkı dedikleri büyükçe bir örtü takmaktaydılar (KM). Günümüzde ise Sakarya’nın bazı bölgelerinde şalvar giyen, el örgüsü çorap giyen, başlarına büyük örtü örten yaşlı kadınlar bulunmaktadır.

3.9.1. Günlük Giyim

I. kuşak göçmenler Makedonya’dayken bugün yöresel olarak nitelendirdiğimiz kıyafetleri giymekteydiler. I. kuşak göçmenlerin birçoğu halen o döneme ait kıyafetleri

giymeye devam etmektedirler. Araştırma alanımızda I. kuşak göçmen kadınlarının şalvar giydiklerini, ayaklarında örme çoraplarının olduğunu, başlarına büyük başörtüler taktıklarını görmüş bulunmaktayız (KM).

Moda kavramının en etkili olduğu alanlardan biri hiç şüphesiz kılık kıyafettir. Dünyanın ünlü moda merkezleri kıyafetler üretmekte ve bu kıyafetleri din, dil, ırk, millet farkının olmadığı birçok ülkede önce zengin kesime sunmakta ve sonra bu ülkelerin halkına yaymaktadırlar (Türkoğlu, 2004: 530). Bundan dolayıdır ki günümüzde evrenselleşmiş bir kıyafet anlayışı vardır.

I. kuşak göçmenlerden edindiğimiz bilgiye göre kadınlar kumaş dokuyarak “**gömlek**”, “**don**”, “**şalvar**” gibi kıyafet dikerlerdi. Ayaklarına giymek için çoraplar örer ve başlarına bağladıkları şamelerine oyalar yaparlardı. Sakarya’ya geldikten sonra göçmenler II. kuşaktan itibaren kıyafetlerinde de değişikliğe gitmişlerdir. Şalvarın yerini etekler almış, eski döneme ait birçok kıyafet unsuru da kullanılmamaya başlanmıştır (MGG).

Bütün dünyayı etkisine alan aynı tarz giyim Makedonya göçmenlerini de etkilemiş ve göçmenlerin giyim anlamında hızlı bir değişim sürecine girmelerine sebep olmuştur.

I. kuşak erkek göçmenler Makedonya’dayken fes takmaktaydılar. Kullandıkları bu fes, takanın Müslüman olduğuna işaret etmekteydi. Sırf fes taktıkları için Müslüman oldukları anlaşılmakta ve bu nedenle de birçok yerde Tito rejiminin adamları tarafından zor durumda bırakılmaktaydılar. Alan araştırmamız esnasında Labuniştalı İbrahim Kuray bu konuyla ilgili bir anısını şu şekilde anlatmıştır: “ Manastır’dan Struga’ya o dönemde iki otobüs çalışıyor ve otobüs biletlerini de Tito rejiminin adamları veriyor. Bilet almak isteyenler gişede kuyruğa giriyor. Biletleri satan adam kendi yandaşlarına biletleri veriyor ve fesi olanların Müslüman olduklarını zaten bildikleri için, onlara sıra gelince ‘bilet bitti yarın sabah gelin’ diyorlar. Evlerinden kilometrelerce uzakta olan Müslümanlar, paraları da olmadığı için kışın soğuşunda otobüs durağında sabahlamak zorunda kalmaktaydılar. Ben fesi takmadım, on kadar Müslüman’ın kimliklerini elime aldım ve sıraya girdim sıra bana geldiğinde dedim ver on tane bilet, baktı bende fes yok, kimlikleri aldı sonra biraz durdu. Ben Makedonca konuşuyordum ve Müslümanların fesinden takmıyordum, gişedeki adam çıkardı verdi bana on bilet.” (LG).

I. kuşak göçmen erkeklerin bazıları Sakarya'da da şapka alışkanlıklarını devam ettirmişler, Müslümanlığın simgesi olan fes yerine yün şapkalar kullanmışlardır. Günümüzde ise bu tür şapka kullanımıyla karşılaşmamaktayız (MGG).

3.9.2. Törenlerle İlgili Giyim

Makedonya göçmenleri kına gecelerinde, düğünlerde vb özel günlerde yöresel kıyafetlerini giymektedirler.

Makedonya göçmenlerinin törenlerinde giydikleri kıyafetler milli özellik sergilemektedir. Kıyafetlerde Osmanlı sarayı giyim, takı, altın süslemeleri olduğu dikkati çekmektedir. Günümüzde göçmenler, düğünlerinde beyaz gelinliği giyseler bile kına gecesi, gelin pazarı gibi düğünün diğer bölümlerinde Osmanlı gelin takımı giymektedirler. Bu kıyafetler, süslemeler her ne kadar pahalıya mal olsa da göçmenler kültürlerine ait unsurları milli şuur bilinciyle devam ettirmektedirler (Tufan, 1995:221).

Göçmenlerin geldiklere bölgelere göre tören kıyafetlerinde de farklılıklar vardır. Manastır'a bağlı Kınalı köyünden gelen ve Sakarya'da Kınalı muhacirleri olarak bilinen göçmenler özel günlerinde "ZIBIN" adı verilen kıyafet giymektedirler. Bugün düğün kıyafeti olarak giyilen "zıbın", I. kuşak ve öncesi dönemlerde kadınların günlük giydikleri kıyafettir. Kınalı muhacirlerinin zıbınla birlikte ayaklarına giydikleri "Takine" denilen terlikler, bu gün için sadece bir aksesuardır. Takineler günümüzde gençler tarafından zıbınların altına giyilmemektedir. Bunun yerine herhangi bir ayakkabı ya da kıyafetin bütünlüğünü tamamlayacak nitelikte boncuklu, yaldızlı terlikler giyilmektedir. "Sarılı paralı" denilen ve el örmesi patikler de zıbınla birlikte kullanılan; ancak günümüzde III. Kuşak göçmenleri tarafından giyilmeyen bir aksesuardır.

Zıbın: Birkaç parçadan meydana gelmektedir. "Don" denilen bol pijama şeklinde olan parça, bordo renklerinde el dokuması kumaştan yapılmaktadır. Donun ayak kısmında ayağı diz altından bağlayabilecek şekilde bağcıkları vardır. Don giyildikten sonra bu bağcıklar bağlanır. Don işlemlerine göre değişik isimler (aşıklı don vs.) alır. Kıyafetin ikinci parçası boydan giyilen, ayak bileğinden bir karış yukarıda kalacak uzunlukta olan "gömlek" adı verilen giysidir. Gömleğin etek boyu ile donun diz altında bağlandıktan sonra indirilen paçaları üst üste gelecek şekildedir. Gömleğin dokumasından

kaynaklanan türleri vardır. Bunlar: “Kesmeli Gömlek”, “ Nakışlı Gömlek”, “ Yapağa Kenarlı Gömlek” ,“İpek Kenarlı Gömlek”tir. Gömleklerin kol uzunlukları el bileğinden beş parmak yukardadır. Kol kenarlarında kadınların yapmış oldukları pullu iğne oyaları vardır. Gömlek yakasız ve ön kısmı hafif “v” şeklinde kesiktir. Gömleğin rengi kremdir. Gömlek üzerine giyilen parça “Zıbın”dır. Zıbın da dokuma bir parçadır ve yündür. Bordo ağırlıklı olan zıbınlar çeşitli olabilir, bazılarında yaldızlı çiçek motifleri bulunmaktadır. Zıbınlar önden açıktır. Boy uzunluğu dizlere, kol uzunluğu da dirseklere gelecek şekildedir. Zıbın giyildikten sonra ön parçaları üst üste gelecek şekilde örtülür ve sıkıca bağlanır. Zıbın üzerine zıbın gibi yün dokuma olan üstünde yine altın sarısı çiçek motifleri bulunan yelek giyilir. Yeleklerin de kumaş ve kumaş deseni olarak çeşitleri vardır. Yeleğin de ön parçaları üst üste getirilir ve yeleğin üzerine önlük bağlanır. Önlük de borda renklerinde dokuma bir kumaştır. “Güllü Önlük” gelinlerin, kızların düğünlerde taktıkları önlüktür. Önlüğün iki yanına gelecek şekilde “Mağramalar”ı takılır. Mağrama eski dönemlerde kadınlar çalışırken ellerini silmek istediklerinde kullandıkları bugünün havlu işlevini gören bir parçadır (KM).

Göçmenlerin “Dimi” “Çintiyani” adı verdikleri yöresel kıyafetleri de vardır. Bu kıyafetler de kullanılan parçalar aynı olmak üzere şekil, renk, desen farklılıkları vardır. “Dimi” ler gömlek, şalvar, yelek, kemer ve başlıktan oluşmaktadır. Şalvar kumaşları genelde ipekli, kendinden desenli beyaz renkte olur. Kırmızı şalvarlar da vardır. Yelekler göğüs altına gelecek kısımda ve vücuda kalıp gibi oturmaktadır. Yelekler altın sırmalı ipliklerle işlidir. Yelek, altından yapılmış bir görünüme sahiptir. Kemerler de çok çeşitlidir. Gümüş, altın kemerler olabileceği gibi altın yaldızlı, sırmalı işli kemerler de olmaktadır. Başa altın sırmalı iplerle işli küçük bir fesi andıran başlık takılır (MGG).

“Çintiyani”nin yelekleri çeşitlidir. Sırmalı işlemeli olabileceği gibi siyah yelekler de olmaktadır. Şalvarların kumaşları ve renkleri de farklı olabilmektedir (KG).

3.9.3. Süslenme

Göçmenler giymiş oldukları yöresel kıyafetleri tamamlamak için çeşitli takı aksesuarları kullanmaktadırlar. Yüze yapılan makyajla da süslenmelerine büyük özen göstermektedirler.

Kımalı muhacirleri yukarıda tarif ettiğimiz yöresel kıyafetleri tamamlamak ve daha gösterişli hale getirmek için boyunlarına elde yapılmış, uçlarına küçük altın liralara takılı olan boncuk işlemeli “gerdanlık” takarlar. Kıyafeti giydikten sonra süslemenin önemli bir parçası da başlıklarıdır. Başlığı takmadan önce saçlar örülür. Gelinlerin saçları beş, yedi gibi tek sayıda örgü olur ve kulak yanlarından ön tarafa gelecek şekilde bir tutam saç bırakılır. Bu bırakılan saça zülûf denir. Kızlarda saç örgü sayıları altı, sekiz, on gibi çift olur ve zülûf bırakılmaz. Başlık takılırken önce, başın iki yanına kulak üstlerine gelecek şekilde, “gerdanlık” ta olduğu gibi, uçlarında küçük altın liralara olan boncuk işlemeli “yanlık”lar takılır. Başın üzerine, alını kapatacak şekilde, alın kısmında beş altı sıra altın liralara dizili olduğu başlık takılır. Başlıkta dizili olan liralara, kaşların üzerine gelecek şekilde uç kısmında çeyrek altın takılıdır. Liralı başlığın üzerine mavi boncuklarla işli “purçek” takılır. Enseden itibaren purçegin üzerine iki yanı pullarla işli peçe bağlanır. Peçenin düğümü başın üzerinde atılarak, peçenin iki ucu başın arkasına sarkıtılır. Fesin baştan kaymaması ya da düşmemesi için gelin teliyle baş alından itibaren bağlanır. Son olarak da başın üzerine “şame” atılır. Makbul olan iğne oyalı şamelerin baş üzerine atılmasıdır.

Kımalı macırları gelinlerin yüzlerini yıldızlı pullarla çiçek motifi yaparak süslerler. Bütün bu süslemelerin dışında en önemlisi de altınlardır.

Makedonya göçmenlerinin bir genel özellikleri de giydikleri kıyafetlerle birlikte boyunlarına, kollarına çok fazla sayıda altın takmalarıdır (MGG). I. kuşak göçmenlerde altın alacak imkânı olmayanlar altın yıldızlı iplerle kelepçeler örer kollarına takarlardı. Yeleklerinin kenarlarını da altın kolye görüntüsünü verecek şekilde işlerlerdi (KG). Süslemenin başka önemli bir parçası da bele takılan gümüş kemerlerdir. Gümüş kemerler takılan kısmın şekline göre isimlendirilmektedir: “Güğüm başlı kemer” “Yılanbaşı kemer” kemer çeşitlerinden bazılarıdır. Gelin kız düğünden sonra anne evine yemek davetine gittiği sırada kızın annesi kemerin altına bez diker (KM).

Novak’ta gelinlerin yüzlerine önce “Arnavut kremi” dedikleri bir krem sürülür. Bu krem ile yüz beyaz bir görüntüye sahip olunur. Gelinin kaşları ve kaş araları da siyah bir kalemle boyanır. Yanaklarına çenesine yuvarlık kırmızı boya sürülür. Gelinin üzerine boynundan aşağıya sarkan parlak süsler atılır. Elinde işlemeli mendiller bulunur (NG).

3.10. Halk Mutfağı

3.10.1. Yiyecek Türleri Ve Yapılışları

EKMEK

Malzemeler: Maya (daha önce yapılmış olan ekmekten elde edilir),un (mısır, buğday, avdar ve arpadan elde edilir), su, tuz

Hazırlanışı: Malzemeler karıştırılıp sıcak su ile yoğrulur. Kişi sayısına göre malzeme miktarları ayarlanır. Uygun sıcaklıkta pişirilir.

SOĞAN PİDESİ (LAKNUR)

Malzemeler: Hamuru için: un, su, uz. İçi için: soğan, biber, domates

Hazırlanışı: Hamur yoğrulur. Yufkalar halinde açılır, on altı parçaya ayrılır. Ayrılan parçalardan sekiz tanesi ayrı ayrı yağlanıp tepsinin altına döşenir. Yufkaların üzerine domates, soğan ve biberin kavrulmasıyla oluşan iç konur. Diğer sekiz yufka da yağlanarak tepsinin üzerine konur. Yufkanın kenarları kıvrılır. Saçta pişirilir.

NOT: bu pidenin içine biber ve domates yerine pırasa da konabilir.

SÜT PİDESİ

Malzemeler: Hamuru için: un, su, tuz. İçi için: Süt, yumurta, çiğ yufka

Hazırlanışı: Hamur yoğrulur, yedi sekiz pazı tepsi büyüklüğünde açılıp üst üste yağlanır. Süt, yumurta birlikte çırpılır içine yufka parçaları konup karıştırılır. Her pazıda aynı işlem tekrarlanır.

Not: Aynı malzeme ve yapılış şekli ile kabaklısı da yapılabilir.

YOĞURLU İSPANAK PİDESİ (LAKNUR)

Malzemeler: Hamuru için: un, su, tuz. İçi için: yoğurt, ıspanak

Hazırlanışı: Hamur yoğrulur. Yufkalar halinde açılır, on altı parçaya ayrılır. Ayrılan parçalardan sekiz tanesi ayrı ayrı yağlanıp tepsinin altına döşenir. Ispanak ovulur yoğurtla karıştırılarak yufkaların üzerine konur. Diğer sekiz yufka da yağlanarak tepsinin üzerine konur. Yufkanın kenarları kıvrılır. Pişirilir.

KOL PİDESİ

Malzemeler: Hamuru için: un, su (arzuya göre süt de konulabilir), tuz. İçi için: ekşimik, yağ

Hazırlanışı: Hamur yoğrulur. Oklava ile yufkalar halinde açılır. İçine ekşimik ve yağ koyup büzerek kapatılır. Tüm yufkalar bu şekilde sırayla tepsiye dolandır.

FILIRNA

Malzemeler: Hamuru için: un, su (arzuya göre süt de konabilir), tuz. İçi için: ekşimik, yağ

Hazırlanışı: Hamur yoğrulur. Yufkalar halinde açılır. İçine yağ ve ekşimik konur. Zarf şeklinde kapatılarak büzerek tepsiye döşenir. Bu işlem tüm yufkalara ayrı ayrı uygulanır.

GÖZLEME PİDESİ

Malzemeler: Hamuru için: un, su (arzuya göre süt de konulabilir), tuz. İçi için: ekşimik, yağ

Hazırlanışı: Hamur yoğrulur. Yufkalar halinde açılır. Açılan her yufkaya ekşimik ve yağ konur tek tek tepsiye yerleştirilir. Tüm yufkalar üst üste gelecek şekilde tepsiye konur. Kare şeklinde kesilerek pişirilir.

MANTİ

Malzemeler: Hamuru için: un, su, tuz, 1 yumurta

Hazırlanışı: Hamur yoğrulur yufka haline getirilir. Zarf gibi katlanıp ters şekilde konur.

AĞAZ

Malzemeler: Ağaz (ineğin yavruladığı zaman ki ilk sütü), süt, şeker, 1 yumurta

Hazırlanışı: Tüm malzemeler karıştırılarak çırpılır. Tepsiye dökülüp fırında pişirilir.

BAKLAVA

Malzemeler: Hamuru için: un, yumurta, şeker, süt. İçi için: ceviz. Şerbeti için: 1 kilo şeker, 1 kilo su, birkaç damla limon suyu

GÜL VARAK (ALİ GÜN)

Malzemeler: Hamuru için: un, yumurta, Şeker, Süt. İçi için: Ceviz. Şerbeti için:1 kilo şeker, 1 kilo su, birkaç damla limon suyu

Hazırlanışı: hamur yoğrulur. Yufkalar halinde açılır. Üzerine bol ceviz serpilir ve yufkalar dörde katlanıp uçları bir araya gelecek şekilde kapatılır. Piştikten hemen sonra şerbeti hazırlanıp tatlı ve şerbet sıcak olarak üzerine dökülür.

ŞEKERPAZE

Malzemeler: Hamuru için: tereyağı, 8 tane yumurta (2 tane yumurta akı ayrılır), un, bir çay bardağı koyu şerbet, bir avuç mısır unu. Şerbeti için:1 kilo şeker, 1 kilo su, birkaç damla limon suyu.

Hazırlanışı: Tüm malzemeler karıştırılarak hamur elde edilir. Tatlı hazırlanır ve pişirilir. Şerbeti için gerekli malzemeler kullanılarak koyu bir şerbet elde edilir. İkisi de sıcak olmak üzere tatlı şerbetlenir.

KESE

Malzemeler: Hamuru için:Tereyağı8 tane yumurta (2 tane yumurta akı ayrılır), Un, bir çay bardağı koyu şerbet, bir avuç mısır unu. Şerbeti için:1 kilo şeker, 1 kilo su, birkaç damla limon suyu.

Hazırlanışı: Hamur yoğrulur. Elde edilen hamur düz olarak tepsiye dökülür ve pişirilir. Pişen tatlı kareler halinde kesilerek şerbet de sıcak olmak üzere şerbetlenir.

KAPAMA (MİŞORİZ)

Malzemeler: Et (koyun ya da tavuk eti olabilir), pirinç, su, nane

Hazırlanışı: Et su ile kaynatılarak pişirilir. Pirinç tepsiye çiğ olarak dökülür. Üzerine pişen etin suyu ilave edilir. Üzerine etler şekil verilerek dizilir ve fırında pişirilir. Piştikten sonra üzerine nane serpilerek servis yapılır.

KULAK MANTISI

Malzemeler: Hamuru için: un, su, tuz, 1 yumurta. İçi için: Et

Hazırlanışı: Hamur yoğrulur. Yufkalar halinde açılır. Üç yufka üst üste konur arasına et konarak kapatılır. Tek tek tepsiye dizilip haşlanır.

KAÇAMAK

Malzemeler: Tereyağı, mısır unu (Buğday unu), su

Hazırlanışı: Su kaynatılır. Kaynarken içine mısır unu katarak yavaş yavaş karıştırılarak pişirilir. Piştikten sonra kaşık kaşık alıp tepsiye şekil verilerek dizilir. Üzerine eritilmiş tereyağı gezdirilerek servis yapılır.

SÜTLAÇ

Malzemeler: Pirinç, süt, tuz (şeker)

Hazırlanışı: Tüm malzemeler karıştırılarak pişirilir.

3.10.2. Yiyecek Ve İçeceklerin Korunması

I. kuşak göçmenlerin zamanında kış yiyecekleri mutlaka yazdan hazırlanırdı. Hazırlanan yiyecekler mahzen gibi soğuk ve karanlık yerlerde saklanırdı. O dönemlerde buzdolapları olmadığı için yazın beslenen koyunlar, kazlar, ördekler kesilir ve pastırmaları yapılırdı (KM).

Makedonya'da toprak kazılır ve yiyecekler yerin altında saklanırdı. Günlük yiyeceklerin bozulmaması için yiyecekler ayazda bırakılırdı (KG).

II. ve III. Kuşak göçmenlerin zamanında buzdolapları evlerdeki yerlerini alınca büyük çoğunlukla yiyecekleri muhafaza görevini üstlenmiştir. Eskisi kadar olmasa da günümüzde de kışlık tarhana, yufka, makarna, turşu vs yiyecekler hazırlanmaktadır. Yine, bu tür uzun süreli muhafaza isteyen yiyecekler evlerin fazlaca güneş ve ısı almayan bir köşesinde saklanır. Evlerin büyük bir çoğunluğunda ardiye denilen güneş ve ısı almayan erzak saklama mekânları mevcuttur (MGG).

SONUÇ

Bu çalışmada Sakarya’da yaşayan Makedonya göçmenlerinin halk kültürleri, alan araştırmasına dayalı olarak ele alınmıştır. Çalışma alanımız olan Sakarya’da yaşayan Makedonya göçmenlerinin, hangi dönemlerde, Makedonya’nın hangi bölgelerinden ve hangi sebeplerden dolayı göç ettiklerine dair bilgiler, konuyla ilgili çeşitli kaynaklardan ve alan araştırmasında göçmenlerle yapılan mülakatlar ile elde edilmiş ve bu çalışmada işlenmiştir.

Göç olgusu, dünya tarihinin başlangıcından itibaren toplumlar için kaçınılmaz olmuştur. Göçler, Türk tarihinde de çeşitli zamanlarda, çeşitli nedenlerle yapılagelmiştir. Çalışmamızda göçler, uluslararası literatür temel alınarak tanımlanmış ve sınıflandırılmıştır. Türklerin tarih boyunca özellikle Balkanlar’a yönelik yaptıkları göçler hakkında bilgi verilmiştir.

Osmanlı’nın Balkanlar’daki etkinliğinin azalmasıyla Balkanlar’da başlayan iç karışıklık Anadolu’ya yönelik “içe göç” dalgasını tetiklemiştir. Osmanlı-Rus savaşı(93 harbi) ve arkasından gelen Balkan savaşları sonucunda buradaki toprakların kaybı ile kitlesel görünüm kazanan göçler, uzun yıllar devam etmiştir. Türkiye Balkanlar’dan gelen büyük bir çoğunluğu Türk olan, göçmenleri “iskânlı” ve “serbest” olmak üzere iki şekilde ülke sınırlarına dâhil etmiştir.

Çalışmamızda, Makedonya göçmenlerinin göç sebepleri ve Sakarya’yı tercih etme nedenleri ve göçün kültürlerine etkileri araştırılmıştır.

Osmanlı döneminde Anadolu’ya gelenlerde aranacak ölçüt “**Müslüman olma**” iken Cumhuriyet döneminde “**Türk soyundan ya da Türk bilincine sahip olanlar**” şeklinde belirlenmiştir. Buna göre her iki dönemde Makedonya’dan Türkiye’ye (Sakarya’ya) Türkler’in dışında Müslüman ve Türk bilincine sahip olan Arnavut, Torbeş, Pomak gibi farklı gruplardan göçmenler de gelmiştir.

Buna göre alan araştırması boyunca Makedonya göçmenlerini etnik gruplama yapmaksızın bir bütün olarak kabul edip, göçmenlerin kendi aralarındaki kültürel farklılıkları, göçmenleri geldikleri bölgelere göre isimlendirmek suretiyle çalışmamızda ifade etmiş bulunmaktayız.

Yukarıda sırasıyla belirttiğimiz konuların sonrasında çalışmamızın asıl bölümünü oluşturan Sakarya’da yaşayan Makedonya göçmenlerinin halk kültürleri, çalışmamızda Milli Folklor Araştırma Dairesi’nin folklor konuları tasnifi dikkate alınarak gruplandırılmıştır. Sakarya yerli halk kültürü, Anadolu halk kültürü ve Türk dünyası halk kültürü örnekleri de bu grupta içinde verilmiş, böylece konuların pekişmesi sağlanmıştır.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar:

Makedonya göçmenleri, çoklu etnik yapıya sahip Balkan topraklarından gelen ve bu nedenle kendi aralarında etnik çeşitliliklerinin yanı sıra kültürel benzerlikleri ve farklılıkları olan gruplardır. Göçmenlerin çeşitlilik arz eden maddi manevi folklor unsurları Sakarya’nın kültürel yapısına zenginlik kazandırmıştır. Makedonya göçmenleri daha çok tarımla uğraşmış, süt ve süt ürünleri bilgilerine sahip ve bu alanda meslek icra eden kişilerdir. Ayrıca Sakarya’daki inşaat sektöründe de inşaat bilgileriyle yerlerini almışlardır. Genel özellikleri itibariyle çalışkan insanlar olan Makedonya göçmenleri yukarıda belirtilenlerin dışında birçok iş alanlarında söz sahibi olma noktasına gelmişlerdir. Göçmenler iş dünyasındaki yerleri ile Sakarya’nın kalkınmasına önemli katkılar sağlamışlardır.

Devlet yapısına saygılı oldukları bilinen göçmenler kısa zamanda Sakarya yerli halkla ve farklı bölgelerden gelen diğer göçmen gruplarıyla uyum sağlamış, bunlarla kültürleşme sürecine girmişlerdir. Bu kültürleşme süreci neticesinde Makedonya göçmenlerinin halk kültürlerinde değişimler meydana gelmiştir. Değişime etki eden faktörlerin başında evlilikler gelmektedir. Önceleri kendi aralarında evlilikler yapan Makedonya göçmenleri, daha sonraları farklı kültür gruplarına sahip kişiler ile evlilikler gerçekleştirmeye başlamışlardır. Ülkenin tamamında sosyal, ekonomik, teknolojik nedenlerle görülen değişimler, Makedonya göçmenlerinin kültür yapısına da etki etmiştir.

Makedonya göçmenlerinin aile yapısına baktığımızda önceleri büyük aile modeline sahipken günümüzde çekirdek aileye dönüşmüştür. Buna bağlı olarak geleneksel aile yapısı içinde mevcut aile bireylerinden beklenen ilişkiler, çekirdek aile ile birlikte ortadan kalkmış durumdadır.

Göçmenlerde günümüzde geçiş dönemlerinin doğum ve ölüm etrafında gerçekleşen geleneksel pratikleri eskiye göre daha az bilinmekte ve uygulanmaktadır. Buna rağmen, sünnet ve düğün gibi görselliğe sahip geçiş dönemlerindeki gelenek, görenek ve detler canlılığını devam ettirmektedir. Özellikle kıyafet, takı, süslenme gereçleri gibi maddi kültür unsurları, göçmenler tarafından yaşatılmaya çalışılmaktadır. Bunların yanı sıra günümüzde göçmenlerin halk oyunları da düğünlerinde sergilenmektedir. Zengin mutfak kültürüne sahip olan göçmenler yöresel yemek çeşitlerini, yaşamlarının her aşamasında (özel gün ve gecelerde, bayramlarda) sofralarında sergilemektedirler.

Yaşamın her anında kendini gösteren gelenek, görenek ve adetler toplumun yapısını şekillendirmektedir. Bu bağlamda toplumları birbirinden ayıran geleneksel yaşam unsurları aynı zamanda milliyet ölçütünü de belirlemesi açısından önem teşkil etmektedir. Yapılan bu çalışma ile mahalli kültür özelliği taşıyan Sakarya'da yaşayan Makedonya göçmenleri halk kültürünün, Türk kültürü içindeki yerinin belirlenmesine katkı sağlandığını düşünüyorum.

Bu çalışmanın, Sakarya'daki Makedonya göçmenlerinin halk kültürleriyle ilgili ilk çalışma olması sebebiyle hedefimize yönelik eksiklikler bulunabilir. Bu eksiklikleriyle birlikte hazırlanan çalışmanın halk bilgisi sahasına bir nebze de olsa katkı sağlayacağı düşüncesindeyiz. Ayrıca bu alanda yapılabilecek yeni çalışmalara öncülük etmesi bakımından da dikkate değer olacağı kanaatindeyiz.

Fotoğraf 1: Kız evinde serilen eyiz (KM)

Fotoğraf 2 : Çeyiz (KM)

Fotoğraf 3: Çeyiz (KM)

Fotoğraf 4: Çeyiz (KM)

Fotoğraf 5: Çeyiz (KM)

Fotoğraf 6: Çeyiz (KM)

Fotoğraf 7: Çeyiz (KM)

Fotoğraf 8: Çeyiz (KM)

Fotoğraf 9: Çeyiz (KM)

Fotoğraf 10: El dokuma kılent (KM)

Fotoğraf 11: El dokuma seccade (KM)

Fotoğraf 12: Takıme (KM)

Fotoğraf 13: Zıbın giyen genç kız (KM)

Fotoğraf 14: Zıbin giyen genç kız

Fotoğraf 15: Fes, purçek, peçe (KM)

Fotoğraf 16: Peçe (KM)

Fotoğraf 17: Yanlık (KM)

Fotoğraf 18: Fes ve fesin üstünde şame (KM)

Fotoğraf 19: Gerdanlık (KM)

Fotoğraf 20: Yelek (KM)

Fotoğraf 21: İpek kenarlı gömlek (KM)

Fotoğraf 22: Zıbın (KM)

Fotoğraf 23: Önlük (KM)

Fotoğraf 24: Mağrama (KM)

Fotoğraf 25: Don (KM)

Fotoğraf 26: Yılan başlı gümüş kemer (KM)

Fotoğraf 27: Güğüm başlı gümüş kemer (KM)

Fotoğraf 28: Zıbın giymiş kızlar düğün evi önünde (KM)

Fotoğraf 29: Düğün yerinde zıbnlı oynayan kızlar (KM)

Fotoğraf 30: Duvak gününde duvak açılırken (KM)

Fotoğraf 31: Duvak günü “ Gelin doyurulurken” (KM)

Fotoğraf 32: Duvak günü duvağıyla oturan gelin (KM)

Fotoğraf 33: Duvak günü duvak sofrası (KM)

Fotoğraf 34: Duvak günü yemeğin sonunda gelin sofraya bozuk para atarken (KM)

Fotoğraf 35: Duvak günü duvağın sarılarak açılması (KM)

Fotoğraf 36: Gelinin elinde mendili ile oturuşu (KM)

Fotoğraf 37: “Top Atma” merasiminde gelinin fesine altın takılması (KM)

Fotoğraf 38: Zeynep ve Yaşar SİLO çiftinin kına gecesi (KM)

Fotoğraf 39: Kına gecesinde damat gelin ve damadın oyunu (KM)

Fotoğraf 40: Gelin ve damat yöresel oyun oynarken (KM)

Fotoğraf 41: Düğün günü erkek evinde yöresel oyun oynanırken (KM)

Fotoğraf 42: Düğün günü erkek evinde yöresel oyun oynanırken (KM)

Fotoğraf 43: Damadın arkadaşı gelinin ayakkabısını damada verirken (KM)

Fotoğraf 44: Gelin, baba evinden ayrılırken (KM)

Fotoğraf 45: Gelin damat evine gelirken (KM)

Fotoğraf 46: Çalgı aleti “daire” (KM)

Fotoğraf 47: Yöresel kıyafet (NG)

Fotoğraf 48: Yöresel kıyafet (NG)

Fotoğraf 49: Yöresel kıyafet (NG)

Fotoğraf 50: Yöresel kıyafet “Yelek ön” (NG)

Fotoğraf 51: Yöresel kıyafet “Yelek arka” (NG)

Fotoğraf 52: Yöresel kıyafet (NG)

Fotoğraf 53: Kuşak (KG)

Fotoğraf 54: Kuşak (KG)

Fotoğraf 55: Şalvar (KG)

Fotoğraf 56: Gömlek (KG)

Fotoğraf 57: Yelek (KG)

Fotoğraf 58: Yöresel kıyafetlerde kullanılan süsleme malzemeleri (KG)

Fotoğraf 59: Yöresel kıyafet (MGG)

Fotoğraf 60: Yöresel kıyafet (MGG)

Fotoğraf 61: Yöresel kıyafet “Bindallı” (MGG)

Fotoğraf 62: Yöresel kıyafet “Bindallı” (MGG)

Fotoğraf 63: Gelinin eline kına yakılırken kayınvalide altın koyuyor (KG)

Fotoğraf 64: Kına gecesinde gelin etrafında oynanan oyun (KG)

Fotoğraf 65: Kına tepsisi (KG)

Manti

Manti

Kapama

Ağız

KAYNAKÇA

- AGO, Arif, *Ohri, Radoviş, Ve İştîp İlçelerinde Yaşayan Türk Halkının Hıdrellez AdeT İle Manileri*, Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Kütüphanesi, İstanbul.
- ACIPAYAMLI, H. İbrahim (2005), *Peygamberlerin Mucizeleri*, İpek Yayınları, İstanbul.
- AKTÜRE, Sevgi (1985), *Osmanlı Devleti'nde Taşra Kentlerindeki Değişimler*, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- AKTEPE, M. Münir (?), "Osmanlıların Rumeli'de ilk Fetihleri Çimbi Kal'as'ı", İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, s. 283-285
- ALTUN, Işıl (2004), *Kandıra Türmenlerinde Doğum, Evlenme Ve Ölüm*, Yayıncı Yayınları, İzmit.
- ARTUN, Erman (2006), *Adana Halk Kültürüne Bakış*, Adana.
- ARTUN, Erman (2004) "Halk Kültüründe Değişimin Topluma Etkisi ve Sonuçları", Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Motif Vakfı Yayınları, İstanbul.
- ARMUTLU, Mehmet (2001), "Rumeli ve Tüm Balkanlar'da Karamanlılar", Balkanlar'daki Türk Kültürünün Dünü- Bugünü- Yarını Uluslar arası Sempozyumu Bildirileri, Bursa.
- ARSLAN, Mustafa (2004), "Halk Kültürünün Değişim Boyutu ve Mesir şenlikleri" Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Motif Vakfı

Yayımları, İstanbul.

Hess, B. B., E. W. Markson, P. J. Stein (1988), *Sociology*, MacMillan Publishing Company, New York.

BORATAV, Pertev Naili (1999), *100 Soruda Türk Folkloru*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

ÇOBANOĞLU, Özkul (2002), *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Çavuşoğlu, Halim, (2006), “Yugoslavya- Makedonya’dan Türkiye’ye 1952–67 “Kitlemel” Göçü ve Bursa’daki Göçmen Kesimi”, Karadeniz Araştırmaları, Sayı:10, Yaz.

ÇAVUŞOĞLU, Deniz (1995), *Beyin Göçü*, İstihdam Dergisi, Sayı 19, Nisan-Haziran, s.23

DEMİRBAĞ, İlknur (2004), “Geleneksel Giyimde Değişim”, Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Motif Vakfı Yayınları, İstanbul.

DEMİRBAĞ, Ahmet Turan (2004), “Türk Halk Oyunlarındaki Değişim ve Sebepleri” Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Motif Vakfı Yayınları, İstanbul.

DÖNMEZ, Mehmet (2004), “Türk Ailesindeki Kültürel Değişme”, Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Motif Vakfı Yayınları, İstanbul.

ERTURAL, M. Serkan (2004), “Gaziantep İli Geleneksel Bayram Pratikleri, Üstlendiği Sosyal İşlevleri Ve Halk Kültüründeki Değişim Açısından Değerlendirilmesi”, Motif Vakfı Yayınları, İstanbul.

Eker, Gülin Öğüt; Ekici, Metin; Oğuz, M. Öcal; Özdemir, Nebi (2003) *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar*, Milli Folklor Yayınları, Ankara.

EKİCİ, Metin (2004), *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Geleneksel Yayınları, Ankara.

EKİCİ, Metin (2004), “Çal-Denizli Yöresi Düğün Gelenekleri Ve Geleneksel Türk Düğün Yapısında Meydana Gelen Değişmeler”, Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Motif Vakfı Yayınları, İstanbul.

EMECEN, F. M. (1989/1992), “I. Kosava Savaşı’nın Balkan Tarihi Bakımından Önemi”, I. Kosava Zaferinin 600. Yıldönümü Sempozyumu, Ankara.

ERCAN, Yavuz (1989), “Osmanlı İmparatorluğu’nda Bulgarlar ve Voynuklar”, Uzunçarşılı Osmanlı Tarihi, Ankara.

EREN, İstanbul (1984), “Üsküp’te Hıdırellez Adetleri Ve Kiril Harfleriyle Yayınlanmış Üsküp Manileri” , Halk Kültürü, Erenler Matbaası, İstanbul.

EROĞLU, Türker (1999), “Halk Oyunları El Kitabı”, Mars Basım Hizmetleri, İstanbul.

GOLDSTEIN, Kenneth S. (1977), *Sahada Folklor Derleme Metodları*, Çev., Prof. Dr. Ahmet E. Uysal, Başbakanlık Basım Evi, Ankara.

GÜVENÇ, Bozkurt (2003), *İnsan ve Kültür*, Remzi, Kitabevi, İstanbul.

GÜLER, Ali (2005), *Atatürk’ün Soyu Kızıloğuzlar ve Konyarlar*, Berikan Yayınevi, Ankara.

HALAÇOĞLU, Ahmet (1994), *Balkan Harbi Sırasında Rumeli’den Türk Göçleri (1912–1913)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

İLGUREL, Mücteba (1992), “XIV. Yüzyılda Osmanlı Devletinin Siyasi Durumu”, I. Kosava Zaferinin 600. Yıldönümü Sempozyumu, Ankara.

- İPEK, Nedim (1994), *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877–1890)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- KALAFAT, Yaşar Kaya (1994), *Makedonya Türkleri (Türkmenler, Torbeşler/ Türkbaş, Cenkeriler ve Yörükler) Arasında Yaşayan Halk İnançları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Antalya.
- KALAFAT, Yaşar (2002), *Balkanlardan Uluğ Türkistana Türk Halk İnançları (Hazara, Karakalpak, Karapapağ, Dağıstan, Nogay, Kabartay, Karaçay, Ahıska, Bulgar, Gagauz, Başkurt, Çuvaş, Altay, Kazak, Tatar Türkleri)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- KAYA, Fahri (2002), “*Makedonya'daki Türk Varlığı*” , Balkanlar'daki Türk Kültürünün Dünü- Bugünü- Yarını Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Bursa.
- KAYNAK, Muharrem (1992), *Iraklı Sığınmacılar ve Türkiye (1988–1991)*, Tanmak Yayınları, Ankara.
- KRİTZ, M. Mary ve Charles B. Keely (1981), “*Introduction*”, Global Trends in Migration, The Center For Migration Studies of New York, New York.
- MEAR, Hüray (1992), *Kıbrıs Türk Toplumunda Doğum, Evlenme ve Ölüm İle İlgili Adet Ve İnanışlar*, KKTC Milli Eğitim Ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basım Evi.
- NİCOL, M. Donald (1999), *Bizans'ın Son Yüzyılları(1261-1453)*, Çev., Bilge Umar, İstanbul.
- NUREDİN, Abdülmecit (2003), “*Internal and Foreign Policy Issues of Macedonia (1990–2001)*”, Astana University Press, Astana.

- NUREDİN, Abdülmecit (2006), “*Makedonya’nın İç ve Dış Politika Sorunları*” Sakarya Üniversitesi yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- ÖRNEK, Sedat Veyis (1977), *Türk Halkbilimi*, (Yayınevi), Ankara.
- Sakarya Valiliği (2003), *Sakarya Halk Kültürü*, Derleme Çalışması, Halk Kültür Dizisi, 1. Editör Yar. Doç. Dr. Türker EROĞLU.
- SÖNMEZ, Mehmet, *Üsküp’te Yaşayan Türklerin Sosyal Hayattaki Durumları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SEVİM, Sezai (2001), “*Türklerin Rumeli’ye İlk Geçişleri ve İskân Faaliyetleri*”, Balkanlar’daki Türk Kültürünün Dünü- Bugünü- Yarını Uluslar arası Sempozyumu Bildirileri, Bursa.
- ŞİMŞİR, Bilal (2001), “*Balkanlar ve Türkiye*”, Balkanlar’daki Türk Kültürünün Dünü- Bugünü- Yarını Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Bursa.
- TAN, Nail (2000), *Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler*, (Yayınevi?), İstanbul
- GÜVENÇ, Bozkurt (2003), *İnsan Ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- TUFAN, Muzaffer (1995), “*Vardar Başı Türk Düğünleri*”, III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Konya.
- TÜRKOĞLU, Sabahattin (2004), Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Motif Vakfı Yayınları, İstanbul.
- TOĞROL, Beğlan (1991), *Direnış (Bulgaristan Türklerinin 114 Yıllık Onur Mücadelesinin Karşılaştırmalı Psikolojik İncelemesi)*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul.
- THOMAS, Brinley (1973), “*Migration and Economic Growth*”, At the University Pres, Cambridge.

www.makturk.com.tr, 20.04.2007

EKLER

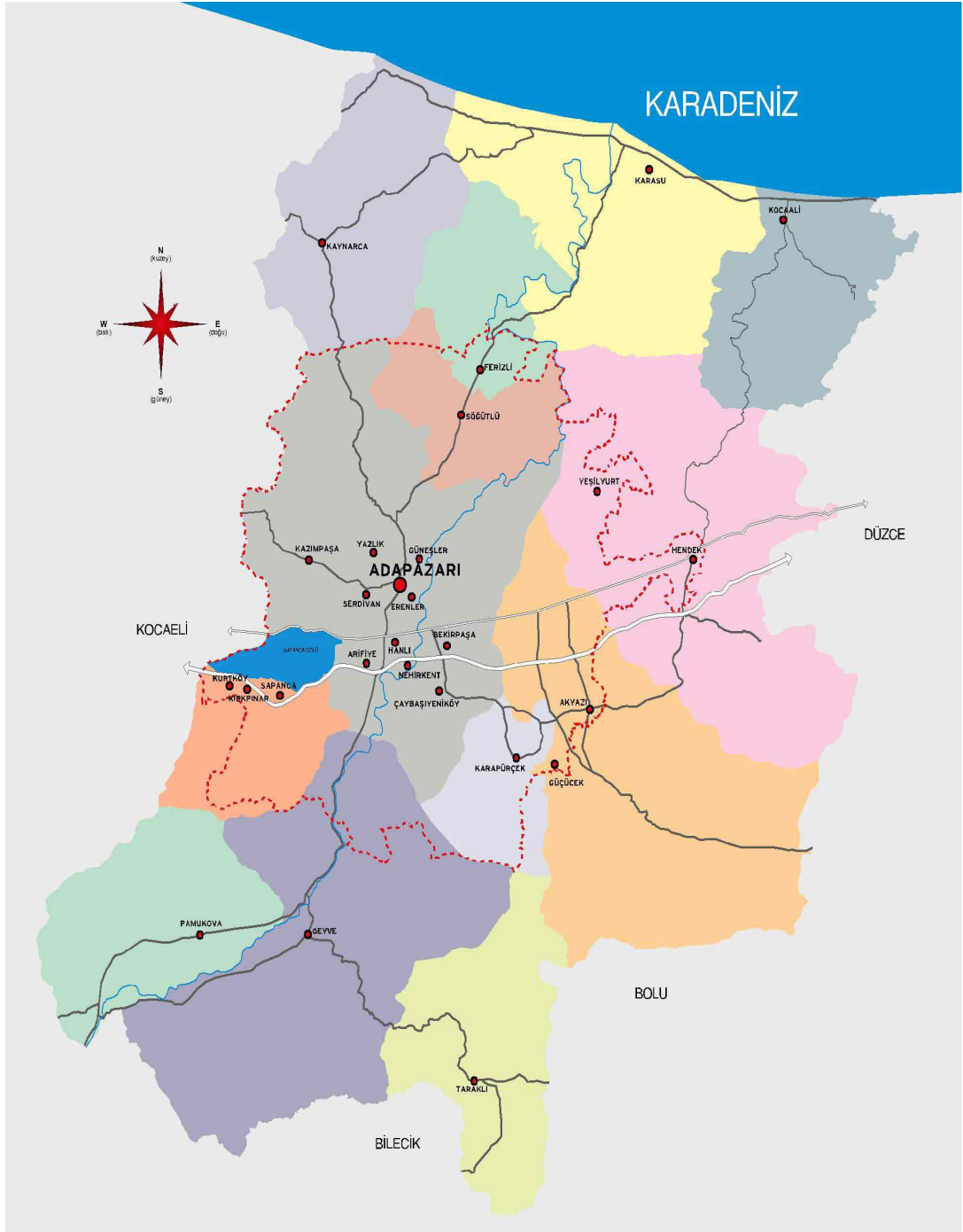
EK 1: Kaynak Kişiler

ADAPAZARI (MERKEZ)

<u>Adı-Soyadı</u>	<u>Yaşı</u>	<u>M. Hali</u>	<u>Mesleği</u>	<u>Eğ. Dur.</u>	<u>Doğ.Yeri</u>	<u>Gel.Böl.</u>
Alparslan GÜRSES	33	evli	emlakçı	üniversite	Adapazarı	KCG
Arif BÖLÜKBAŞI	44	evli	işletme sahibi			
Ayşegül KURAY	19	evli	ev hanımı	lise	Adapazarı	A.
Emel KEFELİ	45	evli	ev hanımı	lise	Adapazarı	PG
Eyüp OSMANOĞLU	73	evli	inşaatçı	ilkokul	Kocacık	KCG
Gülnaz Çağ	52	evli	ev hanımı	ilkokul	Kırçova	KG
Fatma ÇALIŞKAN	50	evli	ev hanımı	o.y.var		
Hayrettin DEĞİRMENCİ	55	evli	işletme sahibi	y.lisans	Kocacık	KCG
Hüseyin YAHYAOĞLU	35	evli	inşaatçı	ortaokul	Novak	NG
Hüsrev FEDAİ	54	evli	işletme sahibi		Labuništa	LG
İbrahim KURAY	71	evli	müteahhit		Labuništa	LG
İshak ÇETİN	75	evli	kaynakçı		Tetova	TG
Kadir TECELLİ	44	evli	mak. müh.	üniversite	Kocacık	KCG

Muharrem GÜRSES	64	evli	muhassebeci	lise	Kocacık	KCG
Mehmet BALKANLI	77	evli			Kramenitsa	KM
Nuriye ÇETİN	62	evli	ev hanımı		Pirlepe	PG
Nurşen KURTULAN	26	evli	ev hanımı	ortaokul	Adapazarı	ÜG
Sabriye ÇETİN	55	evli	ev hanımı	ilkokul	Manastır	KM
Yakup KURAY	50	evli	müteahhit	lise	Labunişta	LG
M.Yavuz KÖPRÜLÜOĞLU	40	evli	işletme sahibi	lise	Adapazarı	PG

Ek 2: Haritalar

Sakarya İli Haritası

Adapazarı İlçe Haritası

Günümüz Makedonya Sınırları

Ek 3: Makedonya'nın Şehirleri

Üsküp

Üsküp Taşköprü

Gostivar Saat Kulesi

Kınalı köyüne ismini veren kaynak

Kalkandelen Tekkesi

Köprülü

Manastır

Ek 4: Yurda giriş yapan göçmenlerin getirdikleri malların listesi

Ek 5: Yurda giriş yapan göçmenlerin getirdikleri mallarla ilgili yazışma

ÖZGEÇMİŞ

Makedonya, Üsküp göçmeni bir ailenin kızı olan Dilek YÜSKÜP; ilk, orta ve lise öğrenimini Adapazarı'nda tamamladı. Doğu Akdeniz Üniversitesi, Türk dili ve edebiyatı bölümünü bitirdi.

Lisansın ikinci yılında Doğu Akdeniz Üniversitesinin düzenlediği geliştirme seminerlerine katılarak, Kıbrıs Türk Halkbilimi Alan Araştırmacısı ve Türk Halkbilimi Araştırmacısı ünvanlarını kazandıran sertifikalar aldı.

Özel sektörde öğretmenlik yapmaktadır.

Halen Sakarya Üniversitesi, Türk dili ve edebiyatı bölümü, Halkbilimi anabilim dalında yüksek lisans yapmaktadır.